มหาจุฬาเตปิฏกं

อภิธมฺมปิฏเก

ยมกปาลิ

(ทุติยภาค)

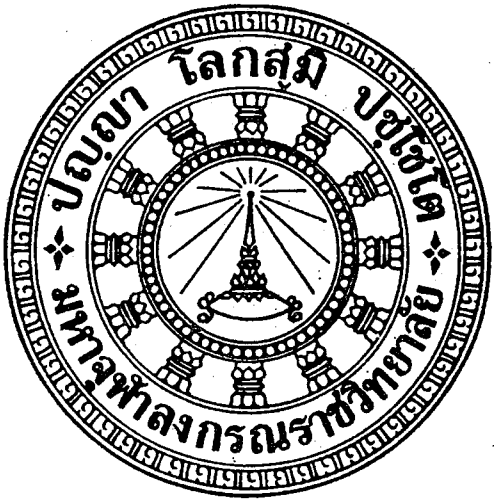

ไทย - รฏฺเฐ

มหาจุฬาลงฺกรณราชวิทฺยาลเยน ปกาสิตา

ยนฺตฺสฺส่รณีโย

พุทฺธวสฺเส ๒๕๐๐

ปญฺญา โลกสฺมิ ปชฺโชโต
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คุณรัชนี วสุรัตน์

นิทานพจน์

คำว่า **เตปิฎก** หรือเรียกในภาษาไทยว่า **พระไตรปิฎก** นั้นนั้น หมายเอาคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า **พระพุทธพจน์**

พระพุทธพจน์นั้น ท่านบันเป็น ๓ ตอน คือ **ปฐมพุทธพจน์** ๑ **มัชฌิมพุทธพจน์** ๑ **ปัจฉิมพุทธพจน์** ๑

พระอุทานที่พระพุทธเจ้าตรัสเปล่งออกครั้งแรก ขณะที่พระองค์ตรัสรู้ใหม่ ๆ ณ มหาโพธิบัลลังก์ว่า **"ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา ฯ เป ฯ สูริโยว โอภาสยมนฺตลิกฺขํ"** ดังนี้ จัดเป็น **ปฐมพุทธพจน์**

คำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนครั้งสุดท้าย เมื่อทรงบรรทมอยู่ระหว่างต้นรังทั้งคู่ สมัยจะเสด็จปรินิพพานว่า **"หนฺททานิ ภิกฺขเว อามนฺตยามิ โว, วยธมฺมา สงฺขารา, อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ"** ดังนี้ จัดเป็น **ปัจฉิมพุทธพจน์**

พระสัทธรรมอันประกาศอมตธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ตลอดเวลา ๔๕ พระวัสสา ซึ่งอยู่ในระหว่างกลางปฐมพุทธพจน์และปัจฉิมพุทธพจน์ทั้ง ๒ นั้น จัดเป็น **มัชฌิมพุทธพจน์**

พระพุทธพจน์ทั้งหมดนั้นนั้น เมื่อว่าโดย **ปิฎก** ท่านจัดเป็น ๓ ปิฎก คือ **วินัย**-ปิฎก ๑ สุตตันตปิฎก ๑ อภิธรรมปิฎก ๑ เมื่อว่าโดย **นิกาย** ท่านจัดเป็น ๕ นิกาย คือ ทีฆนิกาย ๑ มัชฌิมนิกาย ๑ สังยุตตนิกาย ๑ อังคุตตรนิกาย ๑ ขุททกนิกาย ๑ เมื่อว่าโดย **องค์** ท่านจัดเป็น ๙ องค์ คือ สุตตะ ๑ เคยยะ ๑ เวยยากรณะ ๑ คาถา ๑ อุทานะ ๑ อิติวุตตกะ ๑ ชาตกะ ๑ อัพภูตธัมมะ ๑ เวทัลละ ๑ เมื่อว่าโดย **ธรรมขันธ์** ท่านจัดเป็น ๘๔,๐๐๐ ธรรมขันธ์

พระพุทธพจน์นั้นนั้น แม้จะได้บัญญัติให้มีชื่อต่าง ๆ เช่นนั้นนั้น ก็เป็นเพียงสมมติไปตามโลกโวหาร เพื่อประโยชน์และสะดวกในการเรียกขานตามความประสงค์ของชาวโลกเท่านั้น ส่วนเนื้อหาสาระแห่งพระพุทธพจน์นั้น ยังคงความมีเนื้อความอันเดียวกันนั่นเอง มิได้เปลี่ยนแปลงไปตามสมมติโวหารนั้น ๆ ในนามเหล่านั้น ที่

นิยมใช้เรียกกันเป็นส่วนมาก จนรู้จักกันดีอย่างแพร่หลายในวงพุทธศาสนิกทั่วไปนั้นในนามว่า **เตปิฎก** หรือ **พระไตรปิฎก** ที่หมายความว่า ปิฎก ๓ คือ วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก อภิธรรมปิฎก

วินัยปิฎก เป็นที่รวบรวมไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ที่ทรงบัญญัติแต่งตั้งขึ้นไว้ด้วยให้เป็นพุทธอาณา คือ กฎข้อบังคับสำหรับเป็นเครื่องรักษาพุทธบริษัทให้ประพฤติเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ทำตนและหมู่คณะให้เกิดความวิปฏิสารเดือดร้อน **สุตตันตปิฎก** เป็นที่รวบรวมไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงไว้โดยโวหารเทศนาเป็นส่วนมาก คือ ทรงแสดงธรรมอนุโลมตามสมมติบัญญัติของโลก **อภิธรรมปิฎก** เป็นที่รวบรวมไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงไว้โดยปรมัตถเทศนาเป็นส่วนมาก โดยทรงแสดงมุ่งชี้สภาวะคือ ความจริงเป็นใหญ่ ใจความก็คือ วินัยปิฎก ได้แก่พระพุทธพจน์ที่ทรงสอนให้มีศีลสมบัติ สุตตันตปิฎก ได้แก่พระพุทธพจน์ที่ทรงสอนให้มีสมาธิสมบัติ อภิธรรมปิฎก ได้แก่พระพุทธพจน์ที่ทรงสอนให้มีปัญญาสมบัติ บุคคลผู้มีศีลสมบัติย่อมละความชั่วอย่างหยาบทางกายวาจาได้ เป็นตทังคปหาน บุคคลผู้มีสมาธิสมบัติย่อมละความชั่วอย่างกลางที่กลุ้มรุมทำใจให้เศร้าหมองได้ เป็นวิกขัมภนปหาน บุคคลผู้มีปัญญาสมบัติ ย่อมละความชั่วอย่างละเอียด คือ อนุสัยกิเลสที่นอนนิ่งอยู่ในสันดานได้ เป็นสมุจเฉทปหาน

การเรียนรู้พระพุทธพจน์ คือ พระไตรปิฎกนั้น เรียกว่า **ปริยัติธรรม** การปฏิบัติตามที่รู้ คือ เจริญสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา เรียกว่า **ปฏิบัติธรรม** การได้บรรลุถึงผลแห่งการปฏิบัติ คือ มรรค ผล นิพพาน อันเป็นที่พ้นจากทุกข์ทั้งปวง เรียกว่า **ปฏิเวธธรรม**

พระพุทธพจน์ คือ พระไตรปิฎก มีคุณค่ายิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ด้วยเป็นเหตุปัจจัยให้ได้บรรลุถึงผลอันสุดยอด คือ พระนิพพานดังกล่าวมา ชาวพุทธจึงได้ช่วยกันเทิดทูนและรักษาไว้เป็นอย่างดี ด้วยการศึกษาให้รู้ที่เรียกว่า **คันถธุระ** และการปฏิบัติตามให้ได้ผล ที่เรียกว่า **วิปัสสนาธุระ** เป็นมาตลอดเวลาอันยาวนานถึง ๒๕๐๐ ปีแล้ว

มรรค ผล นิพพาน จะปรากฏมีขึ้นได้ ก็ด้วยการปฏิบัติถูกปฏิบัติชอบ การปฏิบัติถูกปฏิบัติชอบจะเป็นไปได้ ก็ด้วยอาศัยการเรียนรู้พระพุทธพจน์คือพระไตรปิฎก ด้วยเหตุนี้พระไตรปิฎกจึงเป็นสิ่งจำเป็นโดยแท้ ที่นักศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูงจะพึงศึกษาเล่าเรียนให้รู้แจ้งจัดเจน เพื่อเป็นมูลฐานแห่งสัมมาปฏิบัติและ มรรค ผล นิพพาน

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ปรารภถึงเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อันเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงสถาปนาขึ้นไว้ให้เป็นสถานที่ศึกษาวิชาพุทธศาสนาชั้นสูงของคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ ตั้งแต่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ ดังมีรายละเอียดปรากฏอยู่ในพระราชปรารภ เรื่องประกาศสร้างสังฆิกเสนาสน์ราชวิทยาลัย ลงวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ถาวรและวัฒนามาโดยลำดับ สมพระราชประสงค์ ดังปรากฏเห็นเป็นประจักษ์ในปัจจุบัน ก็การศึกษาวิชาพุทธศาสนาชั้นสูงนั้น โดยตรงก็คือศึกษาพระไตรปิฎกภาษาบาลีอันเป็นพุทธวจนะจากพระโอษฐ์เป็นส่วนมาก แต่ขณะนี้ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไม่มีพระไตรปิฎกภาษาบาลีสำหรับเป็นหลักสูตรของนักศึกษาเป็นส่วนของตนโดยเฉพาะ และถึงเวลาจำเป็นที่จะต้องใช้หนังสือพระไตรปิฎกภาษาบาลี เป็นหลักสูตรของนักศึกษาชั้นสูงของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว

๒. หนังสือพระไตรปิฎกภาษาบาลีของไทยเรานั้น ครั้งโบราณใช้จารลงในใบลานด้วยอักษรขอมบ้าง ด้วยอักษรไทยพายัพและไทยอีสานบ้าง ต่อมาได้ตีพิมพ์เป็นเล่มสมุดด้วยตัวอักษรไทย ๒ ครั้ง ครั้งแรก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พิมพ์ในมงคลสมัยทรงดำรงสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๑ ครั้งที่ ๒ พุทธศาสนิกชนชาวไทย มีพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์ ให้พิมพ์ขึ้นถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้เริ่มทำตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๖๙ ปัจจุบัน

พระไตรปิฎกเล่มสมุดอักษรไทยทั้ง ๒ สมัยนั้น สมัยแรกได้หมดสิ้นไปไม่มีจำหน่าย ที่เหลืออยู่กระดาษก็เสื่อมคุณภาพ ไม่สามารถที่จะนำมาศึกษาเล่าเรียน สมัยที่ ๒ ยังเหลืออยู่ แต่มีจำนวนน้อย ไม่พอที่จะจำหน่ายจ่ายแจก และนำมาศึกษาเล่าเรียนในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้เพียงพอแก่ความประสงค์

๓. ประจวบมหามงคลสมัย ๒๕ แห่งพุทธศตวรรษ ซึ่งมาบรรจบครบปี โดยศาสนจักรนิยมในเดือนพฤษภาคม (วันเพ็ญเดือน ๖) พ.ศ. ๒๕๐๐ พุทธศาสนิกชนชาวไทยทั้งมวล อันมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและคณะรัฐบาลเป็นประมุข ได้ร่วมกุศลฉันท์พร้อมใจกันประกอบพิธีการเฉลิมฉลองเป็นการเอิกเกริกมโหฬาร ซึ่งยังไม่เคยมีมาในส่วนอดีตกาลภาคหนหลัง ดังที่ทางราชการประกาศให้ทราบและเชิญชวนให้ร่วมบำเพ็ญมหากุศลอยู่แล้วนั้น เนื่องในงานมหามงคลสมัยอันหาได้ยากยิ่งครั้งนี้ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยฝ่ายพระพุทธศาสนา มีกุศลเจตนาอันแรงกล้า ในอันที่จะสร้างสิ่งอันเป็นมงคลไว้เป็นอนุสรณ์สำหรับอนุชนสักอย่างหนึ่ง และให้เป็นสิ่งที่เหมาะสมกับเหตุการณ์อันสำคัญครั้งนี้ด้วย จึงเห็นว่าสิ่งอันเป็นมิ่งมงคลและเหมาะสมที่สุดนั้นคือ **หนังสือพระไตรปิฎกภาษาบาลี**

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงตกลงให้ชำระและตีพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีขึ้นเป็นอนุสรณ์ในโอกาสครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ โดยให้ชื่อว่า **มหาจุฬาเตปิฎกำ** หรือเรียกในภาษาไทยว่า **พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** จำนวน ๒๕๐๐ จบ เท่ากับจำนวนปีแห่งพุทธศักราช จบหนึ่งจัดเป็นเล่มสมุดจำนวน ๔๕ เล่ม เท่ากับระยะกาลประกาศพระศาสนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือพระวินัยปิฎก ๘ เล่ม พระสุตตันตปิฎก ๒๕ เล่ม พระอภิธรรมปิฎก ๑๒ เล่ม เมื่อพิมพ์ ๒๕๐๐ จบ จึงเป็นหนังสือทั้งสิ้น ๑๑๒,๕๐๐ เล่ม

การชำระและตีพิมพ์พระไตรปิฎกนั้น ได้ตั้งศาสนบัณฑิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นกรรมการตรวจทานโดยรอบคอบ พยัญชนะให้ปริสุทธิ์ถูกต้องที่สุด โดยตรวจสอบเทียบเคียงกับฉบับต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ปรุงแต่งรูปลักษณะอักษรให้งามและดูง่าย โดยพิจารณาเย่อหน้าให้มาก และยกชื่อวรรค, ชื่อสูตร เป็นต้น

ขึ้นตั้งให้ปรากฏชัด ตีพิมพ์และเย็บเล่มอย่างประณีตสวยงามตามแบบสากลนิยม โดยเลือกใช้กระดาษตีพิมพ์และกระดาษปกอย่างประณีตและถาวรที่สุด ทั้งนี้ เพื่อให้เหมาะสมกับหนังสือที่มีคุณค่าและเป็นที่สักการะบูชาของมวลพุทธบริษัท

ทุนในการชำระและการพิมพ์ ได้ตั้งคณะกรรมการจัดหาทุนสร้างพระไตรปิฎกขึ้น ประกอบด้วยบรรพชิตและคฤหัสถ์ตามสมควร ประกาศแจ้งวัตถุประสงค์และเจริญศรัทธาไปยังพุทธศาสนิกชน นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก พระบรมวงศานุวงศ์ และคณะรัฐบาล ข้าราชการ พ่อค้า คหบดี ตลอดถึงประชาชนเป็นที่สุด ตามแต่จะเจริญศรัทธาบริจาคเงินสมทบทุนเป็นจำนวนเท่าไร

ส่วนการตีพิมพ์จะสำเร็จบริบูรณ์ครบทั้ง ๔๕ เล่มเมื่อไรนั้น ขึ้นอยู่ที่กำลังทุนทรัพย์ค่าตีพิมพ์เป็นประการสำคัญ ถือหลักค่อยทำค่อยไปตามควรแก่วิสัยสามารถ โดยมีความหวังอยู่ว่าจักสำเร็จลงในเวลาอันสมควร

นับว่าเป็นมหากุศลอันประเสริฐยิ่งของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อโครงการสร้างพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนี้ ได้ทราบถึงพระบาทสมเด็จพระ-ปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ทั้ง ๓ พระองค์ได้ทรงเจริญพระราชศรัทธา มีพระราชประสงค์จะทรงอุปถัมภ์การสร้างพระไตรปิฎกให้สำเร็จตามความมุ่งหมายของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานการอุปถัมภ์เป็นมูลฐาน โดยทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานทุนสำหรับพิมพ์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระองค์ละ ๗๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงิน ๒๑๐,๐๐๐ บาท มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณอันประเสริฐทั้งนี้อย่างหาสิ่งเปรียบมิได้ พร้อมทั้งเป็นที่หวังได้ว่า พระบรมราชูปถัมภ์ธรรมวิทยาทานทั้งนี้ จักสำเร็จเป็นเหตุสิริมงคลดลบันดาลให้ประชาชนชาวพุทธเจริญศรัทธา โดยเสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในการวางศิลาฤกษ์ เป็นมูลฐานให้การสร้างพระไตรปิฎกฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ในเวลาอันสมควรโดยแท้

บัดนี้ พุทธศาสนิกชนจำนวนมากด้วยกัน โดยคำชักชวนของพระครูประกาศ-สมาธิคุณ (สังเวียน ญาณเสวี) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และโดยความร่วมมือของสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมการรักษาดินแดน มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์เพื่อสมทบทุนสร้างพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมได้จำนวน ๖๒๕,๑๕๒ บาท นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายโดยเสด็จพระราชกุศล ในการนี้ ทรงพระมหากรุณาพระราชทานแก่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้จัดเป็นทุนสร้างพระไตรปิฎก ๑๐ เล่ม คือ วินัยปิฎก ๗ เล่ม สุตตันตปิฎก ๒ เล่ม และอภิธรรมปิฎก ๑ เล่ม สำเร็จแล้ว สำหรับพระอภิธรรม-ปิฎก ยมกปาลิ (ทุติยภาค) นี้ คุณรัชนี วสุรัตน์ ได้บริจาคทรัพย์สร้างถวายไว้ในพระพุทธศาสนา

ขออานุภาพพระศรีรัตนตรัยและมหากุศลส่วนธรรมวิทยาทานนี้ จงสำเร็จเป็นพลวปัจจัยอำนวยผลดลบันดาลให้ คุณรัชนี วสุรัตน์ ปราศจากสรรพภัยพิบัติอุปัทวันตราย มีความประสงค์จำนงหมายสิ่งใดในทางที่ชอบ ขอให้สำเร็จสมมโนรถทุกประการ และมีความเกษมสำราญชื่นบานอยู่ภายใต้ร่มพระสัทธรรมในกาลทุกเมื่อเทอญ

"จิรํ ติฏฺฐตุ สทฺธมฺโม"

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในพระบรมราชูปถัมภ์

วัดมหาธาตุ พระนคร

Transliteration of the Thai Alphabet and Signs

as used in the Pali text of

MAHĀCUḶĀ TEPIṬAKA

VOWELS

อ a อา ā อิ i อี ī อุ u อู ū เอ e โอ o

CONSONANTS

ก ka	ข kha	ค ga	ฆ gha	ง ṅa
จ ca	ฉ cha	ช ja	ฌ jha	ญ ña
ฏ ṭa	ฐ ṭha	ฑ ḍa	ฒ ḍha	ณ ṇa
ต ta	ถ tha	ท da	ธ dha	น na
ป pa	ผ pha	พ ba	ภ bha	ม ma

ย ya ร ra ล la ว va ส sa ห ha ฬ ḷa ◌ṃ

COMBINATIONS

ก ka	กา kā	กิ ki	กี kī	กุ ku	กู kū	เก ke	โก ko
ข kha	ขา khā	ขิ khi	ขี khī	ขุ khu	ขู khū	เข khe	โข kho

CONJUNCT-CONSONANTS

The Pali conjunct-consonants are printed in their full forms but marked by either sign [.] or [◌̆] under them. The sign [.] is used to denote unsounded consonant: [◌̆] is used to join two sounded consonants.

For example:

กตมं̣ ตสฺมึ̆ สมเย โสมนสฺสินฺทฺริยं̣ โหติ?

katamaṃ̣ tasmiṃ̆ samaye somanassindriyaṃ̣ hoti?

FIGURES

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ยมกปาลิยं

สงฺเกตวิญฺญาปนं

ก. = เกสุจิ สฺยามโปตฺถเกสุ ทิสฺสมานปาโฐ

กม. = กมฺโพชโปตฺถเก ทิสฺสมานปาโฐ

ฉ. = ฉฏฺฐสงฺคีติปีฏเก ทิสฺสมานปาโฐ

ม. = มรมฺมโปตฺถเก ทิสฺสมานปาโฐ

สี. = สีหฬโปตฺถเก ทิสฺสมานปาโฐ

อิ. = อิงฺคลิสโปตฺถเก ทิสฺสมานปาโฐ

ยมกปาลิยं (ทุติยภาค)

กิตฺตนปตฺตं

มาติกา องฺก

จิตฺตยมก

อุทฺเทส

๑. สุทฺธจิตฺตสามญฺญ ๑

๑. ปุคฺคลวาร ๑

๑. อุปฺปาทนิโรธกาลสมฺเภทวาร ๑

๒. อุปฺปาทุปฺปนฺนวาร ๑

๓. นิโรธุปฺปนฺนวาร ๑

๔. อุปฺปาทวาร ๒

๕. นิโรธวาร ๒

๖. อุปฺปาทนิโรธวาร ๒

๗. อุปฺปชฺชมานนนิโรธวาร ๓

๘. อุปฺปชฺชมานุปฺปนฺนวาร ๓

๙. นิรุชฺฌมานุปฺปนฺนวาร ๓

๑๐. อุปฺปนฺนุปฺปาทวาร ๓

๑๑. อตีตานาคตวาร ๔

๑๒. อุปฺปนฺนุปฺปชฺชมานวาร ๔

๑๓. นิรุทฺธนิรุชฺฌมานวาร ๔

๑๔. อตีตานุปฺปนฺนวาร ๔

มาติกา องฺเก

๒. ธมฺมวาร ๔
๑. อุปฺปาทนิโรธกาลสมฺเภทวาร ๔
๒. อุปฺปาทุปฺปนฺนวาร ๔
๓. นิโรธุปฺปนฺนวาร ๕
๔. อุปฺปาทวาร ๕
๕. นิโรธวาร ๕
๖. อุปฺปาทนิโรธวาร ๖
๗. อุปฺปชฺชมานนนิโรธวาร ๖
๘. อุปฺปชฺชมานุปฺปนฺนวาร ๖
๙. นิรุชฺฌมานุปฺปนฺนวาร ๖
๑๐. อุปฺปนฺนนุปฺปาทวาร ๗
๑๑. อตีตานาคตวาร ๗
๑๒. อุปฺปนฺนนุปฺปชฺชมานวาร ๗
๑๓. นิรุทฺธนิรุชฺฌมานวาร ๗
๑๔. อติกฺกนฺตกาลวาร ๗

๓. ปุคฺคลธมฺมวาร ๘
๑. อุปฺปาทนิโรธกาลสมฺเภทวาร ๘
๒. อุปฺปาทุปฺปนฺนวาร ๘
๓. นิโรธุปฺปนฺนวาร ๘
๔. อุปฺปาทวาร ๘
๕. นิโรธวาร ๙
๖. อุปฺปาทนิโรธวาร ๙
๗. อุปฺปชฺชมานนนิโรธวาร ๑๐
๘. อุปฺปชฺชมานุปฺปนฺนวาร ๑๐

มาติกา องฺเก

๙. นิรุชฺฌมานุปฺปนฺนวาร ๑๐
๑๐. อุปฺปนฺนุปฺปาทวาร ๑๐
๑๑. อตีตานาคตวาร ๑๑
๑๒. อุปฺปนฺนุปฺปชฺชมานวาร ๑๑
๑๓. นิรุทฺธนิรุชฺฌมานวาร ๑๑
๑๔. อติกฺกนฺตกาลวาร ๑๑
๒. สุตฺตนฺตจิตฺตมิสฺสกวิเสส ๑๒
๓. อภิธมฺมจิตฺตมิสฺสกวิเสส ๑๒

นิทฺเทส

๑. สุทฺธจิตฺตสามญฺญ ๑๒
๑. ปุคฺคลวาร ๑๒
๑. อุปฺปาทนิโรธกาลสมฺเภทวาร ๑๒
๒. อุปฺปาทุปฺปนฺนวาร ๑๓
๓. นิโรธุปฺปนฺนวาร ๑๓
๔. อุปฺปาทวาร ๑๔
๕. นิโรธวาร ๑๕
๖. อุปฺปาทนิโรธวาร ๑๕
๗. อุปฺปชฺชมานนนิโรธวาร ๑๖
๘. อุปฺปชฺชมานุปฺปนฺนวาร ๑๗
๙. นิรุชฺฌมานุปฺปนฺนวาร ๑๗
๑๐. อุปฺปนฺนุปฺปาทวาร ๑๗
๑๑. อตีตานาคตวาร ๑๘
๑๒. อุปฺปนฺนุปฺปชฺชมานวาร ๑๘
๑๓. นิรุทฺธนิรุชฺฌมานวาร ๑๘
๑๔. อติกฺกนฺตกาลวาร ๑๙

มาติกา องค์เกณ

๒. ธัมมวาร ๑๙

๑. อุปาทินนิโรธกาลสมเภทวาร ๑๙

๒. อุปาทุปปันนวาร ๑๙

๓. นิโรธุปปันนวาร ๒๐

๔. อุปาทวาร ๒๐

๕. นิโรธวาร ๒๑

๖. อุปาทนิโรธวาร ๒๒

๗. อุปปัชชมานนนิโรธวาร ๒๓

๘. อุปปัชชมานุปปันนวาร ๒๓

๙. นิรุชฌมานุปปันนวาร ๒๓

๑๐. อุปปันนุปปาทวาร ๒๓

๑๑. อตีตานาคตวาร ๒๔

๑๒. อุปปันนุปปัชชมานวาร ๒๔

๑๓. นิรุทธนิรุชฌมานวาร ๒๕

๑๔. อติกกนฺตกาลวาร ๒๕

๓. ปุคคลธัมมวาร ๒๕

๑. อุปาทินนิโรธกาลสมเภทวาร ๒๕

๒. อุปาทุปปันนวาร ๒๖

๓. นิโรธุปปันนวาร ๒๖

๔. อุปาทวาร ๒๖

๕. นิโรธวาร ๒๗

๒. สุตฺตนฺเตจิตฺตมิสฺสกวิเสส ๒๗

๓. อภิธมฺมจิตฺตมิสฺสกวิเสส ๒๙

มาติกา | องฺเก

ธมฺมยมก

๑. **ปณฺณตฺติวารอุทฺเทส** ๒๙

๑. ปทโสธนวาร ๒๙

๒. ปทโสธนมูลจกฺกวาร ๓๐

๓. สุทฺธธมฺมวาร ๓๐

๔. สุทฺธธมฺมมูลจกฺกวาร ๓๑

๑. **ปณฺณตฺติวารนิทฺเทส** ๓๑

๑. ปทโสธนวาร ๓๑

๒. ปทโสธนมูลจกฺกวาร ๓๒

๓. สุทฺธธมฺมวาร ๓๓

๔. สุทฺธธมฺมมูลจกฺกวาร ๓๔

๒. **ปวตฺติวาร** ๓๕

๑. **อุปฺปาทวาร** ๓๕

๑. ปจฺจุปฺปนฺนวาร ๓๕

๒. อตีตวาร ๔๐

๓. อนาคตวาร ๔๔

๔. ปจฺจุปฺปนฺนาตีตวาร ๔๘

๕. ปจฺจุปฺปนฺนานาคตวาร ๕๑

๖. อตีตานาคตวาร ๕๕

๒. **นิโรธวาร** ๕๘

๑. ปจฺจุปฺปนฺนวาร ๕๘

๒. อตีตวาร ๖๓

๓. อนาคตวาร ๖๖

๔. ปจฺจุปฺปนฺนาตีตวาร ๗๐

มาติกา **องฺเก**

๕. ปจฺจุปฺปนฺนานาคตวาร ๗๓
๖. อตีตานาคตวาร ๗๗
๓. อุปฺปาทนิโรธวาร ๘๐
๑. ปจฺจุปฺปนฺนวาร ๘๐
๒. อตีตวาร ๘๔
๓. อนาคตวาร ๘๗
๔. ปจฺจุปฺปนฺนาตีตวาร ๙๑
๕. ปจฺจุปฺปนฺนานาคตวาร ๙๔
๖. อตีตานาคตวาร ๙๘
๓. ภาวนาวาร ๑๐๒

อินฺทฺริยยมก

๑. ปณฺณตฺติวารอุทฺเทส ๑๐๓
๑. ปทโสธนวาร ๑๐๓
๒. ปทโสธนมูลจกฺกวาร ๑๐๕
๓. สุทฺธินฺทฺริยวาร ๑๑๐
๔. สุทฺธินฺทฺริยมูลจกฺกวาร ๑๑๒
๑. ปณฺณตฺติวารนิทฺเทส ๑๑๗
๑. ปทโสธนวาร ๑๑๗
๒. ปทโสธนมูลจกฺกวาร ๑๒๐
๓. สุทฺธินฺทฺริยวาร ๑๓๑
๔. สุทฺธินฺทฺริยมูลจกฺกวาร ๑๓๖
๒. ปวตฺติวาร ๑๔๖
๑. อุปฺปาทวาร ๑๔๖
๑. ปจฺจุปฺปนฺนวาร ๑๔๖

มาติกา		องฺเก
๒.	อตีตวาร	๒๐๘
๓.	อนาคตวาร	๒๒๘
๔.	ปจฺจุปฺปนฺนาตีตวาร	๒๗๒
๕.	ปจฺจุปฺปนฺนานาคตวาร	๒๙๗
๖.	อตีตานาคตวาร	๓๕๕
๓.	**ปริญฺญาวาร**	๓๘๕
๑.	ปจฺจุปฺปนฺนวาร	๓๘๕
๒.	อตีตวาร	๓๘๙
๓.	อนาคตวาร	๓๙๓
๔.	ปจฺจุปฺปนฺนาตีตวาร	๓๙๘
๕.	ปจฺจุปฺปนฺนานาคตวาร	๔๐๒
๖.	อตีตานาคตวาร	๔๐๖
ปหานุกฺกโม	....	๔๑๒
โสธนปตฺตํ	....	๔๓๐

อภิธมฺมปิฏก

ยมกปาลิ

(ทุติยภาค)

จิตฺตยมก

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

อุทฺเทส

๑. สุทฺธจิตฺตสามญฺญ

๑. ปุคฺคลวาร

๑. อุปฺปาทนิโรธกาลสมฺโพธวาร

[๑] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ. ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ นิรุชฺฌติ, ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ นิรุชฺฌติ.

๒. อุปฺปาทุปฺปนฺนวาร

[๒] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

๓. นิโรธุปฺปนฺนวาร

[๓] ยสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ

อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌติ. ยสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ.

๔. อุปฺปาทวาร

[๔] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

[๕] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

[๖] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

๕. นิโรธวาร

[๗] ยสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌติ. ยสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ.

[๘] ยสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌติ. ยสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ.

[๙] ยสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ.

๖. อุปฺปาทนิโรธวาร

[๑๐] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

[๑๑] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

[๑๒] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตฺ นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

๗. อุปฺปชฺชมานนนิโรธวาร

[๑๓] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

๘. อุปฺปชฺชมานุปฺปนฺนวาร

[๑๔] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ. ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานํ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานํ.

๙. นิรุชฺฌมานุปฺปนฺนวาร

[๑๕] ยสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌมานํ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌมานํ. ยสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ.

๑๐. อุปฺปนฺนุปฺปาทวาร

[๑๖] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ.

ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตฺ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตฺ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส จิตฺตฺ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตฺ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตฺ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตฺ น อุปฺปนฺนํ.

๑๑. อตีตานาคตวาร

[๑๗] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

๑๒. อุปฺปนฺนนฺ‌ปฺปชฺชมานวาร

[๑๘] อุปฺปนฺนํ อุปฺปชฺชมานํ. อุปฺปชฺชมานํ อุปฺปนฺนํ. น อุปฺปนฺนํ น อุปฺปชฺชมานํ. น อุปฺปชฺชมานํ น อุปฺปนฺนํ.

๑๓. นิรุทฺธนิรุชฺฌมานวาร

[๑๙] นิรุทฺธํ นิรุชฺฌมานํ. นิรุชฺฌมานํ นิรุทฺธํ. น นิรุทฺธํ น นิรุชฺฌมานํ. น นิรุชฺฌมานํ น นิรุทฺธํ.

๑๔. อติกฺกนฺตกาลวาร

[๒๐] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตสฺส จิตฺตํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตสฺส จิตฺตํ. ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, น นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ. อติกฺกนฺตกาลํ ตสฺส จิตฺตํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, น อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตสฺส จิตฺตํ.

---

๑. สุทฺธจิตฺตสามญฺญ

๒. ธมฺมวาร

๑. อุปฺปาทนิโรธกาลสมฺเภทวาร

[๒๑] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ, ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยํ วา ปเน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ นิรุชฺฌติ, ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยํ วา ปเน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ นิรุชฺฌติ.

๒. อุปฺปาทุปฺปนฺนวาร

[๒๒] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

๓. นิโรธุปฺปนฺนวาร

[๒๓] ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ. ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ.

๔. อุปฺปาทวาร

[๒๔] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

[๒๕] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

[๒๖] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

๕. นิโรธวาร

[๒๗] ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ, ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ. ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ.

[๒๘] ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ. ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ.

[๒๙] ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ, ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ. ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ.

๖. อุปฺปาทนิโรธวาร

[๓๐] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

[๓๑] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

[๓๒] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

๗. อุปฺปชฺชมานนนิโรธวาร

[๓๓] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

๘. อุปฺปชฺชมานุปฺปนฺนวาร

[๓๔] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺนํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺนํ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานนฺนํ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานนฺนํ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺนํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺนํ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานนฺนํ.

๙. นิรุชฺฌมานุปฺปนฺนวาร

[๓๕] ยํ จิตฺตนฺนํ นิรุชฺฌมานนฺนํ, ตนฺ จิตฺตนฺนํ อุปฺปนฺนนฺนนฺนนฺ. ยนฺ วา ปน จิตฺตนฺนํ อุปฺปนฺนนฺนนฺ, ตนฺ จิตฺตนฺนนฺ นิรุชฺฌมานนฺนนฺ. ยนฺ จิตฺตนฺนนฺ น นิรุชฺฌมานนฺนนฺ, ตนฺ จิตฺตนฺนนฺ น อุปฺปนฺนนฺนนฺนนฺ. ยนฺ วา ปน จิตฺตนฺนนฺ น อุปฺปนฺนนฺนนฺนนฺ, ตนฺ จิตฺตนฺนนฺ น นิรุชฺฌมานนฺนนฺ.

๑๐. อุปฺปนฺนุปฺปาทวาร

[๓๖] ยํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ.

ยํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ.

๑๑. อตีตานาคตวาร

[๓๗] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

๑๒. อุปฺปนฺนุปฺปชฺชมานวาร

[๓๘] อุปฺปนฺนํ อุปฺปชฺชมานํ. อุปฺปชฺชมานํ อุปฺปนฺนํ. น อุปฺปนฺนํ น อุปฺปชฺชมานํ. น อุปฺปชฺชมานํ น อุปฺปนฺนํ.

๑๓. นิรุทฺธนิรุชฺฌมานวาร

[๓๙] นิรุทฺธํ นิรุชฺฌมานํ. นิรุชฺฌมานํ นิรุทฺธํ. น นิรุทฺธํ น นิรุชฺฌมานํ. น นิรุชฺฌมานํ น นิรุทฺธํ.

๑๔. อติกฺกนฺตกาลวาร

[๔๐] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, นิรุชฺฌมานํ. ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตํ จิตฺตํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตํ จิตฺตํ. ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, น นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตํ จิตฺตํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, น อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตํ จิตฺตํ.

๑. สุทฺธจิตฺตสามญฺญ

๓. ปุคฺคลธมฺมวาร

๑. อุปฺปาทนิโรธกาลสมฺเภทวาร

[๔๑] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ นิรุชฺฌติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ นิรุชฺฌติ.

๒. อุปฺปาทุปฺปนฺนวาร

[๔๒] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

๓. นิโรธุปฺปนฺนวาร

[๔๓] ยสฺส ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ.

๔. อุปฺปาทวาร

[๔๔] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

[๔๕] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

[๔๖] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

๕. นิโรธวาร

[๔๗] ยสฺส ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ.

[๔๘] ยสฺส ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ.

[๔๙] ยสฺส ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ.

๖. อุปฺปาทนิโรธวาร

[๕๐] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

[๕๑] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

[๕๒] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

๗. อุปฺปชฺชมานนนิโรธวาร

[๕๓] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ.

๘. อุปฺปชฺชมานุปฺปนฺนวาร

[๕๔] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานํ.

๙. นิรุชฺฌมานุปฺปนฺนวาร

[๕๕] ยสฺส ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌมานํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌมานํ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ.

๑๐. อุปฺปนฺนนุปฺปาทวาร

[๕๖] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปนะ ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ นะ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นะ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปนะ ยํ จิตฺตํ นะ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ นะ อุปฺปนฺนํ.

ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ.

๑๑. อตีตานาคตวาร

[๕๗] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

๑๒. อุปฺปนฺนนุปฺปชฺชมานวาร

[๕๘] อุปฺปนฺนํ อุปฺปชฺชมานํ. อุปฺปชฺชมานํ อุปฺปนฺนํ. น อุปฺปนฺนํ น อุปฺปชฺชมานํ. น อุปฺปชฺชมานํ น อุปฺปนฺนํ.

๑๓. นิรุทฺธนิรุชฺฌมานวาร

[๕๙] นิรุทฺธํ นิรุชฺฌมานํ. นิรุชฺฌมานํ นิรุทฺธํ. น นิรุทฺธํ น นิรุชฺฌมานํ. น นิรุชฺฌมานํ น นิรุทฺธํ.

๑๔. อติกฺกนฺตกาลวาร

[๖๐] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตสฺส ตํ จิตฺตํ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตสฺส ตํ จิตฺตํ. ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, น นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตสฺส ตํ จิตฺตํ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, น อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตสฺส ตํ จิตฺตํ.

๒. สุตฺตนฺตจิตฺตมิสฺสกวิเสส

[๖๑] ยสฺส สราคํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส วีตราคํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส สโทสํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วีตโทสํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส สโมหํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วีตโมหํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส สงฺขิตฺตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส วิกฺขิตฺตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส มหคฺคตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส อมหคฺคตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส สอุตฺตรํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส อนุตฺตรํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส สมาหิตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส อสมาหิตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส วิมุตฺตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส อวิมุตฺตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ

๓. อภิธมฺมจิตฺตมิสฺสกวิเสส

[๖๒] ยสฺส กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส อกุสลํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส อพฺยากตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯเปฯ ยสฺส สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ.

(เอเตน อุปาเยน ยาว สรณอรณา อุทฺธริตพฺพา.)

ยสฺส อรณํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ ตสฺส อรณํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อรณํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อรณํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ.

อุทฺเทสวารํ นิฏฺฐิตํ.

นิทฺเทส

๑. สุทฺธจิตฺตสามญฺญ

๑. ปุคฺคลวาร

๑. อุปฺปาทนิโรธกาลสมฺเภทวาร

[๖๓] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส อนาคตกาเล เทฺว จิตฺตานิ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ

นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ, นิรุชฺฌิสฺสติ เจว อุปฺปชฺชิสฺสติ จ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ นิรุชฺฌติ ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสตี อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ นิรุชฺฌตีติ ? นตฺถิ.

๒. อุปฺปาทุปฺปนฺนวาร

[๖๔] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ ? จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โน จ เตสํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนญฺเจว อุปฺปชฺชติ จ.

ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ, จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชติ น จ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

๓. นิโรธุปฺปนฺนวาร

[๖๕] ยสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌติ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌตีติ ? จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โน จ เตสํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนญฺเจว นิรุชฺฌติ จ.

ยสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ, จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ โน จ เตสํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌติ น จ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌตีติ ? อามนฺตา.

๔. อุปฺปาทวาร

[๖๖] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ? จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสं จิตฺตं อุปฺปชฺชติ, จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสं จิตฺตं อุปฺปชฺชิตฺถ เจว อุปฺปชฺชติ จ.

ยสฺส จิตฺตं น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จิตฺตं น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน จิตฺตं น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จิตฺตं น อุปฺปชฺชตีติ? นตฺถิ.

[๖๗] ยสฺส จิตฺตं อุปฺปชฺชติ ตสฺส จิตฺตं อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสं จิตฺตं อุปฺปชฺชติ โน จ เตสं จิตฺตं อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสं จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสं จิตฺตं อุปฺปชฺชติ เจว อุปฺปชฺชิสฺสติ จ. ยสฺส วา ปน จิตฺตं อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตं อุปฺปชฺชตีติ? จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานं เตสं จิตฺตं อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสं จิตฺตं อุปฺปชฺชติ, จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสं จิตฺตं อุปฺปชฺชิสฺสติ เจว อุปฺปชฺชติ จ.

ยสฺส จิตฺตं น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จิตฺตं น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานำ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ จิตฺตำ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ จิตฺตำ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสำ จิตฺตำ น เจว อุปฺปชฺชติ น จ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตำ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตำ น อุปฺปชฺชตีติ? ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ จิตฺตำ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสำ จิตฺตำ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสำ จิตฺตำ น เจว อุปฺปชฺชิสฺสติ น จ อุปฺปชฺชติ.

[๖๘] ยสฺส จิตฺตำ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จิตฺตำ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ[๑] เตสำ จิตฺตำ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสำ จิตฺตำ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสำ เตสำ จิตฺตำ อุปฺปชฺชิตฺถ เจว อุปฺปชฺชิสฺสติ จ. ยสฺส วา ปน จิตฺตำ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตำ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา.

ยสฺส จิตฺตำ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จิตฺตำ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน จิตฺตำ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตำ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

๑ น.ป. ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ.

๕. นิโรธวาร

[๖๙] ยสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌติ ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌตีติ? จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ เจว นิรุชฺฌติ จ.

ยสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ ตสฺส จิตฺตं น นิรุชฺฌิตฺถาติ? นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส จิตฺตं น นิรุชฺฌตีติ? นตฺถิ.

[๗๐] ยสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌติ ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสตีติ? ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌติ โน จ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, อิตเรสं จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌติ เจว นิรุชฺฌิสฺสติ จ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌตีติ? จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ โน จ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ เจว นิรุชฺฌติ จ.

ยสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสตีติ? นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌตีติ? นิรุชฺฌติ.

[๗๑] ยสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสตีติ? ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, อิตเรสं เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ เจว นิรุชฺฌิสฺสติ จ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา.

ยสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสตีติ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถาติ? นิรุชฺฌิตฺถ.

๖. อุปฺปาทนิโรธวาร

[๗๒] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ? จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสं จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ เจว อุปฺปชฺชติ จ.

ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถาติ? นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชตีติ? นตฺถิ.

[๗๓] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ? จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ โน จ เตสं จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ เจว อุปฺปชฺชติ จ.

ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสตีติ? จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ อสญฺญสตฺตานํ เตสं จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสं จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ปจฺจิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสं จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชติ น จ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา.

[๗๔] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสตีติ? ปจฺจิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสं จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ, อิตเรสं เตสं จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ เจว นิรุชฺฌิสฺสติ จ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา.

ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสตีติ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

๗. อุปฺปชฺชมานนิโรธวาร

[๗๕] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ? นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสं จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ โน จ เตสं จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสं จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ เจว อุปฺปชฺชติ จ.

ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌตีติ? นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสं จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสं จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ เจว นิรุชฺฌติ จ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌติ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชตีติ?

๘. อุปฺปชฺชมานุปฺปนฺนวาร

[๗๖] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานนฺติ? จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสं จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โน จ เตสं จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ, จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสं จิตฺตํ อุปฺปนฺนญฺเจว อุปฺปชฺชมานญฺจ.

ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานํ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ? จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสं จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานํ โน จ เตสं จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, นิโรธสมาปนฺนานं, อสญฺญสตฺตานं เตสं จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชมานํ น จ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานนฺติ? อามนฺตา.

๙. นิรุชฺฌมานุปฺปนฺนวาร

[๗๗] ยสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌมานํ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตสฺส จิตฺตํ นิรุชฺฌมานนฺติ? จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสं จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โน จ เตสं จิตฺตํ นิรุชฺฌมานํ, จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสं จิตฺตํ อุปฺปนฺนญฺเจว นิรุชฺฌมานญฺจ.

ยสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ? จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสं จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ โน จ เตสं จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, นิโรธสมาปนฺนานं, อสญฺญสตฺตานं เตสं จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌมานํ น จ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตสฺส จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานนฺติ? อามนฺตา.

๑๐. อุปฺปนฺนุปฺปาทวาร

[๗๘] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ? นิโรธสมาปนฺนานं, อสญฺญสตฺตานं เตสं จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสं จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, จิตฺตสมงฺคีนं เตสं จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ เจว อุปฺปนฺนญฺจ.

ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ? นตฺถิ.

[๗๙] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โน จ เตสํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนญฺเจว อุปฺปชฺชิสฺสติ จ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ ? นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, จิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เจว อุปฺปนฺนญฺจ.

ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ ? อุปฺปนฺนํ.

๑๑. อตีตานาคตวาร

[๘๐] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

๑๒. อุปฺปนฺนุปฺปชฺชมานวาร

[๘๑] อุปฺปนฺนํ อุปฺปชฺชมานนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ อุปฺปนฺนํ โน จ อุปฺปชฺชมานํ, อุปฺปาทกฺขเณ อุปฺปนฺนญฺเจว อุปฺปชฺชมานญฺจ. อุปฺปชฺชมานํ อุปฺปนฺนนฺติ ? อามนฺตา.

น อุปฺปนฺนํ น อุปฺปชฺชมานนฺติ ? อามนฺตา. น อุปฺปชฺชมานํ น อุปฺปนฺนนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ น อุปฺปชฺชมานํ โน จ น อุปฺปนฺนํ, อตีตานาคตํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชมานํ น จ อุปฺปนฺนํ.

๑๓. นิรุทฺธนิรุชฺฌมานวาร

[๘๒] นิรุทฺธํ นิรุชฺฌมานนฺติ ? โน. นิรุชฺฌมานํ นิรุทฺธนฺติ ? โน.

น นิรุทฺธํ น นิรุชฺฌมานนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ น นิรุทฺธํ โน จ น นิรุชฺฌมานํ, อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น เจว นิรุทฺธํ น จ นิรุชฺฌมานํ. น นิรุชฺฌมานํ น นิรุทฺธนฺติ ? อตีตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ โน จ น นิรุทฺธํ, อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌมานํ น จ นิรุทฺธํ.

๑๔. อติกฺกนฺตกาลวาร

[๘๓] ยสฺส จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตสฺส จิตฺตนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ อุปฺปาทกฺขณํ วีติกฺกนฺตํ, ภงฺคกฺขณํ อวีติกฺกนฺตํ, อตีตํ จิตฺตํ อุปฺปาทกฺขณญฺจ วีติกฺกนฺตํ ภงฺคกฺขณญฺจ วีติกฺกนฺตํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตสฺส จิตฺตนฺติ ? อตีตํ จิตฺตํ.

ยสฺส จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, น นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตสฺส จิตฺตนฺติ ? อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ. ยสฺส วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, น อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตสฺส จิตฺตนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ ภงฺคกฺขณํ อวีติกฺกนฺตํ โน จ อุปฺปาทกฺขณํ อวีติกฺกนฺตํ, อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ ภงฺคกฺขณญฺจ อวีติกฺกนฺตํ อุปฺปาทกฺขณญฺจ อวีติกฺกนฺตํ.

๑. สุทฺธจิตฺตสามญฺญ

๒. ธมฺมวาร

๑. อุปฺปาทนิโรธกาลสมฺเภทวาร

[๘๔] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌตีติ ? อามนฺตา.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ นิรุชฺฌติ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? โน. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ นิรุชฺฌตีติ ? นตฺถิ.

๒. อุปฺปาทุปฺปนฺนวาร

[๘๕] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตं จิตฺตं อุปฺปนฺนนฺติ ? อามนฺตา. ยं วา ปน จิตฺตं อุปฺปนฺนนฺ ตं จิตฺตं อุปฺปชฺชตีติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตं อุปฺปนฺนนฺ โน จ ตं จิตฺตं อุปฺปชฺชติ, อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตं อุปฺปนฺนเญฺจว อุปฺปชฺชติ จ.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, อตีตานาคตํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชติ น จ อุปฺปนฺนํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

๓. นิโรธุปฺปนฺนวาร

[๘๖] ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ ? อามนฺตา. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌตีติ ? อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โน จ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ อุปฺปนฺนญฺเจว นิรุชฺฌติ จ.

ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ ? อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, อตีตานาคตํ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌติ น จ อุปฺปนฺนํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌตีติ ? อามนฺตา.

๔. อุปฺปาทวาร

[๘๗] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? โน. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ ? โน.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อตีตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ภงฺคกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชติ น จ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ภงฺคกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชิตฺถ น จ อุปฺปชฺชติ.

[๘๘] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? โน. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ ? โน.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อนาคตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ภงฺคกฺขเณ อตีตญฺจ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชติ น จ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ภงฺคกฺขเณ อตีตญฺจ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชิสฺสติ น จ อุปฺปชฺชติ.

[๘๙] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? โน. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? โน.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อนาคตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจุปฺปนฺนํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชิตฺถ น จ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อตีตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ปจฺจุปฺปนฺนํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชิสฺสติ น จ อุปฺปชฺชิตฺถ.

๕. นิโรธวาร

[๙๐] ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถาติ ? โน. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌตีติ ? โน.

ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อตีตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ โน จ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌติ น จ นิรุชฺฌิตฺถ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌตีติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ โน จ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌิตฺถ น จ นิรุชฺฌติ.

[๙๑] ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสตีติ ? โน. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌตีติ ? โน.

ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสตีติ ? อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ โน จ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, อตีตํ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌติ น จ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌตีติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ โน จ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, อตีตํ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌิสฺสติ น จ นิรุชฺฌติ.

[๙๒] ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสตีติ ? โน. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถาติ ? โน.

ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสตีติ ? อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ โน จ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น เจว

นิรุชฺฌิตฺถ น จ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อตีตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ โน จ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌิสฺสติ น จ นิรุชฺฌิตฺถ.

๖. อุปฺปาทนิโรธวาร

[๙๓] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถาติ ? โน. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ ? โน.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อตีตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, ภงฺคกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชติ น จ นิรุชฺฌิตฺถ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ภงฺคกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌิตฺถ น จ อุปฺปชฺชติ.

[๙๔] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ. ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ ? อนาคตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ โน จ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ เจว อุปฺปชฺชติ จ.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสตีติ ? อนาคตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ภงฺคกฺขเณ อตีตญฺจ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชติ น จ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

[๙๕] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสตีติ ? โน. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? โน.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสตีติ ? อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชิตฺถ น จ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อตีตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌิสฺสติ น จ อุปฺปชฺชิตฺถ.

๗. อุปฺปชฺชมานนนิโรธวาร

[๙๖] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌตีติ ? อามนฺตา. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ ? อตีตานาคตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ โน จ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ เจว อุปฺปชฺชติ จ.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌตีติ ? อตีตานาคตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ เจว นิรุชฺฌติ จ. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌติ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

๘. อุปฺปชฺชมานุปฺปนฺนวาร

[๙๗] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ ? อามนฺตา. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โน จ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ, อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ อุปฺปนฺนญฺเจว อุปฺปชฺชมานญฺจ.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานํ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานํ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, อตีตานาคตํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชมานํ น จ อุปฺปนฺนํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานนฺติ ? อามนฺตา.

๙. นิรุชฺฌมานุปฺปนฺนวาร

[๙๘] ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌมานํ ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ ? อามนฺตา. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌมานนฺติ ? อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โน จ ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌมานํ, ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ อุปฺปนฺนญฺเจว นิรุชฺฌมานญฺจ.

ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ ? อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, อตีตานาคตํ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌมานํ น จ อุปฺปนฺนํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานนฺติ ? อามนฺตา.

๑๐. อุปฺปนฺนุปฺปาทวาร

[๙๙] ยั จิตฺตั อุปฺปนฺนนฺ ตั จิตฺตั อุปฺปชฺชีตฺถาติ ? โน. ยั วา ปน จิตฺตั อุปฺปชฺชีตฺถ ตั จิตฺตั อุปฺปนฺนนฺติ ? โน.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อตีตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อนาคตํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปนฺนํ น จ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ ? ปจฺจุปฺปนฺนํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, อนาคตํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชิตฺถ น จ อุปฺปนฺนํ.

[๑๐๐] ยํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? โน. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ ? โน.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อนาคตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อตีตํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปนฺนํ น จ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ ? ปจฺจุปฺปนฺนํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, อตีตํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชิสฺสติ น จ อุปฺปนฺนํ.

๑๑. อตีตานาคตวาร

[๑๐๑] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? โน. ยํ วา ปน จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? โน.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยํ วา ปน จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

๑๒. อุปฺปนฺนุปฺปชฺชมานวาร

[๑๐๒] อุปฺปนฺนํ อุปฺปชฺชมานนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ อุปฺปนฺนํ โน จ อุปฺปชฺชมานํ, อุปฺปาทกฺขเณ อุปฺปนฺนญฺเจว อุปฺปชฺชมานญฺจ. อุปฺปชฺชมานํ อุปฺปนฺนนฺติ ? อามนฺตา.

น อุปฺปนฺนํ น อุปฺปชฺชมานนฺติ ? อามนฺตา. น อุปฺปชฺชมานํ น อุปฺปนฺนนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ น อุปฺปชฺชมานํ โน จ น อุปฺปนฺนนฺติ, อตีตานาคตํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชมานนฺติ น จ อุปฺปนฺนนฺติ.

๑๓. นิรุทฺธนิรุชฺฌมานวาร

[๑๐๓] นิรุทฺธํ นิรุชฺฌมานนฺติ ? โน. นิรุชฺฌมานํ นิรุทฺธนฺติ ? โน.

น นิรุทฺธํ น นิรุชฺฌมานนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ น นิรุทฺธํ โน จ น นิรุชฺฌมานํ, อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น เจว นิรุทฺธํ น จ นิรุชฺฌมานํ. น นิรุชฺฌมานํ น นิรุทฺธนฺติ ? อตีตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ โน จ น นิรุทฺธํ, อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌมานํ น จ นิรุทฺธํ.

๑๔. อติกฺกนฺตกาลวาร

[๑๐๔] ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตํ จิตฺตนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ อุปฺปาทกฺขณํ วีติกฺกนฺตํ, ภงฺคกฺขณํ อวีติกฺกนฺตํ, อตีตํ จิตฺตํ อุปฺปาทกฺขณญฺจ วีติกฺกนฺตํ ภงฺคกฺขณญฺจ วีติกฺกนฺตํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตํ จิตฺตนฺติ ? อตีตํ จิตฺตํ.

ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, น นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตํ จิตฺตนฺติ ? อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ. ยํ วา ปน จิตฺตํ น นิรุชฺฌมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ, น อุปฺปชฺชมานํ ขณํ ขณํ วีติกฺกนฺตํ อติกฺกนฺตกาลํ ตํ จิตฺตนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ ภงฺคกฺขณํ อวีติกฺกนฺตํ โน จ อุปฺปาทกฺขณํ อวีติกฺกนฺตํ, อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ ภงฺคกฺขณญฺจ อวีติกฺกนฺตํ อุปฺปาทกฺขณญฺจ อวีติกฺกนฺตํ.

---

๑. สุทฺธจิตฺตสามญฺญ

๓. ปุคฺคลธมฺมวาร

๑. อุปฺปาทนิโรธกาลสมฺเภทวาร

[๑๐๕] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ นิรุชฺฌติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ นิรุชฺฌตีติ ? นตฺถิ.

๒. อุปฺปาทุปฺปนฺนวาร

[๑๐๖] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ, อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ อุปฺปนฺนญฺเจว อุปฺปชฺชติ จ.

ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, อตีตานาคตํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชติ น จ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

๓. นิโรธุปฺปนฺนวาร

[๑๐๗] ยสฺส ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌตีติ ? อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ, ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ อุปฺปนฺนญฺเจว นิรุชฺฌติ จ.

ยสฺส ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนนฺติ ? อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ, อตีตานาคตํ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌติ น จ อุปฺปนฺนํ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปนฺนํ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌตีติ ? อามนฺตา.

๔. อุปฺปาทวาร

[๑๐๘] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? โน. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ ? โน.

ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อตีตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ภงฺคกฺขเณ อนาคตญฺจ

จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชติ น จ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ภงฺคกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชิตฺถ น จ อุปฺปชฺชติ.

[๑๐๙] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชตีติ ? โน.

ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อนาคตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ภงฺคกฺขเณ อตีตญฺจ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชติ น จ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุปฺปาทกฺขเณ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชติ, ภงฺคกฺขเณ อตีตญฺจ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชิสฺสติ น จ อุปฺปชฺชติ.

[๑๑๐] ยสฺส ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? โน.

ยสฺส ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อนาคตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจุปฺปนฺนํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชิตฺถ น จ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อตีตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ปจฺจุปฺปนฺนํ จิตฺตํ น เจว อุปฺปชฺชิสฺสติ น จ อุปฺปชฺชิตฺถ.

๕. นิโรธวาร

[๑๑๑] ยสฺส ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถาติ ? โน. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌตีติ ? โน.

ยสฺส ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อตีตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ

จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌติ น จ นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌตีติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌิตฺถ น จ นิรุชฺฌติ.

[๑๑๒] ยสฺส ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌตีติ ? โน.

ยสฺส ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสตีติ ? อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, อตีตํ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌติ น จ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌตีติ ? ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌติ, อตีตํ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌิสฺสติ น จ นิรุชฺฌติ.

[๑๑๓] ยสฺส ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิตฺถาติ ? โน.

ยสฺส ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสตีติ ? อุปฺปาทกฺขเณ อนาคตญฺจ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ, ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌิตฺถ น จ นิรุชฺฌิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อตีตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิสฺสติ โน จ ตสฺส ตํ จิตฺตํ น นิรุชฺฌิตฺถ, ภงฺคกฺขเณ จิตฺตํ น เจว นิรุชฺฌิสฺสติ น จ นิรุชฺฌิตฺถ.

(ยสฺส จิตฺตเก สกภาเวน นิทฺทิฏฺเจ, ยํ จิตฺตเก จ ยสฺส ยํ จิตฺตเก จ เอกฏฺเจน นิทฺทิฏฺเจ.)

๒. สุตฺตนฺตจิตฺตปสฺสกวิเสส

[๑๑๔] ยสฺส สราคํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ ตสฺส สราคํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สราคปจฺจยมิจฺจตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ สราคํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สราคจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสั [illegible]

๓. อภิธมฺมจิตฺตมิสฺสกวิเสส

[๑๑๕] ยสฺส กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ ตสฺส กุสลํ จิตฺตํ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมกุสลจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ นิรุชฺฌิสฺสติ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กุสลจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ฯ เป ฯ ยสฺส วา ปน ฯ เป ฯ อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๑๖] ยสฺส จ อกุสลํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ ฯ เป ฯ ยสฺส อพฺยากตํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ น นิรุชฺฌติ ฯ เป ฯ

(มูลยมกํ จิตฺตยมกํ ธมฺมยมกนฺติ ตีณิ ยมกานิ ยาว สรณอรณา คจฺฉนฺติ.)

จิตฺตยมกํ นิฏฺฐิตํ.

ธมฺมยมกปาลิ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. ปณฺณตฺติวารอุทฺเทส

๑. ปทโสธนวาร

อนุโลม

[๑] กุสลา กุสลา ธมฺมา. กุสลา ธมฺมา กุสลา.

อกุสลา อกุสลา ธมฺมา. อกุสลา ธมฺมา อกุสลา.

อพฺยากตา อพฺยากตา ธมฺมา. อพฺยากตา ธมฺมา อพฺยากตา.

ปจฺจนีก

[๒] น กุสลา น กุสลา ธมฺมา. น กุสลา ธมฺมา น กุสลา.

น อกุสลา น อกุสลา ธมฺมา. น อกุสลา ธมฺมา น อกุสลา.

น อพฺยากตา น อพฺยากตา ธมฺมา. น อพฺยากตา ธมฺมา น อพฺยากตา.

๒. ปทโสธนมูลจกฺกวาร

อนุโลม

[๓] กุสลา กุสลา ธมฺมา. ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา.
กุสลา กุสลา ธมฺมา. ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมา.
[๔] อกุสลา อกุสลา ธมฺมา. ธมฺมา กุสลา ธมฺมา.
อกุสลา อกุสลา ธมฺมา. ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมา.
[๕] อพฺยากตา อพฺยากตา ธมฺมา. ธมฺมา กุสลา ธมฺมา.
อพฺยากตา อพฺยากตา ธมฺมา. ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา.

ปจฺจนีก

[๖] น กุสลา น กุสลา ธมฺมา. น ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมา.
น กุสลา น กุสลา ธมฺมา. น ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมา.
[๗] น อกุสลา น อกุสลา ธมฺมา. น ธมฺมา น กุสลา ธมฺมา.
น อกุสลา น อกุสลา ธมฺมา. น ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมา.
[๘] น อพฺยากตา น อพฺยากตา ธมฺมา. น ธมฺมา น กุสลา ธมฺมา.
น อพฺยากตา น อพฺยากตา ธมฺมา. น ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมา.

๓. สุทฺธธมฺมวาร

อนุโลม

[๙] กุสลา ธมฺมา. ธมฺมา กุสลา.
อกุสลา ธมฺมา. ธมฺมา อกุสลา.
อพฺยากตา ธมฺมา. ธมฺมา อพฺยากตา.

ปจฺจนีก

[๑๐] น กุสลา น ธมฺมา. น ธมฺมา น กุสลา.
น อกุสลา น ธมฺมา. น ธมฺมา น อกุสลา.
น อพฺยากตา น ธมฺมา. น ธมฺมา น อพฺยากตา.

๔. สุทฺธธมฺมมูลจกฺกวาร

อนุโลม

[๑๑] กุสลา ธมฺมา. ธมฺมา อกุสลา.

กุสลา ธมฺมา. ธมฺมา อพฺยากตา.

[๑๒] อกุสลา ธมฺมา. ธมฺมา กุสลา.

อกุสลา ธมฺมา. ธมฺมา อพฺยากตา.

[๑๓] อพฺยากตา ธมฺมา. ธมฺมา กุสลา.

อพฺยากตา ธมฺมา. ธมฺมา อกุสลา.

ปจฺจนีก

[๑๔] น กุสลา น ธมฺมา. น ธมฺมา น อกุสลา.

น กุสลา น ธมฺมา. น ธมฺมา น อพฺยากตา.

[๑๕] น อกุสลา น ธมฺมา. น ธมฺมา น กุสลา.

น อกุสลา น ธมฺมา. น ธมฺมา น อพฺยากตา.

[๑๖] น อพฺยากตา น ธมฺมา. น ธมฺมา น กุสลา.

น อพฺยากตา น ธมฺมา. น ธมฺมา น อกุสลา.

ปณฺณตฺติอุทฺเทสวาโร.

---

๑. ปณฺณตฺติวารนิทฺเทส

๑. ปทโสธนวาร

อนุโลม

[๑๗] กุสลา กุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. กุสลา ธมฺมา กุสลาติ ? อามนฺตา.

อกุสลา อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. อกุสลา ธมฺมา อกุสลาติ ? อามนฺตา.

อพฺยากตา อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. อพฺยากตา ธมฺมา อพฺยากตาติ ? อามนฺตา.

ปจฺจนีก

[๑๘] น กุสลา น กุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. น กุสลา ธมฺมา น กุสลาติ ? อามนฺตา.

น อกุสลา น อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. น อกุสสลา ธมฺมา น อกุสลาติ ? อามนฺตา.

น อพฺยากตา น อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. น อพฺยากตา ธมฺมา น อพฺยากตาติ ? อามนฺตา.

๒. ปทโสธนมูลจกฺกวาร

อนุโลม

[๑๙] กุสลา กุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา อกุสลา ธมฺมาติ ? อกุสลา ธมฺมา ธมฺมา เจว อกุสลา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมา.

กุสลา กุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อพฺยากตา ธมฺมา ธมฺมา เจว อพฺยากตา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมา.

[๒๐] อกุสลา อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา กุสลา ธมฺมาติ ? กุสลา ธมฺมา ธมฺมา เจว กุสลา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น กุสลา ธมฺมา.

อกุสลา อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อพฺยากตา ธมฺมา ธมฺมา เจว อพฺยากตา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมา.

[๒๑] อพฺยากตา อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา กุสลา ธมฺมาติ ? กุสลา ธมฺมา ธมฺมา เจว กุสลา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น กุสลา ธมฺมา.

อพฺยากตา อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา อกุสลา ธมฺมาติ ? อกุสลา ธมฺมา ธมฺมา เจว อกุสลา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมา.

ปจฺจนีก

[๒๒] น กุสลา น กุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. น ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

น กุสลา น กุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. น ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

[๒๓] น อกุสลา น อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. น ธมฺมา น กุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

น อกุสลา น อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. น ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

[๒๔] น อพฺยากตา น อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. น ธมฺมา น กุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

น อพฺยากตา น อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. น ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

๓. สุทฺธธมฺมวาร

อนุโลม

[๒๕] กุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา กุสลา ธมฺมาติ ? กุสลา ธมฺมา ธมฺมา เจว กุสลา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น กุสลา ธมฺมา.

อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา อกุสลา ธมฺมาติ ? อกุสลา ธมฺมา ธมฺมา เจว อกุสลา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมา.

อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อพฺยากตา ธมฺมา ธมฺมา เจว อพฺยากตา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมา.

ปจฺจนีก

[๒๖] น กุสลา น ธมฺมาติ ? กุสลํ จเปตฺวา อวเสสา ธมฺมา น กุสลา ธมฺมา, กุสลญฺจ ธมฺเม จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว กุสลา น จ ธมฺมา. น ธมฺมา น กุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

น อกุสลา น ธมฺมาติ ? อกุสลํ จเปตฺวา อวเสสา ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมา, อกุสลญฺจ ธมฺเม จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อกุสลา น จ ธมฺมา. น ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

น อพฺยากตา น ธมฺมาติ ? อพฺยากตํ จเปตฺวา อวเสสา ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมา, อพฺยากตญฺจ ธมฺเม จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อพฺยากตา น จ ธมฺมา. น ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

๔. สุทฺธธมฺมมูลจกฺกวาร

อนุโลม

[๒๗] กุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา อกุสลา ธมฺมาติ ? อกุสลา ธมฺมา ธมฺมา เจว อกุสลา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมา.

กุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อพฺยากตา ธมฺมา ธมฺมา เจว อพฺยากตา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมา.

[๒๘] อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา กุสลา ธมฺมาติ ? กุสลา ธมฺมา ธมฺมา เจว กุสลา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น กุสลา ธมฺมา.

อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อพฺยากตา ธมฺมา ธมฺมา เจว อพฺยากตา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมา.

[๒๙] อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา กุสลา ธมฺมาติ ? กุสลา ธมฺมา ธมฺมา เจว กุสลา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น กุสลา ธมฺมา.

อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา. ธมฺมา อกุสลา ธมฺมาติ ? อกุสลา ธมฺมา ธมฺมา เจว อกุสลา ธมฺมา จ, อวเสสา ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมา.

ปจฺจนีก

[๓๐] น กุสลา น ธมฺมาติ ? กุสลํ จเปตฺวา อวเสสา ธมฺมา น กุสลา ธมฺมา, กุสลญฺจ ธมฺเม จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว กุสลา น จ ธมฺมา. น ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

น กุสลา น ธมฺมาติ ? กุสลํ จเปตฺวา อวเสสา ธมฺมา น กุสลา ธมฺมา, กุสลญฺจ ธมฺเม จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว กุสลา น จ ธมฺมา. น ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

[๓๑] น อกุสลา น ธมฺมาติ ? อกุสลํ จเปตฺวา อวเสสา ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมา, อกุสลญฺจ ธมฺเม จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อกุสลา น จ ธมฺมา. น ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

น อกุสลา น ธมฺมาติ ? อกุสลํ จเปตฺวา อวเสสา ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมา, อกุสลญฺจ ธมฺเม จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อกุสลา น จ ธมฺมา. น ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

[๓๒] น อพฺยากตา น ธมฺมาติ ? อพฺยากตํ จเปตฺวา อวเสสา ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมา, อพฺยากตญฺจ ธมฺเม จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อพฺยากตา น จ ธมฺมา. น ธมฺมา น กุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

น อพฺยากตา น ธมฺมาติ ? อพฺยากตํ จเปตฺวา อวเสสา ธมฺมา น อพฺยากตา ธมฺมา, อพฺยากตญฺจ ธมฺเม จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อพฺยากตา น จ ธมฺมา. น ธมฺมา น อกุสลา ธมฺมาติ ? อามนฺตา.

ปณฺณตฺตินิทฺเทสวาโร.

---

๒. ปวตฺติ ๑. อุปฺปาทวาร

๑. ปจฺจุปฺปนฺนวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๓๓] ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? โน.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อรูเป กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, ปญฺจโวกาเร กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ อุปฺปชฺชนฺตานํ,

ปวตฺเต กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, ปญฺจโวกาเร กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

[๓๔] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อรูเป อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, ปญฺจโวกาเร อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, ปญฺจโวกาเร อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

อนุโลมโอกาส

[๓๕] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

[๓๖] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๓๗] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? โน.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อรูเป กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, ปญฺจโวกาเร กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, ปญฺจโวกาเร กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

[๓๘] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อรูเป อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, ปญฺจโวกาเร อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อกุสล-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, ปญฺจโวกาเร อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๓๙] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ

กุสลวิปฺปยุตฺตอกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ อกุสลวิปฺปยุตฺตกุสลวิปฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรูเป อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อรูเป กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรูเป อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

[๔๐] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรูเป กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อรูเป อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรูเป กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๔๑] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อุปฺปชฺชนฺติ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? นตฺถิ.

[๔๒] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อุปฺปชฺชนฺติ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๔๓] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ กุสลวิปฺปยุตฺตอกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ยฺวุปฺ อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา

น อุปฺปชฺชนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อรูเป กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรูเป อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

[๔๔] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรูเป กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อรูเป อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรูเป กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

๒. อตีตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๔๕] ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

[๔๖] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

อนุโลมโอกาส

[๔๗] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

[๔๘] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๔๙] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย อกุสเล จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

[๕๐] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๕๑] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

[๕๒] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๕๓] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

[๕๔] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๕๕] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย อกุสเล จิตฺเต วตฺตมาเน, เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

[๕๖] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

๓. อนาคตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๕๗] ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

[๕๘] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

อนุโลมโอกาส

[๕๙] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา

อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

[๖๐] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๖๑] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? (จตุโวกาเร ฯเปฯ ปญฺจโวกาเร)[๑] ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

[๖๒] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา

๑ น.ม. ยตฺถ ปเนโต ฯเ ทิสฺสติ.

ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๖๓] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา.

[๖๔] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา.

ปจฺจนีกโอกาส

[๖๕] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? นตฺถิ.

[๖๖] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ, อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ, นตฺถิ.

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๖๗] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา.

[๖๘] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา.

๔. ปจฺจุปฺปนฺนาติตฺตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๖๙] ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

[๗๐] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

อนุโลมโอกาส

[๗๑] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ฯ เป ฯ

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๗๒] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส

ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

[๗๓] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ? สพฺพสฺ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๗๔] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? นตฺถิ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? นตฺถิ.

[๗๕] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๗๖] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ฯ เป ฯ

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๗๗] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อามนฺตา.

[๗๘] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ

เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อามนฺตา.

๕. ปจฺจุปฺปนฺนานาคตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๗๙] ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ กุสลา จ ธมฺมาอุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

[๘๐] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ

อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

อนุโลมโอกาส

[๘๑] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ฯ เป ฯ

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๘๒] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ, เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

[๘๓] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส

ภงฺคกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๘๔] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อคฺค-มคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อามนฺตา.

[๘๕] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ

เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อามนฺตา.

ปจฺจนีกโอกาส

[๘๖] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ฯ เป ฯ

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๘๗] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อามนฺตา.

[๘๘] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อามนฺตา.

๖. อตีตานาคตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๘๙] ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา.

[๙๐] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา.

อนุโลมโอกาส

[๙๑] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ฯเปฯ

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๙๒] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ, สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺติตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

[๙๓] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา

อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ, สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๙๔] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

[๙๕] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๙๖] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ฯเปฯ

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๙๗] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส

ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ, อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

[๙๘] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

อุปฺปาทวาโร นิฏฺฐิโต.

---

๒. ปวตฺติ ๒. นิโรธวาร

๑. ปจฺจุปฺปนฺนวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๙๙] ยสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? โน. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? โน.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? อรูปี กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, ปญฺจโวกาเร กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ, สพฺเพสํ ขนฺธานํ, ปวตฺเต กุสลวิปากปยุตฺตจิตฺตสฺส

ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, ปญฺจโวกาเร กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

[๑๐๐] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? อรูเป อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, ปญฺจโวกาเร อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, ปญฺจโวกาเร อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

อนุโลมโอกาส

[๑๐๑] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

[๑๐๒] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๑๐๓] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? โน. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? โน.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? อรูเป กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, ปญฺจโวกาเร กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, ปญฺจโวกาเร กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

[๑๐๔] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? อรูเป อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, ปญฺจโวกาเร อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, ปญฺจโวกาเร อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๑๐๕] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตอกุสล-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, ยสฺสุปฺปสฺสทฺธาทิ เตสํ กุสลา จ

ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ, กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ, อรูเป กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ.

[๑๐๖] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ, อรูเป อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๑๐๗] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? นิรุชฺฌนฺติ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? นตฺถิ.

[๑๐๘] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? นิรุชฺฌนฺติ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๑๐๙] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ, ? อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตอกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ, กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ อกุสลวิปฺปยุตฺตกุสลวิปฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? สพฺเพสํ จวนตานํ, ปวตฺเต กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ อุปฺปาทกฺขเณ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูปา

อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ, อรูเป กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ.

[๑๑๐] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ, อรูเป อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ.

๒. อตีตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๑๑๑] ยสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา.

[๑๑๒] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา.

อนุโลมโอกาส

[๑๑๓] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ.

[๑๑๔] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ.

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๑๑๕] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ, สุทฺธาวาสานำ ทุติเย อกุสเล จิตฺเต วตฺตมาเน เตสำ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสำ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ, อิตเรสำ จตุโวการานำ, ปญฺจโวการานำ เตสำ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ, สุทฺธาวาสานำ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสำ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ, อิตเรสำ จตุโวการานำ, ปญฺจโวการานำ เตสำ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ.

[๑๑๖] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ, สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๑๑๗] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นตฺถิ.

[๑๑๘] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๑๑๙] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นิรุชฺฌิตฺถ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นตฺถิ.

[๑๒๐] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นิรุชฺฌิตฺถ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกปุคฺคลโลกาส

[๑๒๑] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย อกุสเล จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ, สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา.

[๑๒๒] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ, สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา.

---

๓. อนาคตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๑๒๓] ยสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ.

[๑๒๔] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ.

อนุโลมโอกาส

[๑๒๕] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ฯ เป ฯ

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๑๒๖] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ.

[๑๒๗] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๑๒๘] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ, เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ เตสํ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา.

[๑๒๙] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา.

ปจฺจนีกโอกาส

[๑๓๐] ยฑฺฒ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตฑฺฒ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ฯ เป ฯ

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๑๓๑] ยสฺส ยฑฺฒ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตฑฺฒ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยฑฺฒ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตฑฺฒ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ ตฑฺฒ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตฑฺฒ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตฑฺฒ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ.

ยสฺส ยฑฺฒ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตฑฺฒ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตฑฺฒ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตฑฺฒ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตฑฺฒ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยฑฺฒ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตฑฺฒ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา.

[๑๓๒] ยสฺส ยฑฺฒ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตฑฺฒ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตฑฺฒ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตฑฺฒ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิม-จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตฑฺฒ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยฑฺฒ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตฑฺฒ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา.

๔. ปจฺจุปฺปนฺนาตีตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๑๓๓] ยสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

[๑๓๔] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

อนุโลมโอกาส

[๑๓๕] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ฯ เป ฯ

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๑๓๖] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส

ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

[๑๓๗] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อกุสล-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๑๓๘] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? นตฺถิ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? นตฺถิ.

[๑๓๙] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๑๔๐] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ฯ เป ฯ

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๑๔๑] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ, สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? อามนฺตา.

[๑๔๒] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ, สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? อามนฺตา.

๕. ปจฺจุปฺปนฺนานาคตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๑๔๓] ยสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

[๑๔๔] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

อนุโลมโอกาส

[๑๔๕] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ฯ เป ฯ

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๑๔๖] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, กุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

[๑๔๗] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ, อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๑๔๘] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ,

นิโรธสมาปนฺนานำ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสำ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรหนฺตานำ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคำ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคำ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสำ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสำ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรหนฺตานำ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคำ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? สพฺเพสำ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานำ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสำ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสำ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? อามนฺตา.

[๑๔๙] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? สพฺเพสำ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานำ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสำ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสำ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? อามนฺตา.

ปจฺจนีกโอกาส

[๑๕๐] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ฯ เป ฯ

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๑๔๑] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? อามนฺตา.

[๑๔๒] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ

อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? อามนฺตา.

๖. อตีตานาคตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๑๕๓] ยสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสं อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสं เตสं กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสं กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสุ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสं เตสं กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา.

[๑๕๔] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสं อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสं อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสं เตสं อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา.

อนุโลมโอกาส

[๑๕๕] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ฯ เป ฯ

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๑๕๖] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนं, อรหนฺตานं, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคं

ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ.

[๑๕๗] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๑๕๘] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นิรุชฺฌิตฺถ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นิรุชฺฌิตฺถ.

[๑๕๙] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นิรุชฺฌิตฺถ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๑๖๐] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ฯเปฯ

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๑๖๑] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นิรุชฺฌิตฺถ.

[๑๖๒] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นิรุชฺฌิตฺถ.

นิโรธวาโร นิฏฺฐิโต

---

๒. ปวตฺติ ๓. อุปฺปาทนิโรธวาร

๑. ปจฺจุปฺปนฺนวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๑๖๓] ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? โน.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? โน.

[๑๖๔] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? โน.

อนุโลมโอกาส

[๑๖๕] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

[๑๖๖] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ โน จ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๑๖๗] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? โน.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? โน.

[๑๖๘] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? โน.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๑๖๙] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อกุสล-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป กุสลากุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป กุสลากุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

[๑๗๐] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป กุสลากุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อกุสลวิปฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป กุสลากุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๑๗๑] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? นิรุชฺฌนฺติ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? นตฺถิ.

[๑๗๒] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ ? นิรุชฺฌนฺติ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๑๗๓] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? อกุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป กุสลากุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ,

สพฺเพสํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป กุสลากุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

[๑๗๔] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺตีติ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ, สพฺเพสํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป กุสลากุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ, อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, สพฺเพสํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อรูเป กุสลากุสลานํ ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

๒. อตีตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๑๗๕] ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

[๑๗๖] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

อนุโลมโอกาส

[๑๗๗] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

[๑๗๘] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๑๗๙] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ, สุทฺธาวาสานํ ทุติเย อกุสเล จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ, สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

[๑๘๐] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ, สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๑๘๑] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

[๑๘๒] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๑๘๓] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นิรุชฺฌิตฺถ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

[๑๘๔] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นิรุชฺฌิตฺถ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๑๘๕] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย อกุสเล จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ, สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ, สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

[๑๘๖] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ, สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

---

๓. อนาคตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๑๘๗] ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อนุลมนุลมํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ กุสลา

จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

[๑๘๘] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

อนุโลมโอกาส

[๑๘๙] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

[๑๙๐] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๑๙๑] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

[๑๙๒] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๑๙๓] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา.

[๑๙๔] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา.

ปจฺจนีกโอกาส

[๑๙๕] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? นตฺถิ.

[๑๙๖] ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยตฺถ วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๑๙๗] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา

อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ, อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา.

[๑๙๘] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา.

๔. ปจฺจุปฺปนฺนาตีตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๑๙๙] ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

[๒๐๐] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

อนุโลมโอกาส

[๒๐๑] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ฯ เป ฯ

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๒๐๒] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส

อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

[๒๐๓] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อกุสล-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๒๐๔] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? นตฺถิ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? นตฺถิ.

[๒๐๕] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๒๐๖] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ฯ เป ฯ

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๒๐๗] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส

อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ, สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อามนฺตา.

[๒๐๘] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถาติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ, สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ ? อามนฺตา.

๕. ปจฺจุปฺปนฺนานาคตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๒๐๙] ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา

นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

[๒๑๐] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

อนุโลมโอกาส

[๒๑๑] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ฯ เป ฯ

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๒๑๒] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ?

สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสล-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, กุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

[๒๑๓] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ, อกุสลานํ อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๒๑๔] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ กุสลา ธมฺมา

น อุปฺปชฺชนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อามนฺตา.

[๒๑๕] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อามนฺตา.

ปจฺจนีกโอกาส

[๒๑๖] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ฯ เป ฯ

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๒๑๗] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ

ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อคฺคมคฺคสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ, อคฺคมคฺคสฺส ภงฺคกฺขเณ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อามนฺตา.

[๒๑๘] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺติ อพฺยากตา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชนฺตีติ? อามนฺตา.

๖. อตีตานาคตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๒๑๙] ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสเตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหเตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนเตรา อคฺคมคฺคํ

ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

[๒๒๐] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ เตสํ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

อนุโลมโอกาส

[๒๒๑] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ฯ เป ฯ

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๒๒๒] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ

กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

[๒๒๓] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อพฺยากตา จ ธมฺมา นิรุชฺฌิสฺสนฺติ อกุสลา จ ธมฺมา อุปฺปชฺชิตฺถ.

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๒๒๔] ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

[๒๒๕] ยสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๒๒๖] ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ฯ เป ฯ

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๒๒๗] ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคีนํ, อรหนฺตานํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อคฺคมคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ โน จ เตสํ ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อกุสลา จ ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ กุสลา จ ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ กุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

[๒๒๘] ยสฺส ยตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺตีติ ? นิรุชฺฌิสฺสนฺติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อพฺยากตา ธมฺมา น นิรุชฺฌิสฺสนฺติ ตสฺส ตตฺถ อกุสลา ธมฺมา น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

อุปฺปาทนิโรธวาโร.

ปวตฺติวาโร นิฏฺฐิโต.

---

๓. ภาวนาวาร

[๒๒๙] โย กุสลํ ธมฺมํ ภาเวติ โส อกุสลํ ธมฺมํ ปชหตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อกุสลํ ธมฺมํ ปชหติ โส กุสลํ ธมฺมํ ภาเวตีติ ? อามนฺตา.

โย กุสลํ ธมฺมํ น ภาเวติ โส อกุสลํ ธมฺมํ นปฺปชหตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อกุสลํ ธมฺมํ นปฺปชหติ โส กุสลํ ธมฺมํ น ภาเวตีติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

ภาวนาวาโร.

ธมฺมยมกํ นิฏฺฐิตํ.

อินฺทฺริยยมก

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. ปณฺณตฺติวารอุทฺเทส

[๑] **พาวีสตินฺทฺริยานิ:** จกฺขุนฺทฺริยํ โสตินฺทฺริยํ ฆานินฺทฺริยํ ชิวฺหินฺทฺริยํ กายินฺทฺริยํ มนินฺทฺริยํ อิตฺถินฺทฺริยํ ปุริสินฺทฺริยํ ชีวิตินฺทฺริยํ สุขินฺทฺริยํ ทุกฺขินฺทฺริยํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ โทมนสฺสินฺทฺริยํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ สทฺธินฺทฺริยํ วีริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ ปญฺญินฺทฺริยํ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ อญฺญินฺทฺริยํ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

๑. ปทโสธนวาร

อนุโลม

[๒] จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ,
โสตํ โสตินฺทฺริยํ. โสตินฺทฺริยํ โสตํ.
ฆานํ ฆานินฺทฺริยํ. ฆานินฺทฺริยํ ฆานํ.
ชิวฺหา ชิวฺหินฺทฺริยํ. ชิวฺหินฺทฺริยํ ชิวฺหา.
กาโย กายินฺทฺริยํ. กายินฺทฺริยํ กาโย.
มโน มนินฺทฺริยํ. มนินฺทฺริยํ มโน.
อิตฺถี อิตฺถินฺทฺริยํ. อิตฺถินฺทฺริยํ อิตฺถี.
ปุริโส ปุริสินฺทฺริยํ. ปุริสินฺทฺริยํ ปุริโส.
ชีวิตํ ชีวิตินฺทฺริยํ. ชีวิตินฺทฺริยํ ชีวิตํ.
สุขํ สุขินฺทฺริยํ. สุขินฺทฺริยํ สุขํ.
ทุกฺขํ ทุกฺขินฺทฺริยํ. ทุกฺขินฺทฺริยํ ทุกฺขํ.
โสมนสฺสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ. โสมนสฺสินฺทฺริยํ โสมนสฺสํ.
โทมนสฺสํ โทมนสฺสินฺทฺริยํ. โทมนสฺสินฺทฺริยํ โทมนสฺสํ.
อุเปกฺขา อุเปกฺขินฺทฺริยํ. อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุเปกฺขา.

สทฺธา สทฺธินฺทฺริยํ. สทฺธินฺทฺริยํ สทฺธา.

วิริยํ วิริยินฺทฺริยํ. วิริยินฺทฺริยํ วิริยํ.

สติ สตินฺทฺริยํ. สตินฺทฺริยํ สติ.

สมาธิ สมาธินฺทฺริยํ. สมาธินฺทฺริยํ สมาธิ.

ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยํ. ปญฺญินฺทฺริยํ ปญฺญา.

อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ. อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ.

อญฺญํ อญฺญินฺทฺริยํ. อญฺญินฺทฺริยํ อญฺญํ.

อญฺญาตาวี อญฺญาตาวินฺทฺริยํ. อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อญฺญาตาวี.

ปจฺจนีก

[๓] น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น จกฺขุนฺทฺริยํ น จกฺขุ.

น โสตํ น โสตินฺทฺริยํ. น โสตินฺทฺริยํ น โสตํ.

น ฆานํ น ฆานินฺทฺริยํ. น ฆานินฺทฺริยํ น ฆานํ.

น ชิวฺหา น ชิวฺหินฺทฺริยํ. น ชิวฺหินฺทฺริยํ น ชิวฺหา.

น กาโย น กายินฺทฺริยํ. น กายินฺทฺริยํ น กาโย.

น มโน น มนินฺทฺริยํ. น มนินฺทฺริยํ น มโน.

น อิตฺถี น อิตฺถินฺทฺริยํ. น อิตฺถินฺทฺริยํ น อิตฺถี.

น ปุริโส น ปุริสินฺทฺริยํ. น ปุริสินฺทฺริยํ น ปุริโส.

น ชีวิตํ น ชีวิตินฺทฺริยํ. น ชีวิตินฺทฺริยํ น ชีวิตํ.

น สุขํ น สุขินฺทฺริยํ. น สุขินฺทฺริยํ น สุขํ.

น ทุกฺขํ น ทุกฺขินฺทฺริยํ. น ทุกฺขินฺทฺริยํ น ทุกฺขํ.

น โสมนสฺสํ น โสมนสฺสินฺทฺริยํ. น โสมนสฺสินฺทฺริยํ น โสมนสฺสํ.

น โทมนสฺสํ น โทมนสฺสินฺทฺริยํ. น โทมนสฺสินฺทฺริยํ น โทมนสฺสํ.

น อุเปกฺขา น อุเปกฺขินฺทฺริยํ. น อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุเปกฺขา.

น สทฺธา น สทฺธินฺทฺริยํ. น สทฺธินฺทฺริยํ น สทฺธา.

น วีริยํ น วีริยินฺทฺริยํ. น วีริยินฺทฺริยํ น วีริยํ.
น สติ น สตินฺทฺริยํ. น สตินฺทฺริยํ น สติ.
น สมาธิ น สมาธินฺทฺริยํ. น สมาธินฺทฺริยํ น สมาธิ.
น ปญฺญา น ปญฺญินฺทฺริยํ. น ปญฺญินฺทฺริยํ น ปญฺญา.
น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ. น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ.
น อญฺญํ น อญฺญินฺทฺริยํ. น อญฺญินฺทฺริยํ น อญฺญํ.
น อญฺญาตาวี น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ. น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น อญฺญาตาวี.

๒. ปทโสธนมูลจกฺกวาร

อนุโลม

[๔] จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา โสตินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ฆานินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ชิวฺหินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา กายินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา มนินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อิตฺถินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ปุริสินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ชีวิตินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา สุขินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ทุกฺขินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา โสมนสฺสินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา โทมนสฺสินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อุเปกฺขินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา สทฺธินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา วีริยินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา สตินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา สมาธินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ปญฺญินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญินฺทฺริยํ.
จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.
[๕] โสตํ โสตินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
โสตํ โสตินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.
[๖] ฆานํ ฆานินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
ฆานํ ฆานินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.
[๗] ชิวฺหา ชิวฺหินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
ชิวฺหา ชิวฺหินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.
[๘] กาโย กายินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
กาโย กายินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.
[๙] มโน มนินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
มโน มนินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.
[๑๐] อิตฺถี อิตฺถินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
อิตฺถี อตฺถินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.
[๑๑] ปุริโส ปุริสินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
ปุริโส ปุริสินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.
[๑๒] ชีวิตํ ชีวิตินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
ชีวิตํ ชีวิตินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.
[๑๓] สุขํ สุขินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
สุขํ สุขินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.
[๑๔] ทุกฺขํ ทุกฺขินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

ทุกฺขํ ทุกฺขินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๕] โสมนสฺสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
โสมนสฺสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๖] โทมนสฺสํ โทมนสฺสินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
โทมนสฺสํ โทมนสฺสินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๗] อุเปกฺขา อุเปกฺขินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
อุเปกฺขา อุเปกฺขินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๘] สทฺธา สทฺธินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
สทฺธา สทฺธินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๙] วีริยํ วีริยินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
วีริยํ วีริยินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๒๐] สติ สตินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
สติ สตินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๒๑] สมาธิ สมาธินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
สมาธิ สมาธินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๒๒] ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๒๓] อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๒๔] อญฺญํ อญฺญินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
อญฺญํ อญฺญินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๒๕] อญฺญาตาวี อญฺญาตาวินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ
อญฺญาตาวี อญฺญาตาวินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญินฺทฺริยํ.

ปจฺจนีก

[๒๖] น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น โสตินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ฆานินฺทฺริยํ.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ชิวฺหินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น กายินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น มนินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อิตฺถินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ปุริสินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ชีวิตินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น สุขินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ทุกฺขินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น โสมนสฺสินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น โทมนสฺสินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อุเปกฺขินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น สทฺธินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น วีริยินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น สตินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น สมาธินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ปญฺญินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๒๗] น โสตํ น โสตินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๒๘] น ฆานํ น ฆานินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๒๙] น ชิวฺหา น ชิวฺหินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๓๐] น กาโย น กายินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๓๑] น มโน น มนินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๓๒] น อิตฺถี น อิตฺถินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๓๓] น ปุริโส น ปุริสินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๓๔] น ชีวิตํ น ชีวิตินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๓๕] น สุขํ น สุขินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๓๖] น ทุกฺขํ น ทุกฺขินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๓๗] น โสมนสฺสํ น โสมนสฺสินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๓๘] น โทมนสฺสํ น โทมนสฺสินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๓๙] น อุเปกฺขา น อุเปกฺขินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๔๐] น สทฺธา น สทฺธินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๔๑] น วีริยํ น วีริยินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๔๒] น สติ น สตินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๔๓] น สมาธิ น สมาธินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๔๔] น ปญฺญา น ปญฺญินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๔๕] น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๔๖] น อญฺญํ น อญฺญินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๔๗] น อญฺญาตาวี น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยํ.

๓. สุทฺธินฺทฺริยวาร

อนุโลม

[๔๘] จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ.[๑]

โสตํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา โสตินฺทฺริยํ.

ฆานํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ฆานินฺทฺริยํ.

ชิวฺหา อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ชิวฺหินฺทฺริยํ.

กาโย อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา กายินฺทฺริยํ.

มโน อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา มนินฺทฺริยํ.

อิตฺถี อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อิตฺถินฺทฺริยํ.

ปุริโส อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ปุริสินฺทฺริยํ.

ชีวิตํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ชีวิตินฺทฺริยํ.

สุขํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา สุขินฺทฺริยํ.

ทุกฺขํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ทุกฺขินฺทฺริยํ.

โสมนสฺสํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา โสมนสฺสินฺทฺริยํ.

โทมนสฺสํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา โทมนสฺสินฺทฺริยํ.

อุเปกฺขา อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อุเปกฺขินฺทฺริยํ.

สทฺธา อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา สทฺธินฺทฺริยํ.

วิริยํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา วิริยินฺทฺริยํ.

สติ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา สตินฺทฺริยํ.

---

๑ น.ม. สพฺพตฺถ จกฺขุ ฯ เป ฯ อญฺญาตาวี.

สมาธิ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา สมาธินฺทฺริยํ.
ปญฺญา อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ปญฺญินฺทฺริยํ.
อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ.
อญฺญํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญินฺทฺริยํ.
อญฺญาตาวี อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

ปจฺจนีก

[๔๙] น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ.
น โสตํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น โสตินฺทฺริยํ.
น ฆานํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ฆานินฺทฺริยํ.
น ชิวฺหา น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ชิวฺหินฺทฺริยํ.
น กาโย น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น กายินฺทฺริยํ.
น มโน น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น มนินฺทฺริยํ.
น อิตฺถี น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อิตฺถินฺทฺริยํ.
น ปุริโส น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ปุริสินฺทฺริยํ.
น ชีวิตํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ชีวิตินฺทฺริยํ.
น สุขํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น สุขินฺทฺริยํ.
น ทุกฺขํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ทุกฺขินฺทฺริยํ.
น โสมนสฺสํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น โสมนสฺสินฺทฺริยํ.
น โทมนสฺสํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น โทมนสฺสินฺทฺริยํ.
น อุเปกฺขา น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อุเปกฺขินฺทฺริยํ.
น สทฺธา น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น สทฺธินฺทฺริยํ.
น วีริยํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น วีริยินฺทฺริยํ.
น สติ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น สตินฺทฺริยํ.
น สมาธิ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น สมาธินฺทฺริยํ.
น ปญฺญา น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ปญฺญินฺทฺริยํ.
น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ.

น อญฺญํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยํ.
น อญฺญาตาวี น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

๔. สุทฺธินฺทฺริยมูลจกฺกวาร

อนุโลม

[๕๐] จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา โสตินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ฆานินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ชิวฺหินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา กายินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา มนินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อิตฺถินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ปุริสินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ชีวิตินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา สุขินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ทุกฺขินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา โสมนสฺสินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา โทมนสฺสินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อุเปกฺขินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา สทฺธินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา วีริยินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา สตินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา สมาธินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา ปญฺญินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญินฺทฺริยํ.
จกฺขุ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๕๑] โสตํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๕๒] ฆานํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๕๓] ชิวฺหา อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๕๔] กาโย อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๕๕] มโน อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๕๖] อิตฺถี อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๕๗] ปุริโส อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๕๘] ชีวิตํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๕๙] สุขํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๖๐] ทุกฺขํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๖๑] โสมนสฺสํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๖๒] โทมนสฺสํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

---

[๖๓] อุเปกฺขา อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๖๔] สทฺธา อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๖๕] วีริยํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๖๖] สติ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๖๗] สมาธิ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๖๘] ปญฺญา อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๖๙] อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๗๐] อญฺญํ อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๗๑] อญฺญาตาวี อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญินฺทฺริยํ.

ปจฺจนีก

[๗๒] น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น โสตินฺทฺริยํ.[๑]

น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ฆานินฺทฺริยํ.

น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ชิวฺหินฺทฺริยํ.

น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น กายินฺทฺริยํ.

น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น มนินฺทฺริยํ.

---

๑ ฉ.ม. สพฺพตฺถ โสตํ.

น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อิตฺถินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ปุริสินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ชีวิตินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น สุขินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ทุกฺขินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น โสมนสฺสินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น โทมนสฺสินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อุเปกฺขินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น สทฺธินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น วีริยินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น สตินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น สมาธินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น ปญฺญินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยํ.
น จกฺขุ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๗๓] น โสตํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.[๑]

[๗๔] น ฆานํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๗๕] น ชิวฺหา น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๗๖] น กาโย น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๗๗] น มโน น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

---

๑ ฉ.ม. สพฺพตฺถ อญฺญาตาวี.

[๗๘] น อิตฺถี น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๗๙] น ปุริโส น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๘๐] น ชีวิตํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๘๑] น สุขํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๘๒] น ทุกฺขํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๘๓] น โสมนสฺสํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๘๔] น โทมนสฺสํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๘๕] น อุเปกฺขา น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๘๖] น สทฺธา น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๘๗] น วีริยํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๘๘] น สติ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๘๙] น สมาธิ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๙๐] น ปญฺญา น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๙๑] น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๙๒] น อญฺญํ น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๙๓] น อญฺญาตาวี น อินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ น อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยํ.

ปณฺณตฺติอุทฺเทสวาโร นิฏฺฐิโต.

---

๑. ปณฺณตฺติวารนิทฺเทส

๑. ปทโสธนวาร

อนุโลม

[๙๔] จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ.

จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขูติ ? อามนฺตา.

โสตํ โสตินฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพโสตํ ตณฺหา โสตํ โสตํ น โสตินฺทฺริยํ, โสตินฺทฺริยํ โสตญฺเจว โสตินฺทฺริยญฺจ. โสตินฺทฺริยํ โสตนฺติ ? อามนฺตา.

ฆานํ ฆานินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. ฆานินฺทฺริยํ ฆานนฺติ ? อามนฺตา.

ชิวฺหา ชิวฺหินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. ชิวฺหินฺทฺริยํ ชิวฺหาติ ? อามนฺตา.

กาโย กายินฺทฺริยนฺติ ? กายินฺทฺริยํ จเปตฺวา อวเสสา[1] กาโย น กายินฺทฺริยํ, กายินฺทฺริยํ กาโย เจว กายินฺทฺริยญฺจ. กายินฺทฺริยํ กาโยติ ? อามนฺตา.

มโน มนินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. มนินฺทฺริยํ มโนติ ? อามนฺตา.

อิตฺถี อิตฺถินฺทฺริยนฺติ ? โน. อิตฺถินฺทฺริยํ อิตฺถีติ ? โน.

ปุริโส ปุริสินฺทฺริยนฺติ ? โน. ปุริสินฺทฺริยํ ปุริโสติ ? โน.

---

๑ ฉ.ม. อวเสโส

ชีวิตํ ชีวิตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. ชีวิตินฺทฺริยํ ชีวิตนฺติ ? อามนฺตา.

สุขํ สุขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. สุขินฺทฺริยํ สุขนฺติ ? อามนฺตา.

ทุกฺขํ ทุกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. ทุกฺขินฺทฺริยํ ทุกฺขนฺติ ? อามนฺตา.

โสมนสฺสํ โสมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. โสมนสฺสินฺทฺริยํ โสมนสฺสนฺติ ? อามนฺตา.

โทมนสฺสํ โทมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. โทมนสฺสินฺทฺริยํ โทมนสฺสนฺติ ? อามนฺตา.

อุเปกฺขา อุเปกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อุเปกฺขินฺทฺริยํ จเปตฺวา อวเสสา อุเปกฺขา อุเปกฺขา น อุเปกฺขินฺทฺริยํ, อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุเปกฺขา เจว อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ. อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุเปกฺขาติ ? อามนฺตา.

สทฺธา สทฺธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. สทฺธินฺทฺริยํ สทฺธาติ ? อามนฺตา.

วีริยํ วีริยินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. วีริยินฺทฺริยํ วีริยนฺติ ? อามนฺตา.

สติ สตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. สตินฺทฺริยํ สตีติ ? อามนฺตา.

สมาธิ สมาธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. สมาธินฺทฺริยํ สมาธีติ ? อามนฺตา.

ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. ปญฺญินฺทฺริยํ ปญฺญาติ ? อามนฺตา.

อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตีติ ? อามนฺตา.

อญฺญํ อญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อญฺญินฺทฺริยํ อญฺญนฺติ ? อามนฺตา.

อญฺญาตาวี อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อญฺญาตาวีติ ? อามนฺตา.

ปจฺจนีก

[๙๕] น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น จกฺขุนฺทฺริยํ น จกฺขูติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ, จกฺขุญฺจ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ จเปตฺวา อวเสสา น เจว จกฺขุ น จ จกฺขุนฺทฺริยํ.

น โสตํ น โสตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น โสตินฺทฺริยํ น โสตนฺติ ? ทิพฺพโสตํ ตณฺหาโสตํ น โสตินฺทฺริยํ โสตํ, โสตญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ จเปตฺวา อวเสสา น เจว โสตํ น จ โสตินฺทฺริยํ.

น ฆานํ น ฆานินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น ฆานินฺทฺริยํ น ฆานนฺติ ? อามนฺตา.

น ชิวฺหา น ชิวฺหินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น ชิวฺหินฺทฺริยํ น ชิวฺหาติ ? อามนฺตา.

น กาโย น กายินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น กายินฺทฺริยํ น กาโยติ ? กายินฺทฺริยํ จเปตฺวา อวเสสา น กายินฺทฺริยํ กาโย, กายญฺจ กายินฺทฺริยญฺจ จเปตฺวา อวเสสา น เจว กาโย น จ กายินฺทฺริยํ.

น มโน น มนินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น มนินฺทฺริยํ น มโนติ ? อามนฺตา.

น อิตฺถี น อิตฺถินฺทฺริยนฺติ ? อิตฺถินฺทฺริยํ น อิตฺถี อิตฺถินฺทฺริยํ, อิตฺถิญฺจ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อิตฺถี น จ อิตฺถินฺทฺริยํ. น อิตฺถินฺทฺริยํ น อิตฺถีติ ? อิตฺถี น อิตฺถินฺทฺริยํ อิตฺถี, อิตฺถิญฺจ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อิตฺถี น จ อิตฺถินฺทฺริยํ.

น ปุริโส น ปุริสินฺทฺริยนฺติ ? ปุริสินฺทฺริยํ น ปุริโส ปุริสินฺทฺริยํ, ปุริสญฺจ ปุริสินฺทฺริยญฺจ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ปุริโส น จ ปุริสินฺทฺริยํ. น ปุริสินฺทฺริยํ น ปุริโสติ ? ปุริโส น ปุริสินฺทฺริยํ ปุริโส, ปุริสญฺจ ปุริสินฺทฺริยญฺจ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ปุริโส น จ ปุริสินฺทฺริยํ.

น ชีวิตํ น ชีวิตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น ชีวิตินฺทฺริยํ น ชีวิตนฺติ ? อามนฺตา.

น สุขํ น สุขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น สุขินฺทฺริยํ น สุขนฺติ ? อามนฺตา.

น ทุกฺขํ น ทุกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น ทุกฺขินฺทฺริยํ น ทุกฺขนฺติ ? อามนฺตา.

น โสมนสฺสํ น โสมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น โสมนสฺสินฺทฺริยํ น โสมนสฺสนฺติ ? อามนฺตา.

น โทมนสฺสํ น โทมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น โทมนสฺสินฺทฺริยํ น โทมนสฺสนฺติ ? อามนฺตา.

น อุเปกฺขา น อุเปกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุเปกฺขาติ ? อุเปกฺขินฺทฺริยํ จเปตฺวา อวเสสา น อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุเปกฺขา, อุเปกฺขญฺจ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อุเปกฺขา น จ อุเปกฺขินฺทฺริยํ.

น สทฺธา น สทฺธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น สทฺธินฺทฺริยํ น สทฺธาติ ? อามนฺตา.

น วีริยํ น วีริยินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น วีริยินฺทฺริยํ น วีริยนฺติ ? อามนฺตา.

น สติ น สตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น สตินฺทฺริยํ น สตีติ ? อามนฺตา.

น สมาธิ น สมาธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น สมาธินฺทฺริยํ น สมาธีติ ? อามนฺตา.

น ปญฺญา น ปญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น ปญฺญินฺทฺริยํ น ปญฺญาติ ? อามนฺตา.

น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตีติ ? อามนฺตา.

น อญฺญํ น อญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อญฺญินฺทฺริยํ น อญฺญนฺติ ? อามนฺตา.

น อญฺญาตาวี น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น อญฺญาตาวีติ ? อามนฺตา.

๒. ปทโสธนมูลจกฺกวาร

อนุโลม

[๙๖] จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา โสตินฺทฺริยนฺติ ? โสตินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว โสตินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา[๑] น โสตินฺทฺริยํ.

๑ ฉ.ม. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ เอวมุปริ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา ฆานินฺทฺริยนฺติ ? ฆานินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ฆานินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น ฆานินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา ชิวฺหินฺทฺริยนฺติ ? ชิวฺหินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ชิวฺหินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น ชิวฺหินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา กายินฺทฺริยนฺติ ? กายินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว กายินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น กายินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา มนินฺทฺริยนฺติ ? มนินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว มนินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น มนินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา อิตฺถินฺทฺริยนฺติ ? อิตฺถินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อิตฺถินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น อิตฺถินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา ปุริสินฺทฺริยนฺติ ? ปุริสินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ปุริสินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น ปุริสินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา ชีวิตินฺทฺริยนฺติ ? ชีวิตินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ชีวิตินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น ชีวิตินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา สุขินฺทฺริยนฺติ ? สุขินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว สุขินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น สุขินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา ทุกฺขินฺทฺริยนฺติ ? ทุกฺขินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ทุกฺขินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น ทุกฺขินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา โสมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? โสมนสฺสินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น โสมนสฺสินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา โทมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? โทมนสฺสินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น โทมนสฺสินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา อุเปกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อุเปกฺขินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น อุเปกฺขินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา สทฺธินฺทฺริยนฺติ ? สทฺธินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว สทฺธินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น สทฺธินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา วีริยินฺทฺริยนฺติ ? วีริยินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว วีริยินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น วีริยินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา สตินฺทฺริยนฺติ ? สตินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว สตินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น สตินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา สมาธินฺทฺริยนฺติ ? สมาธินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว สมาธินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น สมาธินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา ปญฺญินฺทฺริยนฺติ ? ปญฺญินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ปญฺญินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น ปญฺญินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยนฺติ ? อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา อญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยํ.

จกฺขุ จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยํ, จกฺขุนฺทฺริยํ จกฺขุ เจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๙๗] โสตํ โสตินฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพโสตํ ตณฺหาโสตํ โสตํ น โสตินฺทฺริยํ, โสตินฺทฺริยํ โสตญฺเจว โสตินฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

โสตํ โสตินฺทฺริยนฺติ ? ทิพฺพโสตํ ตณฺหาโสตํ โสตํ น โสตินฺทฺริยํ, โสตินฺทฺริยํ โสตญฺเจว โสตินฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๙๘] ฆานํ ฆานินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

ฆานํ ฆานินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๙๙] ชิวฺหา ชิวฺหินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

ชิวฺหา ชิวฺหินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๐๐] กาโย กายินฺทฺริยนฺติ ? กายินฺทฺริยํ ฯเปฯ อวเสโส กาโย น กายินฺทฺริยํ, กายินฺทฺริยํ กาโย เจว กายินฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ

กาโย กายินฺทฺริยนฺติ ? กายินฺทฺริยํ ฯเปฯ อวเสสา กาโย น กายินฺทฺริยํ, กายินฺทฺริยํ กาโย เจว กายินฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๐๑] มโน มนินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ

มโน มนินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๐๒] อตฺถี อตฺถินฺทฺริยนฺติ ? โน. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ

อตฺถี อตฺถินฺทฺริยนฺติ ? โน. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๐๓] ปุริโส ปุริสินฺทฺริยนฺติ ? โน. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ

ปุริโส ปุริสินฺทฺริยนฺติ ? โน. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๐๔] ชีวิตํ ชีวิตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯเปฯ

ชีวิตํ ชีวิตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๐๕] สุขํ สุขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๐๖] ทุกฺขํ ทุกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๐๗] โสมนสฺสํ โสมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๐๘] โทมนสฺสํ โทมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๐๙] อุเปกฺขา อุเปกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อุเปกฺขินฺทฺริยํ จเปตฺวา อวเสสา อุเปกฺขา น อุเปกฺขินฺทฺริยํ, อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุเปกฺขา เจว อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

อุเปกฺขา อุเปกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อุเปกฺขินฺทฺริยํ จเปตฺวา อวเสสา อุเปกฺขา น อุเปกฺขินฺทฺริยํ, อุเปกฺขา เจว อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๑๐] สทฺธา สทฺธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๑๑] วิริยํ วิริยินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๑๒] สติ สตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๑๓] สมาธิ สมาธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๑๔] ปญฺญา ปญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๑๕] อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๑๖] อญฺญํ อญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๑๗] อญฺญาตาวี อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

อญฺญาตาวี อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยํ.

ปจฺจนีก

[๑๑๘] น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น โสตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น ฆานินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น ชิวฺหินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น กายินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น มนินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อิตฺถินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น ปุริสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น ชีวิตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น สุขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น ทุกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น โสมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น โทมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อุเปกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น สทฺธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น วีริยินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น สตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น สมาธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น ปญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น จกฺขุ น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๑๙] น โสตं น โสตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น โสตं น โสตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๒๐] น ฆานं น ฆานินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น ฆานํ น ฆานินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๒๑] น ชิวฺหา น ชิวฺหินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น ชิวฺหา น ชิวฺหินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๒๒] น กาโย น กายินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น กาโย น กายินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๒๓] น มโน น มนินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น มโน น มนินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๒๔] น อิตฺถี น อิตฺถินฺทฺริยนฺติ ? อิตฺถินฺทฺริยํ น อิตฺถี อิตฺถินฺทฺริยํ, อิตฺถิญฺจ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อิตฺถี น จ อิตฺถินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น อิตฺถี น อิตฺถินฺทฺริยนฺติ ? อิตฺถินฺทฺริยํ น อิตฺถี อิตฺถินฺทฺริยํ, อิตฺถิญฺจ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อิตฺถี น จ อิตฺถินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๒๕] น ปุริโส น ปุริสินฺทฺริยนฺติ ? ปุริสินฺทฺริยํ น ปุริโส ปุริสินฺทฺริยํ, ปุริสญฺจ ปุริสินฺทฺริยญฺจ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ปุริโส น จ ปุริสินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น ปุริโส น ปุริสินฺทฺริยนฺติ ? ปุริสินฺทฺริยํ น ปุริโส ปุริสินฺทฺริยํ, ปุริสญฺจ ปุริสินฺทฺริยญฺจ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ปุริโส น จ ปุริสินฺทฺริยํ. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๒๖] น ชีวิตํ น ชีวิตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น ชีวิตํ น ชีวิตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๒๗] น สุขํ น สุขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น สุขํ น สุขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๒๘] น ทุกฺขํ น ทุกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น ทุกฺขํ น ทุกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๒๙] น โสมนสฺสํ น โสมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น โสมนสฺสํ น โสมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๓๐] น โทมนสฺสํ น โทมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น โทมนสฺสํ น โทมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๓๑] น อุเปกฺขา น อุเปกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น อุเปกฺขา น อุเปกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๓๒] น สทฺธา น สทฺธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น สทฺธา น สทฺธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๓๓] น วีริยํ น วีริยินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น วีริยํ น วีริยินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๓๔] น สติ น สตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น สติ น สตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๓๕] น สมาธิ น สมาธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น สมาธิ น สมาธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๓๖] น ปญฺญา น ปญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น ปญฺญา น ปญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๓๗] น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๓๘] น อญฺญํ น อญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น อญฺญํ น อญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๓๙] น อญฺญาตาวี น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น อญฺญาตาวี น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

๓. สุทฺธินฺทฺริยวาร

อนุโลม

[๑๔๐] จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ.

โสตํ อินฺทฺริยนฺติ ? ยํ โสตํ อินฺทฺริยํ ตํ โสตญฺเจว อินฺทฺริยญฺจ, อวเสสํ โสตํ น อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา โสตินฺทฺริยนฺติ ? โสตินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว โสตินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น โสตินฺทฺริยํ.

ฆานํ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา ฆานินฺทฺริยนฺติ ? ฆานินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ฆานินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น ฆานินฺทฺริยํ.

ชิวฺหา อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา ชิวฺหินฺทฺริยนฺติ ? ชิวฺหินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ชิวฺหินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น ชิวฺหินฺทฺริยํ.

กาโย อินฺทฺริยนฺติ ? โย กาโย อินฺทฺริยํ โส กาโย เจว อินฺทฺริยญฺจ, อวเสโส กาโย น อินฺทฺริยา. อินฺทฺริยา กายินฺทฺริยนฺติ ? กายินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว กายินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น กายินฺทฺริยํ.

มโน อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา มนินฺทฺริยนฺติ ? มนินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว มนินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น มนินฺทฺริยํ.

อิตฺถี อินฺทฺริยนฺติ ? โน. อินฺทฺริยา อิตฺถินฺทฺริยนฺติ ? อิตฺถินฺทฺริยํ อิตฺถินฺทฺริยญฺเจว อิตฺถินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น อิตฺถินฺทฺริยํ.

ปุริโส อินฺทฺริยนฺติ ? โน. อินฺทฺริยา ปุริสินฺทฺริยนฺติ ? ปุริสินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ปุริสินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น ปุริสินฺทฺริยํ.

ชีวิตํ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา ชีวิตินฺทฺริยนฺติ ? ชีวิตินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ชีวิตินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น ชีวิตินฺทฺริยํ.

สุขํ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา สุขินฺทฺริยนฺติ ? สุขินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว สุขินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น สุขินฺทฺริยํ.

ทุกฺขํ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา ทุกฺขินฺทฺริยนฺติ ? ทุกฺขินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ทุกฺขินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น ทุกฺขินฺทฺริยํ.

โสมนสฺสํ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา โสมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? โสมนสฺสินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น โสมนสฺสินฺทฺริยํ.

โทมนสฺสํ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา โทมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? โทมนสฺสินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา อินฺทฺริยา น โทมนสฺสินฺทฺริยฺ.

อุเปกฺขา อินฺทฺริยนฺติ ? ยา อุเปกฺขา อินฺทฺริยํ สา อุเปกฺขา เจว อินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อุเปกฺขา น อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อุเปกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อุเปกฺขินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อุเปกฺขินฺทฺริยํ.

สทฺธา อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา สทฺธินฺทฺริยนฺติ ? สทฺธินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว สทฺธินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น สทฺธินฺทฺริยํ.

วีริยํ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา วีริยินฺทฺริยนฺติ ? วีริยินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว วีริยินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น วีริยินฺทฺริยํ.

สติ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา สตินฺทฺริยนฺติ ? สตินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว สตินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น สตินฺทฺริยํ.

สมาธิ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา สมาธินฺทฺริยนฺติ ? สมาธินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว สมาธินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น สมาธินฺทฺริยํ.

ปญฺญา อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา ปญฺญินฺทฺริยนฺติ ? ปญฺญินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ปญฺญินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น ปญฺญินฺทฺริยํ.

อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยนฺติ ? อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ.

อญฺญ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยํ.

อญฺญาตาวี อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

ปจฺจนีก

[๑๔๑] น จกฺขุ น อินฺทฺริยนฺติ ? จกฺขุ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุ อินฺทฺริยา, จกฺขุญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว จกฺขุ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น โสตํ น อินฺทฺริยนฺติ ? โสตํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น โสตํ อินฺทฺริยา, โสตญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว โสตํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น โสตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น ฆานํ น อินฺทฺริยนฺติ ? ฆานํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ฆานํ อินฺทฺริยา, ฆานญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ฆานํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น ฆานินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น ชิวฺหา น อินฺทฺริยนฺติ ? ชิวฺหํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ชิวฺหา อินฺทฺริยา, ชิวฺหญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ชิวฺหา น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น ชิวฺหินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น กาโย น อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น กายินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น มโน น อินฺทฺริยนฺติ ? มนํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น มโน อินฺทฺริยา, มนญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว มโน น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น มนินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น อิตฺถี น อินฺทฺริยนฺติ ? อิตฺถี จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อิตฺถี อินฺทฺริยา, อิตฺถิญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อิตฺถี น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อิตฺถินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น ปุริโส น อินฺทฺริยนฺติ ? ปุริสํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ปุริโส อินฺทฺริยา, ปุริสญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ปุริโส น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น ปุริสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น ชีวิตํ น อินฺทฺริยนฺติ ? ชีวิตํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ชีวิตํ อินฺทฺริยา, ชีวิตญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ชีวิตํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น ชีวิตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น สุขํ น อินฺทฺริยนฺติ ? สุขํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น สุขํ อินฺทฺริยา, สุขญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว สุขํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น สุขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น ทุกฺขํ น อินฺทฺริยนฺติ ? ทุกฺขํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ทุกฺขํ อินฺทฺริยา, ทุกฺขญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ทุกฺขํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น ทุกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น โสมนสฺสํ น อินฺทฺริยนฺติ ? โสมนสฺสํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น โสมนสฺสํ อินฺทฺริยา, โสมนสฺสญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว โสมนสฺสํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น โสมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น โทมนสฺสํ น อินฺทฺริยนฺติ ? โทมนสฺสํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น โทมนสฺสํ อินฺทฺริยา, โทมนสฺสญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว โทมนสฺสํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น โทมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น อุเปกฺขา น อินฺทฺริยนฺติ ? อุเปกฺขํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อุเปกฺขา อินฺทฺริยา, อุเปกฺขญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อุเปกฺขา น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อุเปกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น สทฺธา น อินฺทฺริยนฺติ ? สทฺธํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น สทฺธา อินฺทฺริยา, สทฺธญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว สทฺธา น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น สทฺธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น วีริยํ น อินฺทฺริยนฺติ ? วีริยํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น วีริยํ อินฺทฺริยา, วีริยญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว วีริยํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น วีริยินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น สติ น อินฺทฺริยนฺติ ? สตึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น สติ อินฺทฺริยา, สติญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว สติ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น สตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น สมาธิ น อินฺทฺริยนฺติ ? สมาธึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น สมาธิ อินฺทฺริยา, สมาธิญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว สมาธิ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น สมาธินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น ปญฺญา น อินฺทฺริยนฺติ ? ปญฺญํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ปญฺญา อินฺทฺริยา, ปญฺญญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ปญฺญา น จ อินฺทฺริยา น อินฺทฺริยา น ปญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ น อินฺทฺริยนฺติ ? อนญฺญาตญฺญสฺสามีตึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ อินฺทฺริยา, อนญฺญาตญฺญสฺสามีติญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น อญฺญํ น อินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญํ อินฺทฺริยา, อญฺญญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อญฺญํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

น อญฺญาตาวี น อินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวี อินฺทฺริยา, อญฺญาตาวิญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อญฺญาตาวี น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

๔. สุทฺธินฺทฺริยมูลจกฺกวาร

อนุโลม

[๑๔๒] จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา โสตินฺทฺริยนฺติ ? โสตินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว โสตินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น โสตินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา ฆานินฺทฺริยนฺติ ? ฆานินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ฆานินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น ฆานินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา ชิวฺหินฺทฺริยนฺติ ? ชิวฺหินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ชิวฺหินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น ชิวฺหินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา กายินฺทฺริยนฺติ ? กายินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว กายินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น กายินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา มนินฺทฺริยนฺติ ? มนินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว มนินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น มนินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อิตฺถินฺทฺริยนฺติ ? อิตฺถินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อิตฺถินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อิตฺถินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา ปุริสินฺทฺริยนฺติ ? ปุริสินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ปุริสินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น ปุริสินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา ชีวิตินฺทฺริยนฺติ ? ชีวิตินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ชีวิตินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น ชีวิตินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา สุขินฺทฺริยนฺติ ? สุขินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว สุขินฺทฺริยญฺเจว อวเสสา อินฺทฺริยา น สุขินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา ทุกฺขินฺทฺริยนฺติ ? ทุกฺขินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ทุกฺขินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น ทุกฺขินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา โสมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? โสมนสฺสินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น โสมนสฺสินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา โทมนสฺสินฺทฺริยนฺติ ? โทมนสฺสินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น โทมนสฺสินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา อินฺทฺริยา อุเปกฺขินฺทฺริยนฺติ ? อุเปกฺขินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อุเปกฺขินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา สทฺธินฺทฺริยนฺติ ? สทฺธินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว สทฺธินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น สทฺธินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา วีริยินฺทฺริยนฺติ ? วีริยินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว วีริยินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น วีริยินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา สตินฺทฺริยนฺติ ? สตินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว สตินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น สตินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา สมาธินฺทฺริยนฺติ ? สมาธินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว สมาธินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น สมาธินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา ปญฺญินฺทฺริยนฺติ ? ปญฺญินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว ปญฺญินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น ปญฺญินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยนฺติ ? อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยํ.

จกฺขุ อินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๔๓] โสตํ อินฺทฺริยนฺติ? ยํ โสตํ อินฺทฺริยํ ตํ โสตญฺเจว อินฺทฺริยญฺจ, อวเสสํ โสตํ น อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

โสตํ อินฺทฺริยนฺติ? ยํ โสตํ อินฺทฺริยํ ตํ โสตญฺเจว อินฺทฺริยญฺจ, อวเสสํ โสตํ น อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๔๔] ฆานํ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

ฆานํ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๔๕] ชิวฺหา อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

ชิวฺหา อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๔๖] กาโย อินฺทฺริยนฺติ? โย กาโย อินฺทฺริยํ โส กาโย เจว อินฺทฺริยญฺจ, อวเสโส กาโย น อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

กาโย อินฺทฺริยนฺติ? โย กาโย อินฺทฺริยํ โส กาโย เจว อินฺทฺริยญฺจ, อวเสโส กาโย น อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๔๗] มโน อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

มโน อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๔๘] อิตฺถี อินฺทฺริยนฺติ? โน. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

อิตฺถี อินฺทฺริยนฺติ? โน. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๔๙] ปุริโส อินฺทฺริยนฺติ? โน. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

ปุริโส อินฺทฺริยนฺติ? โน. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๕๐] ชีวิตํ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

ชีวิตํ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๕๑] สุขํ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

สุขํ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๕๒] ทุกฺขํ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๕๓] โสมนสฺสํ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๕๔] โทมนสฺสํ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๕๕] อุเปกฺขา อินฺทฺริยนฺติ? ยา อุเปกฺขา อินฺทฺริยํ สา อุเปกฺขา เจว อินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อุเปกฺขา น อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

อุเปกฺขา อินฺทฺริยนฺติ? ยา อุเปกฺขา อินฺทฺริยํ สา อุเปกฺขา เจว อินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อุเปกฺขา น อินฺทฺริยํ. อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๕๖] สทฺธา อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๕๗] วีริยํ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๕๘] สติ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๕๙] สมาธิ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๖๐] ปญฺญา อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๖๑] อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๑๖๒] อญฺญํ อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อญฺญาตาวินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยํ.

[๑๖๓] อญฺญาตาวี อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? จกฺขุนฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว จกฺขุนฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยํ ฯ เป ฯ

อญฺญาตาวี อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. อินฺทฺริยา อญฺญินฺทฺริยนฺติ? อญฺญินฺทฺริยํ อินฺทฺริยญฺเจว อญฺญินฺทฺริยญฺจ, อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยํ.

ปจฺจนีก

[๑๖๔] น จกฺขุ น อินฺทฺริยนฺติ? จกฺขุ์ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุ อินฺทฺริยา, จกฺขุญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว จกฺขุ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น โสตินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

จกฺขุ น อินฺทฺริยนฺติ? จกฺขุ์ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุ อินฺทฺริยา, จกฺขุญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว จกฺขุ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น ฆานินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น จกฺขุ น อินฺทฺริยนฺติ? จกฺขุ์ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น จกฺขุ อินฺทฺริยา, จกฺขุญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว จกฺขุ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา.

[๑๖๕] น โสตํ น อินฺทฺริยนฺติ? โสตํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น โสตํ อินฺทฺริยา, โสตญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว โสตํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น โสตํ น อินฺทฺริยนฺติ? โสตํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น โสตํ อินฺทฺริยา, โสตญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว โสตํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา.

[๑๖๖] น ฆานํ น อินฺทฺริยนฺติ? ฆานํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ฆานํ อินฺทฺริยา, ฆานญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ฆานํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น ฆานํ น อินฺทฺริยนฺติ? ฆานํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ฆานํ อินฺทฺริยา, ฆานญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ฆานํ น จ อินฺทฺริยา น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา.

[๑๖๗] น ชิวฺหา น อินฺทฺริยนฺติ? ชิวฺหํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ชิวฺหา อินฺทฺริยา, ชิวฺหญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ชิวฺหา น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น ชิวฺหา น อินฺทฺริยนฺติ? ชิวฺหํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ชิวฺหา อินฺทฺริยา, ชิวฺหญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ชิวฺหา น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา.

[๑๖๘] น กาโย น อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น กาโย น อินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา.

[๑๖๙] น มโน น อินฺทฺริยนฺติ? มนํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น มโน อินฺทฺริยา, มเนญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว มโน น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น มโน น อินฺทฺริยนฺติ? มนํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น มโน อินฺทฺริยา, มนญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว มโน น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา.

[๑๗๐] น อิตฺถี น อินฺทฺริยนฺติ? อิตฺถึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อิตฺถี อินฺทฺริยา, อิตฺถิญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อิตฺถี น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น อิตฺถี น อินฺทฺริยนฺติ? อิตฺถึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อิตฺถี อินฺทฺริยา, อิตฺถิญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อิตฺถี น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา.

[๑๗๑] น ปุริโส น อินฺทฺริยนฺติ? ปุริสํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ปุริโส อินฺทฺริยา, ปุริสญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ปุริโส น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น ปุริโส น อินฺทฺริยนฺติ? ปุริสํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ปุริโส อินฺทฺริยา, ปุริสญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ปุริโส น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา.

[๑๗๒] น ชีวิตํ น อินฺทฺริยนฺติ? ชีวิตํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ชีวิตํ อินฺทฺริยา, ชีวิตญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ชีวิตํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น ชีวิตํ น อินฺทฺริยนฺติ? ชีวิตํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ชีวิตํ อินฺทฺริยา, ชีวิตญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ชีวิตํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา.

[๑๗๓] น สุขํ น อินฺทฺริยนฺติ? สุขํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น สุขํ อินฺทฺริยา, สุขญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว สุขํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น สุขํ น อินฺทฺริยนฺติ? สุขํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น สุขํ อินฺทฺริยา, สุขญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว สุขํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา

[๑๗๔] น ทุกฺขํ น อินฺทฺริยนฺติ? ทุกฺขํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ทุกฺขํ อินฺทฺริยา, ทุกฺขญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ทุกฺขํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น ทุกฺขํ น อินฺทฺริยนฺติ? ทุกฺขํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ทุกฺขํ อินฺทฺริยา, ทุกฺขญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ทุกฺขํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา.

[๑๗๕] น โสมนสฺสํ น อินฺทฺริยนฺติ? โสมนสฺสํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น โสมนสฺสํ อินฺทฺริยา, โสมนสฺสญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว โสมนสฺสํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น โสมนสฺสํ น อินฺทฺริยนฺติ? โสมนสฺสํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น โสมนสฺสํ อินฺทฺริยา, โสมนสฺสญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว โสมนสฺสํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา.

[๑๗๖] น โทมนสฺสํ น อินฺทฺริยนฺติ? โทมนสฺสํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น โทมนสฺสํ อินฺทฺริยา, โทมนสฺสญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว โทมนสฺสํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น โทมนสฺสํ น อินฺทฺริยนฺติ? โทมนสฺสํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น โทมนสฺสํ อินฺทฺริยา, โทมนสฺสญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว โทมนสฺสํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา.

[๑๗๗] น อุเปกฺขา น อินฺทฺริยนฺติ? อุเปกฺขํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อุเปกฺขา อินฺทฺริยา, อุเปกฺขญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อุเปกฺขา น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น อุเปกฺขา น อินฺทฺริยนฺติ ? อุเปกฺขํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อุเปกฺขา อินฺทฺริยา, อุเปกฺขญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อุเปกฺขา น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๗๘] น สทฺธา น อินฺทฺริยนฺติ ? สทฺธํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น สทฺธา อินฺทฺริยา, สทฺธญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว สทฺธา น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น สทฺธา น อินฺทฺริยนฺติ ? สทฺธํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น สทฺธา อินฺทฺริยา, สทฺธญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว สทฺธา น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๗๙] น วีริยํ น อินฺทฺริยนฺติ ? วีริยํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น วีริยํ อินฺทฺริยา, วีริยญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว วีริยํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น วีริยํ น อินฺทฺริยนฺติ ? วีริยํ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น วีริยํ อินฺทฺริยา, วีริยญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว วีริยํ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๘๐] น สติ น อินฺทฺริยนฺติ ? สตึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น สติ อินฺทฺริยา, สติญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว สติ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น สติ น อินฺทฺริยนฺติ ? สตึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น สติ อินฺทฺริยา, สติญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว สติ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๘๑] น สมาธิ น อินฺทฺริยนฺติ ? สมาธึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น สมาธิ อินฺทฺริยา, สมาธิญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว สมาธิ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น สมาธิ น อินฺทฺริยนฺติ ? สมาธึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น สมาธิ อินฺทฺริยา, สมาธิญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว สมาธิ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๘๒] น ปญฺญา น อินฺทฺริยนฺติ ? ปญฺญึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ปญฺญา อินฺทฺริยา, ปญฺญญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ปญฺญา น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น ปญฺญา น อินฺทฺริยนฺติ ? ปญฺญึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น ปญฺญา อินฺทฺริยา, ปญฺญญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว ปญฺญา น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๘๓] น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ น อินฺทฺริยนฺติ ? อนญฺญาตญฺญสฺสามีตึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ อินฺทฺริยา, อนญฺญาตญฺญสฺสามีติญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ น อินฺทฺริยนฺติ ? อนญฺญาตญฺญสฺสามีตึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ อินฺทฺริยา, อนญฺญาตญฺญสฺสามีติญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อนญฺญาตญฺญสฺสามีติ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๘๔] น อญฺญึ น อินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญึ อินฺทฺริยา, อญฺญญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อญฺญึ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

น อญฺญึ น อินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญึ อินฺทฺริยา, อญฺญญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อญฺญึ น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

[๑๘๕] น อญฺญาตาวี น อินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวี อินฺทฺริยา, อญฺญาตาวิญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อญฺญาตาวี น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น จกฺขุนฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา ฯเปฯ

น อญฺญาตาวี น อินฺทฺริยนฺติ ? อญฺญาตาวึ จเปตฺวา อวเสสา อินฺทฺริยา น อญฺญาตาวี อินฺทฺริยา, อญฺญาตาวิญฺจ อินฺทฺริเย จ จเปตฺวา อวเสสา น เจว อญฺญาตาวี น จ อินฺทฺริยา. น อินฺทฺริยา น อญฺญินฺทฺริยนฺติ ? อามนฺตา.

ปณฺณตฺตินิทฺเทสวาโร.

---

๒. ปวตฺติ ๑. อุปฺปาทวาร

๑. ปจฺจุปฺปนฺนวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๑๘๖] ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจกฺขุกานํ อโสตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ สโสตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สโสตกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สโสตกานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจกฺขุกานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สฆานกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจกฺขุกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อิตฺถีนํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจกฺขุกานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปุริสานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ, จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจกฺขุกานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจกฺขุกานํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อุเปกฺขาย อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจกฺขุกานํ อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สเหตุกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจกฺขุกานํ ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณสมฺปยุตฺตานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจิตฺตกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๑๘๗] ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สฆานกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อิตฺถีนํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สฆานกานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปุริสานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สฆานกานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โสมนสฺเสน อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สฆานกานํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อุเปกฺขาย อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สฆานกานํ อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สเหตุกานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สฆานกานํ ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณสมฺปยุตฺตานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจิตฺตกานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๑๘๘] ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โน.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อิตฺถีนํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โสมนสฺเสน น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อิตฺถีนํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อุเปกฺขาย น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อิตฺถีนํ อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ

อุปฺปชฺชตีติ ? สเหตุกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อิตฺถีนํ ฌาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ ฌาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ฌานสมฺปยุตฺตานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ฌาณสมฺปยุตฺตานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจิตฺตกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๑๘๙] ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปุริสานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ

ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โสมนสฺเสน น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปุริสานํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อุเปกฺขาย น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปุริสานํ อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สเหตุกานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปุริสานํ ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณสมฺปยุตฺตานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจิตฺตกานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๑๙๐] ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสั ปญฺญินฺทฺริยั อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานั อุปปชฺชนฺตานั,

ปวตฺเต ฌาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๑๙๑] ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โน.

ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? (โสมนสฺเสน อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ.)[๑] ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตสทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตสทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สเหตุกานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตโสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตโสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โสมนสฺเสน ฌาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตฌาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน ฌาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตฌาณ-สมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ?

---

๑ ม.ม. ๑ ทิสฺสติ.

ฌาณสมฺปยุตฺตานำ วินา โสมนสฺเสน อุปฺปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต ฌาณสมฺปยุตฺต-โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ ปญฺญินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, ฌาณสมฺปยุตฺตานำ โสมนสฺเสน อุปฺปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต ฌาณสมฺปยุตฺตโสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? สจิตฺตกานำ วินา โสมนสฺเสน อุปฺปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ มนินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปฺปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกำ)

[๑๙๒] ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? อุเปกฺขาย อเหตุกานำ อุปฺปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตสทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ สทฺธินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย สเหตุกานำ อุปฺปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตสทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? สเหตุกานำ วินา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตอุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ สทฺธินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานำ อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตอุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? อุเปกฺขาย ฌาณวิปฺปยุตฺตานำ อุปฺปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตฌาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ ปญฺญินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย ฌาณสมฺปยุตฺตานำ อุปฺปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตฌาณสมฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ฌาณสมฺปยุตฺตานํ วินา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ฌาณสมฺปยุตฺตอุเปกฺขา-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ฌาณสมฺปยุตฺตานํ อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ฌาณสมฺปยุตฺตอุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจิตฺตกานํ อุเปกฺขาย วินา อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๑๙๓] ยสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สเหตุกานํ ฌาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตฌาณวิปฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ ฌาณสมฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺต-ฌาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจิตฺตกานํ อเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๑๙๔] ยสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจิตฺตกานํ ฌาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ฌาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ฌาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ฌาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

อนุโลมโอกาส

[๑๙๕] ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อรูเป ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อรูเป ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๑๙๖] ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? รูปาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ. กามาวจเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๑๙๗] ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา ฯเปฯ

[๑๙๘] ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร. อรูปาวจเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๑๙๙] ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯเปฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๐๐] ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯเปฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๐๑] ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๐๒] ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๐๓] ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๒๐๔] ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจกฺขุกานํ อโสตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ สโสตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สโสตกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สโสตกานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจกฺขุกานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สฆานกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจกฺขุกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อิตฺถีนํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สจกฺขุกานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? ปุริสานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สจกฺขุกานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สจกฺขุกานํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อุเปกฺขาย อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สจกฺขุกานํ อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สเหตุกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สจกฺขุกานํ ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? ญาณสมฺปยุตฺตานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สจิตฺตกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๒๐๕] ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สฆานกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ?

อิตฺถีนํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สฆานกานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? ปุริสานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สฆานกานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? โสมนสฺเสน อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สฆานกานํ วินา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อุเปกฺขาย อฆานกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย สฆานกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สฆานกานํ อเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ สเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สเหตุกานํ อฆานกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ สฆานกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สฆานกานํ ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? ญาณสมฺปยุตฺตานํ อฆานกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานํ สฆานกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจิตฺตกานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๐๖] ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โน.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อิตฺถีนํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โสมนสฺเสน น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อิตฺถีนํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ

อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อุเปกฺขาย น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อิตฺถีนํ อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สเหตุกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อิตฺถีนํ ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? ญาณสมฺปยุตฺตานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สจิตฺตกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๐๗] ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปุริสานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โสมนสฺเสน น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปุริสานํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อุเปกฺขาย น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปุริสานํ อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ

อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สเหตุกานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? ปุริสานํ ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? ญาณสมฺปยุตฺตานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สจิตฺตกานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๐๔] ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ,

อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อจิตฺตกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจิตฺตกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๐๙] ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โน. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? โน.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตสทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตสทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สเหตุกานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตโสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตโสมนสฺสสมฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? โสมนสฺเสน ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตญาณ-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตญาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? ญาณสมฺปยุตฺตานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณสมฺปยุตฺตโสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณสมฺปยุตฺตโสมนสฺส-สมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺ-ทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? ตามเตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ

อุปฺปชฺชตีติ? สจิตฺตกานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺส-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺส-สมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๑๐] ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อุเปกฺขาย อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตสทฺธา-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตสทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สเหตุกานํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตอุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตอุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? อุเปกฺขาย ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตญาณวิปฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตญาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? ญาณสมฺปยุตฺตานํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณสมฺปยุตฺตอุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ

ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณสมฺปยุตฺตอุเปกฺขาสมฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจิตฺตกานํ วินา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาวิปฺป-ยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๑๑] ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สเหตุกานํ ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺต-ญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตญาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจิตฺตกานํ อเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๑๒] ยสฺส ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สจิตฺตกานํ ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๒๑๓] ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ สโสตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อโสตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อโสตกานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อโสตกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา โสมนสฺเสน อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ, ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา อุเปกฺขาย อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อเหตุกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๒๑๔] ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา โสมนสฺเสน อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา อุเปกฺขาย อฆานกานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อเหตุกานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ ญาณ-วิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ญาณ-วิปฺปยุตฺตานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๑๕] ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา โสมนสฺเสน น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา อุเปกฺขาย น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? อเหตุกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อเหตุกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ ฌาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ ฌาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ฌาณวิปฺปยุตฺตานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ฌาณวิปฺปยุตฺตานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๑๖] ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา โสมนสฺเสน น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ วินา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย ปุริสานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา อุเปกฺขาย น ปุริสานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ สเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ ปุริสานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อเหตุกานํ น ปุริสานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ ฌาณสมฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ ฌาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ฌาณวิปฺปยุตฺตานํ ปุริสานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ฌาณวิปฺปยุตฺตานํ น ปุริสานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๑๗] ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส

อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๑๘] ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตอุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตโสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตสทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตสทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ

โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? ปวตฺเต สทฺธาวิปฺปยุตฺตโสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตโสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? วินา โสมนสฺเสน ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตญาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณวิปฺปยุตฺตโสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ญาณวิปฺปยุตฺตโสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? วินา โสมนสฺเสน สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๑๙] ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตสทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตสทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาวิปฺปยุตฺตอุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตอุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตญาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ, อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณวิปฺปยุตฺตอุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ญาณวิปฺปยุตฺตอุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๒๐] ยสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณวิปฺปยุตฺต-สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ญาณวิปฺปยุตฺตสทฺธา-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๒๑] ยสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีกโอกาส

[๒๒๒] ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? นตฺถิ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อรูเป ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อรูเป ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๒๒๓] ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? นตฺถิ.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ

น อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๒๔] ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๒๒๕] ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? นตฺถิ.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา,

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๒๖] ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? นตฺถิ. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุปฺปชฺชติ.

ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? นตฺถิ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุปฺปชฺชติ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๒๗] ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๒๘] ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๒๙] ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

[๒๓๐] ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๒๓๑] ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ สโสตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น

อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อโสตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อโสตกานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อโสตกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา โสมนสฺเสน อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานำ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสำ จวนฺตานำ อจกฺขุกานำ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ

อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา อุเปกฺขาย อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อเหตุกานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจกฺขุกานํ สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๒๓๒] ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา โสมนสฺเสน อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา อุเปกฺขาย อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อเหตุกานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อฆานกานํ สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

(ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๓๓] ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา โสมนสฺเสน น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น

อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา อุเปกฺขาย น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อเหตุกานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ญาณวิปฺปยุตฺตานํ น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น อิตฺถีนํ สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๓๔] ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา โสมนสฺเสน น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ,

น ปุริสานํ วินา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย ปุริสานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, วินา อุเปกฺขาย น ปุริสานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ สเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ ปุริสานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อเหตุกานํ น ปุริสานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ ปุริสานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ญาณวิปฺปยุตฺตานำ น ปุริสานำ อุปฺปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? น ปุริสานํ สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๓๕] ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ฌาณวิปฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ฌาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๓๖] ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺต-อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตโสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺส-วิปฺปยุตฺตสทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตสทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปวตฺเต สทฺธาวิปฺปยุตฺตโสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตโสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตญาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณ-วิปฺปยุตฺตโสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ญาณวิปฺปยุตฺตโสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา โสมนสฺเสน สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺส-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๓๗] ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขา-วิปฺปยุตฺตสทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตสทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาวิปฺปยุตฺตอุเปกฺขา-สมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺต-อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขา-วิปฺปยุตฺตญาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ

อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณวิปฺปยุตฺตอุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ญาณวิปฺปยุตฺตอุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? วินา อุเปกฺขาย สจิตฺตกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๓๘] ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ สเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณวิปฺปยุตฺตสทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ญาณวิปฺปยุตฺตสทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อเหตุกานํ สจิตฺตกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๓๙] ยสฺส ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? ญาณวิปฺปยุตฺตานํ สจิตฺตกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

๒. อตีตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๒๔๐] ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๒๔๑] ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ชีวิตินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ โสมนสฺสินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

อนุโลมโอกาส

[๒๔๒] ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจเร ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจเร ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อรูเป ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อรูเป ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๒๔๓] ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ กามาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ กามาวจเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติตฺถ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจเร ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ กามาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๔๔] ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๒๔๕] ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๔๖] ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๔๗] ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๔๘] ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๔๙] ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๕๐] ยตฺถ ปญฺจินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ปญฺจินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (ปญฺจินฺทฺริยมูลกํ)

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๒๕๑] ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ? ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อรูปานํ เตสุ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสุ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ปญฺจโวการานํ เตสุ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อรูปานํ เตสุ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสุ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ปญฺจโวการานํ เตสุ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๒๔๒] ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

[๑] ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.[๑]

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสุ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสุ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสุ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ เตสุ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสุ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสุ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

๑-๑ ฉ.ม. ปญฺจมวกฺเก เอกโตว ทิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๕๓] ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๒๕๔] ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๔๔] ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ

โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๕๖] ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๕๗] ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๕๘] ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๕๙] ยสฺส ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๒๖๐] ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๒๖๑] ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ชีวิตินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ โสมนสฺสินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯเป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ ฯ เป ฯ

[๒๖๒] ยสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีกโอกาส

[๒๖๓] ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อรูเป ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อรูเป ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๒๖๔] ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น

อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๖๕] ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๒๖๖] ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๖๗] ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๖๘] ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๖๙] ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติตฺถ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๗๐] ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๗๑] ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ ปญฺญินฺทริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๒๗๒] ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ, เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ, เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๒๗๓] [๑]ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.[๑]

๑—๑ ฉ.ม. เทฺว วตฺตา เอโกยว โหติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๗๔] ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๒๗๕] ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๗๖] ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ, สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ อุปปตฺติจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ อุปปตฺติจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๗๗] ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อุปฺปชฺชนฺตานํ อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๗๘] ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๗๙] ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๘๐] ยสฺส ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

๔. อนาคตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๒๘๑] ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตึจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย อรูปํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สจกฺขุกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สจกฺขุกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย อรูปํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย อรูปฺ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๒๘๒] ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สฆานกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ

ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรา อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สฆานกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรา, อรูปาวจรา อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรา, อรูปาวจรา อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตเรสํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๘๓] ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๘๔] ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๘๕] ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๘๖] ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺต-ปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๘๗] ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๘๘] ยสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๘๙] ยสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

อนุโลมโอกาส

[๒๙๐] ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อรูเป ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อรูเป ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๒๙๑] ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯเป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ

ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๙๒] ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ กามาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๙๓] ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๙๔] ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา.

ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯเปฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, จตุโวกาเร, ปญฺจโวกาเร ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๙๕] ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯเปฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๙๖] ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๙๗] ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๒๙๘] ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๒๙๙] ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย สจกฺขุกา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ

อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สจกฺขุกา โสมนสฺเสน อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อรูปานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อรูปานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๓๐๐] ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตฺวิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สฆานกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย สฆานกา โสมนสฺเสน อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๐๑] ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ

อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ, ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ ตตฺถ อิตถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๐๒] ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย

เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๐๓] ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๐๔] ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขา-สมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๐๕] ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๐๖] ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๐๗] ยสฺส ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๓๐๘] ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ อรูปํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ อรูปํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย

เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อรูปํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย อรูปํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สจกฺขุกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อรูปํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย อรูปํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สจกฺขุกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย อรูปํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ,

ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๓๐๙] ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อรูปํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ

น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สฆานกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อรูปึ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สฆานกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๑๐] ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตึจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปานํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน

ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ อินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย รูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ อรูปํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ อรูปํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ, น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๑๑] ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย รูปาวจรํ อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ อรูปํ อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ อรูปํ อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย รูปาวจรา, อรูปาวจรา อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตินฺติ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๑๒] ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺจิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺจิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๑๓] ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺจิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น

อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขา-สมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๑๔] ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๑๕] ยสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๑๖] ยสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีกโอกาส

[๓๑๗] ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? นตฺถิ.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อรูเป ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อรูเป ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๓๑๘] ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? นตฺถิ.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ

ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๑๙] ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา ฯ เป ฯ

[๓๒๐] ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? นตฺถิ.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺเต, อรูเป ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจเร, อรูปาวจเร ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺเต ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๒๑] ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? นตฺถิ. ยตฺถ วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? นตฺถิ. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อุปฺปชฺชิสฺสติ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๒๒] ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๒๓] ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๒๔] ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๒๕] ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยตฺถ วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๓๒๖] ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สจกฺขุกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สจกฺขุกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๓๒๗] ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ

เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สฆานกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย สฆานกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๒๘] ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตึจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตึจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน

อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยา อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๒๙] ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? เย ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานำ

อสญฺญสตฺตานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๓๐] ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺต-ปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิม-จิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๓๑] ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขา สมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺต-สมงฺคีนํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขา-สมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส. วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๓๒] ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๓๓] ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๓๔] ยสฺส ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

๔. ปจฺจุปฺปนฺนาตีตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๓๓๕] ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสั อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๓๓๖] ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

อภิ. ๖/๓๕

[๓๓๗] ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๓๘] ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ

เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๓๙] ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๔๐] ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺส-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๔๑] ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๔๒] ยสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๔๓] ยสฺส ปญฺจินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ปญฺจินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ฌาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ปญฺจินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ฌาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ฌาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปญฺจินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ปญฺจินฺทฺริยมูลกํ)

อนุโลมโอกาส

[๓๔๔] ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ฯเปฯ

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๓๔๕] ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, สจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, สจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺก จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๓๔๖] ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๔๗] ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถึ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถึ อุปปชฺชนฺตึ ตาสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถึ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถึ อุปปชฺชนฺตึ ตาสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

อภิ. ๖/๓๖

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวาจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๔๘] ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานำ กามาวจรำ อุปปชฺชนฺตานำ, รูปาวจรานำ, อรูปาวจรานำ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสำ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยำ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยำ ฯเปฯ มนินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานำ, น ปุริสานำ กามาวจรำ อุปปชฺชนฺตานำ, รูปาวจรานำ, อรูปาวจรานำ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสำ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกำ)

[๓๔๙] ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สุทฺธาวาสานำ อุปปตฺติจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสำ จตุโวการำ, ปญฺจโวการำ อุปปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? จตุโวการา,

ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, จตุโวการํ, ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ, อสญฺญสตฺตํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการํ, ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? จตุโวการา, ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, จตุโวการํ, ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ, อสญฺญสตฺตํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการํ, ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? จตุโวการา, ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, จตุโวการํ, ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๕๐] ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺส-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺส-สมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๕๑] ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขา-สมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๕๒] ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ

เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๕๓] ยสฺส ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๓๕๔] ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? นตฺถิ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? นตฺถิ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? นตฺถิ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? นตฺถิ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? นตฺถิ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? นตฺถิ ฯ เป ฯ

[๓๕๕] ยสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? นตฺถิ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๓๕๖] ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ฯ เป ฯ

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๓๕๗] ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ,

สุทฺธาวาเส ปรินิพฺพนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สุทฺธาวาเส ปรินิพฺพนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจรา จวนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, รูปาวจรา จวนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจรา จวนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ, ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? รูปาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, รูปาวจรา จวนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาเส ปรินิพฺพนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สุทฺธาวาเส ปรินิพฺพนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาเส ปรินิพฺพนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สุทฺธาวาเส ปรินิพฺพนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาเส ปรินิพฺพนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สุทฺธาวาเส ปรินิพฺพนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาเส ปรินิพฺพนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, สุทฺธาวาเส ปรินิพฺพนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๓๕๘] ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ

น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯเปฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๕๙] ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น

อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯเปฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๖๐] ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯเปฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๖๑] ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? จตุโวกาเรา, ปญฺจโวกาเรา จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ อุปปตฺติจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตา จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? สุทฺธาวาสานํ อุปปตฺติจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ อุปปตฺติจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตา จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯเปฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? จตุโวกาเรา, ปญฺจโวกาเรา จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ อุปปตฺติจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตา จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ? สุทฺธาวาสานฺตานฺ,

อสญฺญสตฺตา อุปฺปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสำ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ, สุทฺธาวาสานำ อุปปตฺติจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตา จวนฺตานำ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกำ)

[๓๖๒] ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ ฯเปฯ สทฺธินฺทฺริยำ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยำ ฯเปฯ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สพฺเพสำ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสำ อุปปชฺชนฺตานำ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชตีติ? อามนฺตา. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกำ)

[๓๖๓] ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สพฺเพสำ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานำ อุปปตฺติจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชตีติ? สุทฺธาวาสำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ, สุทฺธาวาสานำ อุปปตฺติจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยำ ฯเปฯ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สพฺเพสำ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขา-วิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานำ อุปปตฺติจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ,

อสญฺญสตฺตานำ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชตีติ ? สุทฺธาวาสำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ, สุทฺธาวาสานำ อุปปตฺติจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกำ)

[๓๖๔] ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยำ ฯเปฯ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สพฺเพสำ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานำ อุปปตฺติจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชตีติ ? สุทฺธาวาสำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสำ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ, สุทฺธาวาสานำ อุปปตฺติจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (สทฺธินฺทฺริยมูลกำ)

[๓๖๕] ยสฺส ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สพฺเพสำ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานำ อุปปตฺติจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชตีติ ? สุทฺธาวาสำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสำ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ, สุทฺธาวาสานำ อุปปตฺติจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกำ)

๕. ปจฺจุปฺปนฺนานาคตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๓๖๖] ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ อรูปึ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตฺวิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ

อภิ. ๖/๓๘

อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ, อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สจกฺขุกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ

อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สจกฺขุกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๓๖๗] ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ

อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สฆานกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ

อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สฆานกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ,

สฺฌานกานำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ฆานินฺทฺริยมูลกำ)

[๓๖๘] ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานำ อิตฺถีนำ อุปปชฺชนฺตีนำ, ยา จ อิตฺถิโย รูปาวจรำ, อรูปาวจรำ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสำ อุปปชฺชนฺตีนำ ตาสำ อิตฺถินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสำ ปุริสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตราสำ อิตฺถีนำ อุปปชฺชนฺตีนำ ตาสำ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสำ จวนฺตานำ, น อิตฺถีนำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ปุริสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสำ อิตฺถินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนำ อุปปชฺชนฺตีนำ ตาสำ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานำ อิตฺถีนำ อุปปชฺชนฺตีนำ ตาสำ อิตฺถินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสำ ชีวิตินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตราสำ อิตฺถีนำ อุปปชฺชนฺตีนำ ตาสำ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสำ จวนฺตานำ, น อิตฺถีนำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ชีวิตินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสำ อิตฺถินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนำ อุปปชฺชนฺตีนำ ตาสำ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานำ อิตฺถีนำ อุปปชฺชนฺตีนำ, ยา จ อิตฺถิโย อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสำ อุปปชฺชนฺตีนำ ตาสำ อิตฺถินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสำ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตราสำ อิตฺถีนำ อุปปชฺชนฺตีนำ ตาสำ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสำ จวนฺตานำ, น อิตฺถีนำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสำ อิตฺถินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนำ อุปปชฺชนฺตีนำ ตาสำ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ, ยา จ อิตฺถิโย โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตราสํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตราสํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตราสํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๖๙] ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ ปุริสา อุปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ ปุริสา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส [๑] สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ, เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ [๑] อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๗๐] ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺจิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

อภิ. ๖/๓๙ ๑—๑ ฉ.ม. สทฺธินฺทฺริยํ ฯเป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเป ฯ มนินฺทฺริยํ เอวมุปริปิ.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สพฺเพสํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๗๑] ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ,

โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานำ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสำ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยำ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยำ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ มนินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสำ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสำ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานำ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ มนินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสำ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกำ)

[๓๗๒] ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ สทฺธินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสำ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานำ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสำ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานำ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ สทฺธินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสำ อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานำ ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๗๓] ยสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๗๔] ยสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ฌาณสมฺปยุตฺตานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ฌาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส

ภงฺคกฺขเณ, ฌาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปญฺจินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ฌาณสมฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ฌาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปญฺจินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ปญฺจินฺทฺริยมูลกํ.)

อนุโลมโอกาส

[๓๗๕] ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ฯเปฯ

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๓๗๖] ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ ปญฺจโวการานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตึจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตึจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ,

อจกฺขุกานำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสำ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานำ ปญฺจโวการำ อุปปชฺชนฺตานำ, เย จ สจกฺขุกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสำ สจกฺขุกานำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานำ, อจกฺขุกานำ กามาวจรำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสำ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานำ ปญฺจโวการำ อุปปชฺชนฺตานำ, เย จ สจกฺขุกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสำ สจกฺขุกานำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยำ อุปฺปชฺชตีติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานำ, อจกฺขุกานำ กามาวจรำ อุปปชฺชนฺตานำ, อรูปานำ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสำ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานำ ปญฺจโวการำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยำ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยำ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสำ สจกฺขุกานำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ

สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๓๗๗] ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ

อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สฆานกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สฆานกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ,

รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๗๘] ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตราสํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตราสํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ, ยา จ อิตฺถิโย อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตราสํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ

ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ, ยา จ อิตฺถิโย โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตราสํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตราสํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ ตาสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตราสํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ

ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๗๙] ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ ปุริสา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ ปุริสา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๘๐] ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการ, ปญฺจโวการ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสั ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? จตุโวการา, ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, จตุโวการํ, ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการํ, ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? จตุโวการา, ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, จตุโวการํ, ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการํ, ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? จตุโวการา, ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, จตุโวการํ, ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๘๑] ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺเสน อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๘๒] ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ

อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาย อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๘๓] ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ.

ฮภิ. ๖/๔๑

ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ สเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, สเหตุกานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๘๔] ยสฺส ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ญาณวิปฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชติ, ญาณสมฺปยุตฺตานํ อุปฺปชฺชนฺตานํ, ปวตฺเต ญาณสมฺปยุตฺต-จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชติ. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๓๘๕] ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อรูปี อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ

ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ อรูปึ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, เย จ อรูปึ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ โสตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตฺถจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตฺถจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ

เตสํ อุปฺปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการๆ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ รูปาวจรๆ, อรูปาวจรๆ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรๆ, อรูปาวจรๆ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ?

ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สจกฺขุกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สจกฺขุกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ.)

[๓๘๖] ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ

อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตีนํ[๑] เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ

๑ ฉ.ม. เตสั ฆวนฺตานั

น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สฆานกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ, เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สฆานกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๘๗] ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ, ยา จ อิตฺถิโย รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

อภิ. ๖/๔๒

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ, ยา จ อิตฺถิโย อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? ปจฺจิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ, ยา จ อิตฺถิโย โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? ปจฺจิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๔๘] ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? ปจฺจิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ ปุริสา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ ปุริสา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, น ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร

ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานญฺจ อนาคตานญฺจ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนานญฺจ ปุริสานญฺจ อุปปชฺชนฺตานญฺจ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานญฺจ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานญฺจ อนาคตานญฺจ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๘๙] ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานญฺจ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานญฺจ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตํ

อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (ชีวิตนฺทฺริยมูลกํ)

[๓๙๐] ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขา-สมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺต-สมงฺคีนํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๙๑] ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิม-จิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๙๒] ยสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ยสฺส วา ปน ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๙๓] ยสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, นิโรธสมาปนฺนานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีกโอกาส

[๓๙๔] ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ฯ เป ฯ

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๓๙๕] ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสตินฺทฺริยํ

น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ ปญฺจโวการูปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรูปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจรา จวนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ กามาวจรูปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรูปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจรา จวนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรูปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจรา จวนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ กามาวจรูปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรูปปชฺชนฺตานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร

ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจรา จวนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจรา จวนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ จวนฺตีนํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจรา จวนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ จวนฺตีนํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปญฺจโวการ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, เย จ สจกฺขุกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สจกฺขุกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, เย จ สจกฺขุกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, เย จ สจกฺขุกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สจกฺขุกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, เย จ สจกฺขุกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, อจกฺขุกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปญฺจโวการํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปญฺจโวกาเร ปรินิพฺพนฺตานํ, อรูเป ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๓๙๖] ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตึ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ

ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ จวนฺตีนํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ จวนฺตีนํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จวนฺตานํ, อฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร

ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? ปจฺฉิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ? ปจฺฉิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สฆานกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ

อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ สฆานกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, อฆานกานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ สฆานกานํ อุปปชฺชนฺตานํ

เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๔๗] ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ จวนฺตีนํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ จวนฺตีนํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ,

กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, เย จ อุเปกฺขาย [๑] อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ, ยา จ อิตฺถิโย อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, เย จ โสมนสฺเสน [๑] อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ, ยา จ อิตฺถิโย โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ ตาสํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ

๑ ฉ.ม. ยา จ อิตฺถิโย อุเปกฺขาย

อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น อิตฺถีนํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ อิตฺถีนํ อุปปชฺชนฺตีนํ ตาสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ ตาสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

---

๑. ฉ.ม. ยา จ อิตฺถิโย โสมนสฺเสน

[๓๙๘] ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, เย จ ปุริสา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ ปุริสา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ, เย จ ปุริสา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, เย จ ปุริสา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ, เย จ ปุริสา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, เย จ ปุริสา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรํ อุปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺจินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจรา จวนฺตานํ, น ปุริสานํ กามาวจรูปปชฺชนฺตานํ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ ปุริสานํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, กามาวจเร ปรินิพฺพนฺตานํ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๓๙๙] ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? จตุโวการา, ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺจิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺต-ปจฺจิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตา จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺจิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺต-ปจฺจิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺจิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺต-ปจฺจิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตา จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? จตุโวการา, ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺต-ปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตา จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺต-ปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺต-ปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตา จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? จตุโวการา, ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตา จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตา จวนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? จตุโวการา, ปญฺจโวการา จวนฺตานํ, ปวตฺเต จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ

น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตา จวนฺตานำ เตสำ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, อสญฺญสตฺตำ อุปปชฺชนฺตานำ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสำ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตา จวนฺตานำ เตสำ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกำ)

[๔๐๐] ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสำ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนำ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺต-ปจฺฉิมจิตฺตำ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชตีติ ? โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺส-สมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตำ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสำ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนำ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตำ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานำ เตสำ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยำ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยำ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสำ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสำ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยำ น อุปฺปชฺชติ

โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๐๑] ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิม-จิตฺตสมงฺคีนํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิม-จิตฺตสมงฺคีนํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺส-สมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ

ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๐๒] ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ.

ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๐๓] ยสฺส ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สพฺเพสํ จิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, ฆาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสฺส อุปฺปาทกฺขเณ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชติ, ปจฺฉิมจิตฺตสฺส ภงฺคกฺขเณ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชติ. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

๖. อตีตานาคตวาร

อนุโลมปุคฺคล

[๔๐๔] ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อรูปึ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสตินฺทฺริญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรึ, อรูปาวจรึ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรึ, อรูปาวจรึ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตีหิ ภเว ฐสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ

โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรา, อรูปาวจรา อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ

โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสญฺจ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๐๕] ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสญฺจ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสญฺจ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสญฺจ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๐๖] ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ รูปาวจรํ, อรูปาวจรํ อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๐๗] ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๐๘] ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมจิตฺตสมงฺคีนํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺจิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมจิตฺตสมงฺคีนํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺจิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๐๙] ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๑๐] ยสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๑๑] ยสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ

อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๑๒] ยสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ เตสํ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

อนุโลมโอกาส

[๔๑๓] ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ฯ เป ฯ

อนุโลมปุคฺคโลกาส

[๔๑๔] ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปญฺจโวกาเร ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, รูปาวจรานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตึจิ ภเว ฆสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ

อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, รูปาวจรานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตีจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปญฺจโวกาเร ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? ปญฺจโวกาเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ สจกฺขุกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปญฺจโวกาเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ สจกฺขุกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ,

อิตเรสํ ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อรูปานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปญฺจโวกาเร ปจฺจุปฺปนฺนานาคตานิ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อรูปานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปญฺจโวกาเร ปจฺจุปฺปนฺนานาคตานิ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อรูปานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๑๕] ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานาคตานิ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตฺถจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, เย จ สฆานกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, เย จ สฆานกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ

อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๑๖] ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กติจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อามนฺตา.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, ยา จ อิตฺถิโย อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, ยา จ อิตฺถิโย โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ

สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๑๗] ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, เย จ ปุริสา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ

อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? กามาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ ปุริสา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? กามาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? กามาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? รูปาวจรานํ,

อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, กามาวจรานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๑๘] ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา อุเปกฺขาสมฺปยุตฺต-ปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ

สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจนิมจิตฺตสมงฺคีนํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๑๙] ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจนิมจิตฺตสมงฺคีนํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺต-ปจฺจนิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺจนิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ

สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๒๐] ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๒๑] ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๒๒] ยสฺส ยตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ อุปฺปชฺชิตฺถ, อิตเรสํ จตุโวการานํ, ปญฺจโวการานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิสฺสติ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ อุปฺปชฺชิตฺถ. (ปญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีกปุคฺคล

[๔๒๓] ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ฆานินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส โสมนสฺสินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? นตฺถิ. ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๒๔] ยสฺส ฆานินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อิตฺถินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปุริสินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ชีวิตินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ โสมนสฺสินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? ยสฺส วา ปน มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ปญฺญินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? นตฺถิ. อุปฺปชฺชิตฺถ.

ปจฺจนีกโอกาส

[๔๒๕] ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ฯ เป ฯ

ปจฺจนีกปุคฺคโลกาส

[๔๒๖] ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปญฺจโวกาเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ โสตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานาคตานิ, รูปาวจรานิ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตาภิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานิ, อสญฺญสตฺตานิ, อรูปานิ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานาคตานิ, รูปาวจรานิ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตาภิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานิ, อสญฺญสตฺตานิ, อรูปานิ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อสญฺญสตฺตานิ, อรูปานิ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, สุทฺธาวาสานิ, อรูเป ปจฺจุปฺปนฺนานาคตานิ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปญฺจโวกาเร ปจฺจุปฺปนฺนานาคตานิ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานิ, อรูเป ปจฺจุปฺปนฺนานาคตานิ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปญฺจโวกาเร ปจฺจุปฺปนฺนานาคตานิ, เย จ

สจกฺขุกา อุเปกฺขาย อุปฺปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, สุทฺธาวาสานํ, อรูเป ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? ปญฺจโวกาเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, เย จ สจกฺขุกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อรูเป ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, สุทฺธาวาสานํ, อรูเป ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? ปญฺจโวกาเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อรูเป ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อรูปานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, สุทฺธาวาสานํ, อรูเป ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ.

ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปญฺจโวกาเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ จกฺขุนฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, สุทฺธาวาสานํ, อรูเป ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๒๗] ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, เย จ ปุริสา เอเตเนว ภาเวน กตึจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตึจิ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ?

กามาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ เตสํ ตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, รูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? กามาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ สฆานกา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? กามาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, เย จ สฆานกา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺฉิมภวิกานํ,

อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ฆานินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ฆานินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. (ฆานินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๒๘] ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? อามนฺตา. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, ยา จ อิตฺถิโย เอเตเนว ภาเวน กตินฺนญฺจ ภเว ทสฺเสตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ

เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, รูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ[๑] อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, เย จ[๑] โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจิมภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ

๑–๑. ฉ.ม. ยา จ อิตฺถิโย เอวมุปริปิ

เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานาภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานาภวิกานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อิตฺถินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานาภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. (อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๒๙] ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานาภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานาภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานาภวิกานํ เตสํ ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, รูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานาภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานาภวิกานํ, เย จ ปุริสา อุเปกฺขาย อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนานาภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ, อรูปานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, เย จ ปุริสา โสมนสฺเสน อุปปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? รูปาวจรานํ, อรูปาวจรานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? กามาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปุริสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, รูปาวจเร, อรูปาวจเร ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปุริสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. (ปุริสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๓๐] ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ฯเปฯ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ชีวิตินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? อุปฺปชฺชิตฺถ. (ชีวิตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๓๑] ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ, ยสฺส จิตฺตสฺส อนนฺตรา โสมนสฺสสมฺปยุตฺต-ปจฺฉิมจิตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสติ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ ปญฺญินฺทฺริยํ ฯเปฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สุทฺธาวาสานํ ทุติเย จิตฺเต วตฺตมาเน เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ โสมนสฺสินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. (โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๓๒] ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ.

ยสฺส ยตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปฌฺจินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ อุเปกฺขินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. (อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๓๓] ยสฺส ยตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ ปฌฺจินฺทฺริยํ ฯ เป ฯ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ สทฺธินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ สทฺธินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. (สทฺธินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๓๔] ยสฺส ยตฺถ ปฌฺจินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ ตสฺส ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีติ ? สุทฺธาวาสํ อุปปชฺชนฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปฌฺจินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ โน จ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ ปฌฺจินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ. ยสฺส วา ปน ยตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส ตตฺถ ปฌฺจินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถาติ ? ปจฺจุปฺปนฺนจิตฺตสมงฺคีนํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิสฺสติ โน จ เตสํ ตตฺถ ปฌฺจินฺทฺริยํ น อุปฺปชฺชิตฺถ, อสญฺญสตฺตานํ เตสํ ตตฺถ มนินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิสฺสติ ปฌฺจินฺทฺริยญฺจ น อุปฺปชฺชิตฺถ. (ปฌฺจินฺทฺริยมูลกํ) ฯ เป ฯ

ปวตฺติวาโร นิฏฺฐิโต.

๓. ปริญญาวาร ๑. ปจฺจุปฺปนฺนวาร

อนุโลมปุคฺคล[๑]

[๔๓๕] โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาติ โส โสตินฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน โสตินฺทฺริยํ ปริชานาติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? อามนฺตา.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหตีติ ? โน. โย วา ปน โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? โน.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวตีติ ? โน. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? โน.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? อามนฺตา.[๒]

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกโรตีติ ? โน. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกโรติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? โน. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๓๖] โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวตีติ ? โน. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหตีติ ? โน.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหตีติ ? เทฺว ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวนฺติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหนฺติ, อนาคามิมคฺคสมงฺคี อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหติ.

อภิ. ๖/๔๙

๑. ฉ.ม. อนุโลม

๒. ฉ.ม. เทฺว ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวนฺติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานนฺติ, อคฺคมคฺคสมงฺคี อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ปริชานาติ.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกโรตีติ ? โน. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกโรติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหตีติ ? โน. (โทมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๓๗] โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวตีติ ? โน. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวตีติ ? โน.

โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกโรตีติ ? โน. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกโรติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวตีติ ? โน. (อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๓๘] โย อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกโรตีติ ? โน. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกโรติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวตีติ ? โน. (อญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีก

[๔๓๙] โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหตีติ ? อนาคามิมคฺคสมงฺคี จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ, เทฺว มคฺคสมงฺคิโน จเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ. โย วา ปน โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคี โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ, เทฺว มคฺคสมงฺคิโน จเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวตีติ ? อฏฺฐมโก จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ, เทฺว มคฺคสมงฺคิโน จเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ.

โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคี อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ โน จ

จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ, เทฺว มคฺคสมงฺคิโน จเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวตีติ ? อามนฺตา.[๑] โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาตีติ ? อามนฺตา.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรตีติ ? โย อคฺคผลํ สจฺฉิกโรติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรติ, อคฺคมคฺคสมงฺคิญฺจ, อรหนฺตญฺจ เปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกโรนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคี อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ, อคฺคมคฺคสมงฺคิญฺจ, อรหนฺตญฺจ เปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกโรนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๔๐] โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวตีติ ? อฏฺฐมโก โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ, เทฺว มคฺคสมงฺคิโน จเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหตีติ ? อนาคามิมคฺคสมงฺคี อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ, เทฺว มคฺคสมงฺคิโน จเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวตีติ ? เทฺว ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหนฺติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวนฺติ, ตโย

---

๑ ฉ.ม. เทฺว ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานนฺติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวนฺติ, ตโย มคฺคสมงฺคิโน จเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ.

มคฺคสมงฺคิโน จเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหตีติ ? อามนฺตา.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรตีติ ? โย อคฺคผลํ สจฺฉิกโรติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรติ, อนาคามิมคฺคสมงฺคิญฺจ, อรหนฺตญฺจ จเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกโรนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหตีติ ? อนาคามิมคฺคสมงฺคี อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ, อนาคามิมคฺคสมงฺคิญฺจ, อรหนฺตญฺจ จเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกโรนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ. (โทมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๔๑] โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวตีติ ? ตโย มคฺคสมงฺคิโน[๑] อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวนฺติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวนฺติ, จตฺตาโร มคฺคสมงฺคิโน[๒] จเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวตีติ ? อฏฺฐมโก อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ, จตฺตาโร มคฺคสมงฺคิโน จเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ.

โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรตีติ ? โย อคฺคผลํ สจฺฉิกโรติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรติ, อฏฺฐมกญฺจ, อรหนฺตญฺจ จเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกโรนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ

๑ ยี. ตโย ปุคฺคลา ๒ ยี. อฏฺฐมกญฺจ ตโย มคฺคสมงฺคิโน จ

น ภาเวตีติ? อฏฺฐมโก อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ, อฏฺฐมกญฺจ, อรหนฺตญฺจ ฐเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกโรนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ. (อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๔๒] โย อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรตีติ? โย อคฺคผลํ สจฺฉิกโรติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรติ, ตโย มคฺคสมงฺคิโน จ, อรหนฺตญฺจ ฐเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกโรนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวตีติ? ตโย มคฺคสมงฺคิโน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกโรนฺติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวนฺติ, ตโย มคฺคสมงฺคิโน จ, อรหนฺตญฺจ ฐเปตฺวา อวเสสา ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกโรนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ. (อญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

๒. อตีตวาร

อนุโลม

[๔๔๓] โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถาติ? อามนฺตา. โย วา ปน โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถาติ? เทฺว ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถ, อรหา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ปริชานิตฺถ.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ? อามนฺตา. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถาติ? ฉ ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถ, อรหา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาวิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ปริชานิตฺถ.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถาติ? อามนฺตา.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถาติ? โย อคฺคผลํ สจฺฉิกโรติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถ,

โย อคฺคผลํ สจฺฉากาสิ โส จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ปริชานิตฺถ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริตฺถ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถาติ? อามนฺตา. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๔๔] โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ? อามนฺตา. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถาติ? จตฺตาโร ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ, ตโย ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาวิตฺถ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิตฺถ.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ? เทฺว ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ, อรหา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิตฺถ อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาวิตฺถ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถาติ? อามนฺตา.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถาติ? ตโย ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถ, อรหา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิตฺถ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริตฺถ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถาติ? อามนฺตา. (โทมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๔๕] โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ? ฉ ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ, อรหา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาวิตฺถ อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาวิตฺถ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ? อามนฺตา.

โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถาติ? สตฺต ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถ, อรหา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาวิตฺถ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริตฺถ. โย

วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ ? อามนฺตา. (อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๔๖] โย อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถาติ ? โย อคฺคผลํ สจฺฉิกโรติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถ, โย อคฺคผลํ สจฺฉากาสิ โส อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาวิตฺถ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริตฺถ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ ? อามนฺตา. (อญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีก

[๔๔๗] โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถาติ ? เทฺว ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ, ฉ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิตฺถ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิตฺถ. โย วา ปน โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถาติ ? อามนฺตา.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ ? ฉ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ, เทฺว ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิตฺถ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถาติ ? อามนฺตา.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถาติ ? อามนฺตา.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถาติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถาติ ? โย อคฺคผลํ สจฺฉิกโรติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ, อฏฺฐ ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิตฺถ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๔๘] โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ ? จตฺตาโร ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ, เทฺว ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิตฺถ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถาติ ? อามนฺตา.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถาติ ? เทฺว ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ, ฉ ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิตฺถ.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถาติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถาติ ? ตโย ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ, ฉ ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริตฺถ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิตฺถ. (โทมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๔๙] โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ ? ฉ ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ, เทฺว ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ.

โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถาติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ ? สตฺต ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ, เทฺว ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริตฺถ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ. (อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๕๐] โย อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถาติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ ? โย อคฺคผลํ สจฺฉิกโรติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ, อฏฺฐ ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริตฺถ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ. (อญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

๓. อนาคตวาร

อนุโลม

[๔๕๑] โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสตีติ ? เทฺว ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิสฺสนฺติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสนฺติ, ปญฺจ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ปริชานิสฺสนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิสฺสนฺติ. โย วา ปน โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ ? ฉ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิสฺสนฺติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสนฺติ, เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เต จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ปริชานิสฺสนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิสฺสติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ ? เทฺว ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิสฺสนฺติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสนฺติ, ปญฺจ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ปริชานิสฺสนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิสฺสติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิสฺสตีติ ?

อคฺคมคฺคสมงฺคี อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิสฺสติ, สตฺต ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริสฺสนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ปริชานิสฺสนฺติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๕๒] โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ ? จตฺตาโร ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสนฺติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสนฺติ, เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เต โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิสฺสนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสตีติ ? อามนฺตา.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ ? อามนฺตา. [๑]โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสตีติ ? เทฺว ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสนฺติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสนฺติ, ปญฺจ ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิสฺสนฺติ.[๑]

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสตีติ ? ตโย ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสนฺติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสนฺติ, ปญฺจ ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริสฺสนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิสฺสนฺติ. (โทมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๕๓] โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส อนญฺญา-

---

๑—๑ ฉ.ม. สกทาคามิมคฺคสมงฺคี โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ, จตฺตาโร ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิสฺสนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสนฺติ, โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสตีติ ? อนาคามี อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสติ, จตฺตโร ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิสฺสนฺติ.

ตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ ? ฉ ปุคฺคลา[๑] อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสนฺติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสนฺติ, เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เต อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสนฺติ.

โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ ? สตฺต ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสนฺติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสนฺติ, เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เต อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริสฺสนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสนฺติ. (อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๕๔] โย อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ ?[๒] อคฺคมคฺคสมงฺคี[๒] อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ, สตฺต ปุคฺคลา[๓] อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริสฺสนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสนฺติ. (อญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปญฺจนีก

[๔๕๕] โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิสฺสตีติ ? เทฺว ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสนฺติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิสฺสนฺติ, ตโย ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิสฺสนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิสฺสนฺติ.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิสฺสตีติ ? ฉ ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น

---

๑ ฉ.ม. จตฺตาโร ปุคฺคลา

[๒] ฉ.ม. ตโย ปุคฺคลา ๒ ฉ.ม. อคฺคมคฺคสมงฺคีติ นตฺถิ.

๓ ฉ.ม. ปญฺจ ปุคฺคลา

ภาเวสฺสนฺติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิสฺสนฺติ, ตโย ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิสฺสนฺติ.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิสฺสติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิสฺสตีติ? เทฺว ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิสฺสนฺติ, ตโย ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิสฺสนฺติ.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิสฺสติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคี จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิสฺสติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ, เทฺว ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิสฺสนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิสฺสตีติ? อามนฺตา. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๕๖] โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ? อามนฺตา. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสตีติ? จตฺตาโร ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสนฺติ, ปญฺจ ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิสฺสนฺติ.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ? [๑]เทฺว ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสนฺติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ[๑] ตโย ปุคฺคลา[๒] โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิสฺสนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสตีติ? อามนฺตา.[๓]

๑-๑ อนาคามี โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ. ๒ ฉ.ม. จตฺตาโร ปุคฺคลา ๓ ฉ.ม. สกทาคามิมคฺคสมงฺคี อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสติ, จตฺตาโร ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิสฺสนฺติ.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสตีติ? ตโย ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสนฺติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ, เทฺว ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิสฺสนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสตีติ? อามนฺตา. (โทมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๕๗] โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ? ฉ ปุคฺคลา[๑] อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ, ตโย ปุคฺคลา[๒] อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ? อามนฺตา.

โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสตีติ? สตฺต ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ, เทฺว ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ? อามนฺตา. (อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๕๘] โย อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคี[๓] อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ, เทฺว ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ? อามนฺตา. (อญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

---

๑ ฉ.ม. จตฺตาโร ๒ ฉ.ม. ปญฺจ ปุคฺคลา

๓ ฉ.ม. ตโย ปุคฺคลา

๔. ปจฺจุปฺปนฺนาตีตวาร

อนุโลม

[๔๕๙] โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถาติ ? อามนฺตา. โย วา ปน โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? เทฺว ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานนฺติ, อคฺคมคฺคสมงฺคี โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ปริชานาติ.[๑]

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? ฉ ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานนฺติ, อคฺคมคฺคสมงฺคี อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาวิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ปริชานาติ.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ ? โน. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? โน.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถาติ ? โน. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? โน. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๖๐] โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหตีติ ? ฉ ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหนฺติ, อนาคามิมคฺคสมงฺคี อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาวิตฺถ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหติ.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ ? โน. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหตีติ ? โน.

---

๑. ฉ.ม. ปริชานาติ.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถาติ ? โน. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหตีติ ? โน. (โทมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๖๑] โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ ? โน. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส อญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวตีติ ? โน.

โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถาติ ? โน. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวตีติ ? โน. (อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๖๒] โย อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริตฺถาติ ? โน. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกตฺริถ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวตีติ ? โน. (อญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีก

[๔๖๓] โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถาติ ? เทฺว ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานนฺติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ, ฉ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิตฺถ. โย วา ปน โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาตีติ ? อามนฺตา.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ ? ฉ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานนฺติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ, เทฺว ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาตีติ ? อามนฺตา.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ ? อรหา จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ, สตฺต ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ. โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคี อญฺญินฺทฺริยํ น

ภาวิตฺถ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ, สตฺต ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถาติ ? อรหา จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ, อฏฺฐ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริตฺถ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคี อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ, อฏฺฐ ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริตฺถ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๖๔] โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ ? ฉ ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหนฺติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ, เทฺว ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหตีติ ? อามนฺตา.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ ? อรหา โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ, สตฺต ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหตีติ ? อนาคามิมคฺคสมงฺคี อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ, สตฺต ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถาติ ? อรหา โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ, อฏฺฐ ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริตฺถ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหตีติ ?

อนาคามิมคฺคสมงฺคี อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ, อฏฺฐ ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริตฺถ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ. (โทมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๖๕] โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ ? อรหา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ, สตฺต ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวตีติ ? อฏฺฐมโก อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ, สตฺต ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ.

โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถาติ ? อรหา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ, สตฺต ปุคฺคลา [๑] อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ อนญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริตฺถ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวตีติ ? อฏฺฐมโก อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ, สตฺต ปุคฺคลา [๑] อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริตฺถ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ. (อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๖๖] โย อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถาติ ? อรหา อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ, ปญฺจ ปุคฺคลา [๒] อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริตฺถ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวตีติ ? ตโย อคฺคมคฺคสมงฺคิโน [๓] อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริตฺถ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวนฺติ, ปญฺจ ปุคฺคลา [๒] อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริตฺถ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ. (อญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

อภิ. ๖/๕๑ ๑–๑ ฉ.ม. อฏฺฐ ปุคฺคลา ๒–๒ ฉ.ม. ฉ ปุคฺคลา
๓. ฉ.ม. มคฺคสมงฺคิโน

๕. ปจฺจุปฺปนฺนานาคตวาร

อนุโลม

[๔๖๗] โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสตีติ ? โน. โย วา ปน โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? โน.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ ? โน. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? โน.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ ? โน. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? โน.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานาตีติ ? สตฺต ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสนฺติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานนฺติ, อคฺคผลสมงฺคี อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริสฺสติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ปริชานาติ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๖๘] โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ ? โน. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหตีติ ? โน.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ ? อามนฺตา.[๑] โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหตีติ ?[๑] (ฉ ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสนฺติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหนฺติ, อนาคามิมคฺคสมงฺคี อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหติ.)[๒]

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสตีติ ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหตีติ ? สตฺต ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสนฺติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหนฺติ,

๑ ฉ.ม. โน. (๒) ฉ.ม. โปตฺถเก น ทิสฺสติ.

อนาคามิมคฺคสมงฺคี อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริสฺสติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหติ. (โทมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๖๙] โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวตีติ? ฉ ปุคฺคลา[๑] อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสนฺติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวนฺติ, อฏฺฐมโก อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาเวติ.

โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสตีติ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวตีติ? สตฺต ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสนฺติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวนฺติ, อฏฺฐมโก อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริสฺสติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาเวติ. (อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๗๐] โย อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสตีติ? อามนฺตา. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวตีติ? ปญฺจ ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสนฺติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวนฺติ, ตโย อคฺคมคฺคสมงฺคิโน[๒] อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริสฺสนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวนฺติ. (อญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีก

[๔๗๑] โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสตีติ? ปญฺจ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานนฺติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสนฺติ, จตฺตาโร ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิสฺสนฺติ. โย วา ปน โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาตีติ? อคฺคมคฺคสมงฺคี โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ, จตฺตาโร ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิสฺสนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ.

๑. ฉ.ม. จตฺตาโร ปุคฺคลา ๒. ฉ.ม. มคฺคสมงฺคิโน

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ ? เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เต จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานนฺติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ, อฏฺฐ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคี อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ, อฏฺฐ ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ ? สตฺต ปุคฺคลา[๑] จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานนฺติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ, เทฺว ปุคฺคลา[๒] จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาตีติ ? อคฺคมคฺคสมงฺคี อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ, เทฺว ปุคฺคลา[๒] อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสตีติ ? สตฺต ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานนฺติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ, เทฺว ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานาตีติ ? อามนฺตา. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๗๒] โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ ? เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เต โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหนฺติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ, อฏฺฐ ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหตีติ ? อนาคามิมคฺคสมงฺคี

๑ ฉ.ม. ปญฺจ ปุคฺคลา ๒ ฉ.ม. จตฺตาโร ปุคฺคลา

อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ, อฏฺฐ ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ ? ฉ ปุคฺคลา[๑] โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหนฺติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ, ๓โย ปุคฺคลา[๒] โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหตีติ ? อามนฺตา.[๓]

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสตีติ ? สตฺต ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหนฺติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ, เทฺว ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหตีติ ? อามนฺตา. (โทมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๗๓] โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ ? ฉ ปุคฺคลา[๔] อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวนฺติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ, ๓โย ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวตีติ ? อามนฺตา.

โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสตีติ ? สตฺต ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวนฺติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ, เทฺว ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ

---

๑ ฉ.ม. ปญฺจ ปุคฺคลา ๒ ฉ.ม. จตฺตาโร ปุคฺคลา

๓ ฉ.ม. อนาคามิมคฺคสมงฺคี อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหติ, จตฺตาโร ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหนฺติ.

๔ ฉ.ม. จตฺตาโร ปุคฺคลา

น สจฺฉิกริสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวตีติ? อามนฺตา. (อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๗๔] โย อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวติ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสตีติ? ปญฺจ ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวนฺติ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ, เทฺว ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวนฺติ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวตีติ? อามนฺตา. (อญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

๖. อตีตานาคตวาร

อนุโลม

[๔๗๕] โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสตีติ? โน. โย วา ปน โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถาติ? โน.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ? โน. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถาติ? โน.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ? โน. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถาติ? โน.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสตีติ? โน. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ ปริชานิตฺถาติ? โน. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๗๖] โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ? โน. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถาติ? โน.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ? เทฺว ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสนฺติ, อนาคามี โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิตฺถ อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสติ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส

โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถาติ? ฉ ปุคฺคลา[๑] อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสนฺติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ, อนาคามี อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิตฺถ.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสตีติ? อรหา โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ, เทฺว ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิตฺถ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถาติ? ฉ ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสนฺติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ ปชหิตฺถ, เทฺว ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริสฺสนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ ปชหิตฺถ. (โทมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๗๗] โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสตีติ? เทฺว ปุคฺคลา[๑] อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสนฺติ, ปญฺจ ปุคฺคลา[๒] อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาวิตฺถ อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ? เทฺว ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยํ ภาเวสฺสนฺติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ, ปญฺจ ปุคฺคลา[๒] อญฺญินฺทฺริยญฺจ ภาเวสฺสนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาวิตฺถ.

โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสตีติ? อรหา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ, ฉ ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาวิตฺถ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ? เทฺว ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสนฺติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ, ฉ ปุคฺคลา อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ สจฺฉิกริสฺสนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ ภาวิตฺถ. (อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยมูลกํ)

---

๑ ฉ.ม. จตฺตาโร ปุคฺคลา

๒ ฉ.ม. ตโย ปุคฺคลา

[๔๗๘] โย อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสตีติ? โน. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ สจฺฉิกริสฺสติ โส อญฺญินฺทฺริยํ ภาวิตฺถาติ? โน. (อญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปจฺจนีก

[๔๗๙] โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสตีติ? ปญฺจ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสนฺติ, ๓โย ปุคฺคลา[๑] จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิตฺถ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิสฺสนฺติ. โย วา ปน โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถาติ? อรหา โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิสฺสติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ, ๓โย ปุคฺคลา[๑] โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิสฺสนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิตฺถ.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ? เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เต จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ, อฏฺฐ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิตฺถ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถาติ? อรหา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ, อฏฺฐ ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิตฺถ.

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ? ปญฺจ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ, เทฺว ปุคฺคลา[๑] จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิตฺถ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถาติ? อรหา อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ, เทฺว ปุคฺคลา[๑] อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิตฺถ.

---

๑ ฉ.ม. จตฺตาโร ปุคฺคลา

โย จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสตีติ? อฏฺ ปุคฺคลา จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ, เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ น ปฏิลภิสฺสนฺติ เต จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิตฺถ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โส จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถาติ? อรหา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โน จ จกฺขุนฺทฺริยํ น ปริชานิตฺถ, เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ น ปฏิลภิสฺสนฺติ เต อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ จกฺขุนฺทฺริยญฺจ น ปริชานิตฺถ. (จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ)

[๔๘๐] โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ? เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ ปฏิลภิสฺสนฺติ เต โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ, ฉ ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิตฺถ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถาติ? ตโย ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ, ฉ ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิตฺถ.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ? ฉ ปุคฺคลา[๑] โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ, ตโย ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิตฺถ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถาติ? เทฺว ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ, ตโย ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิตฺถ.

โย โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสตีติ? ฉ ปุคฺคลา โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ,

๑ ฉ.ม. จตฺตาโร ปุคฺคลา

เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ น ปฏิลภิสฺสนฺติ เต โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิตฺถ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โส โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถาติ? อรหา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โน จ โทมนสฺสินฺทฺริยํ นปฺปชหิตฺถ, เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ น ปฏิลภิสฺสนฺติ เต อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ นปฺปชหิตฺถ. (โทมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๘๑] โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสตีติ? เทฺว ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ, เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ น ปฏิลภิสฺสนฺติ เต อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ? เทฺว ปุคฺคลา[๑] อญฺญินฺทฺริยํ น ภาเวสฺสนฺติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ, เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ น ปฏิลภิสฺสนฺติ เต อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาเวสฺสนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ.

โย อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสตีติ? เทฺว ปุคฺคลา อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ, เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ น ปฏิลภิสฺสนฺติ เต อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โส อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ? อรหา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โน จ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ, เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ น ปฏิลภิสฺสนฺติ เต อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ. (อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยมูลกํ)

[๔๘๒] โย อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โส อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสตีติ? อฏฺฐ ปุคฺคลา อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ โน จ อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ,

๑ ฉ.ม. จตฺตาโร ปุคฺคลา

เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ น ปฏิลภิสฺสนฺติ เต อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ. โย วา ปน อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โส อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถาติ? อรหา อญฺญาตาวินฺทฺริยํ น สจฺฉิกริสฺสติ โน จ อญฺญินฺทฺริยํ น ภาวิตฺถ, เย ปุถุชฺชนา มคฺคํ น ปฏิลภิสฺสนฺติ เต อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ น สจฺฉิกริสฺสนฺติ อญฺญินฺทฺริยญฺจ น ภาวิตฺถาติ. (อญฺญินฺทฺริยมูลกํ)

ปริญฺญาวาโร.

อินฺทฺริยยมกํ นิฏฺฐิตํ.

ยมกปฺปกรณํ นิฏฺฐิตํ.

ยมกปาลิยं ทุติยภาเค

ปทานุกฺกโม

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[อ]	
อกุสลวิปฺปยุตฺตกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๓๙/๓๘; ๔๓/๓๙; ๑๐๕/๔๖๑; ๑๐๙/๖๒
อกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๓๔/๓๖; ๓๘/๓๗; ๔๐/๓๘; ๗๐/๔๘; ๗๘/๕๐; ๘๓/๕๓; ๑๐๐/๕๙; ๑๓๔/๗๐; ๑๔๒/๗๒; ๑๔๗/๗๔; ๑๖๙/๘๑; ๒๐๐/๙๒; ๒๑๐/๙๕; ๒๑๕/๙๗; ๒๑๘/๙๘
อกุสลํ	๖๒/๑๒; ๒๒๙/๑๐๒
อกุสลา	๑/๒๙; ๑๒/๓๑; ๒๘/๓๔; ๓๓/๓๕; ๓๘/๓๗; ๔๕/๔๐; ๖๑/๔๕; ๗๙/๕๑; ๘๔/๕๓; ๙๐/๕๕; ๑๐๑/๕๙; ๑๑๑/๖๓; ๑๑๙/๖๕; ๑๑๓/๗๐; ๑๔๗/๗๔; ๑๕๓/๗๗; ๑๖๓/๘๐; ๑๗๕/๘๔; ๑๘๙/๘๘; ๑๙๕/๙๐; ๒๐๗/๙๓; ๒๑๙/๙๘; ๒๒๘/๑๐๒
อกุสลา	๔๔๒/๓๘๙; ๔๔๗/๓๙๑
อกุสมกุสมงฺคี	๔๓๙/๓๘๖; ๔๕๔/๓๙๕
อกุสมกุสมงฺคีนํ	๕๘/๔๔; ๖๑/๔๕; ๖๗/๔๗; ๘๙/๕๕; ๑๒๔/๖๗; ๑๕๓/๗๗; ๑๘๗/๘๘; ๑๙๒/๘๙; ๑๙๗/๙๑; ๒๑๙/๙๘
อกุสมกุสสฺส	๘๒/๕๒; ๘๔/๕๓; ๑๔๓/๗๓; ๑๔๖/๗๔; ๑๔๘/๗๕; ๑๕๑/๗๖; ๒๐๙/๙๔; ๒๑๗/๙๗; ๑๒๓/๖๖
อกุสมกุสา	๕๗/๔๔; ๖๗/๔๗; ๘๔/๕๓; ๘๙/๕๕;

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
	๙๒/๕๖; ๑๒๓/๖๖;
	๑๒๙/๖๘; ๑๔๓/๗๓;
	๑๔๘/๗๕; ๑๕๓/๗๗;
	๑๖๑/๗๙; ๑๘๘/๘๘;
	๑๙๒/๘๙; ๑๙๗/๙๑;
	๒๐๙/๙๔; ๒๑๔/๙๖;
	๒๑๗/๙๗; ๒๑๙/๙๘;
	๒๒๗/๑๐๑
อฆานกานำ	๑๘๖/๑๔๖; ๑๘๗/๑๔๙;
	๑๘๗/๑๕๐; ๒๓๒/๑๙๖;
	๓๓๖/๒๘๓; ๓๖๗/๓๐๐;
	๓๘๖/๓๒๘
อจกฺขุกานำ	๑๘๖/๑๔๖; ๑๘๖/๑๔๗;
	๓๓๕/๒๗๒; ๓๔๕/๒๗๗;
	๓๖๖/๒๙๗; ๓๙๕/๓๓๘
อจิตฺตกานำ	๑๙๐/๑๕๕; ๒๓๒/๑๙๘
อญฺญำ	๒/๑๐๔; ๒๔/๑๐๗;
	๗๐/๑๑๔; ๙๔/๑๑๘;
	๑๔๐/๑๓๓; ๑๖๒/๑๔๐;
	๑๘๔/๑๔๕
อญฺญาตาวินฺทฺริยำ	๑/๑๐๓; ๒/๑๐๔;
	๕/๑๐๖; ๒๕/๑๐๗;
	๔๘/๑๑๑; ๕๐/๑๑๒;
	๙๔/๑๑๘; ๑๐๔/๑๒๕;
	๑๔๐/๑๓๓; ๑๔๒/๑๓๗;
	๔๓๕/๓๘๕; ๔๔๑/๓๘๘;
	๔๔๔/๓๙๐; ๔๕๑/๓๙๓
อญฺญาตาวี	๒/๑๐๔; ๒๕/๑๐๗;
	๔๘/๑๑๑; ๗๑/๑๑๔;
	๙๔/๑๑๘; ๑๑๗/๑๒๕;
	๑๖๓/๑๔๐; ๑๘๕/๑๔๖
อญฺญินฺทฺริยำ	๑/๑๐๓; ๒/๑๐๔;
	๒๔/๑๐๗; ๔๘/๑๑๑;
	๙๔/๑๑๘; ๑๔๐/๑๓๓;
	๑๔๒/๑๓๗; ๔๓๕/๓๘๕;
	๔๔๑/๓๘๘; ๔๔๒/๓๘๙;
	๔๔๔/๓๙๐
อติกฺกนฺตกาลำ	๒๐/๔; ๔๐/๗;
	๖๐/๑๑; ๘๓/๑๙;
	๑๐๔/๒๕
อตีตำ	๘๘/๒๐; ๙๑/๒๑;
	๙๙/๒๔; ๑๐๔/๒๕
อตีตานาคตำ	๘๕/๒๐; ๙๘/๒๓;
	๑๐๒/๒๔; ๑๐๖/๒๖
อนญฺญาตญฺญสฺสามิ	๒/๑๐๔;
	๒๓/๑๐๗; ๔๘/๑๑๑;
	๖๙/๑๑๔; ๑๑๕/๑๒๕;
	๙๔/๑๑๘; ๑๔๐/๑๓๓;
	๑๖๑/๑๔๐

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยं	๑/๑๐๓; ๒๓/๑๐๗; ๔๘/๑๑๑; ๙๔/๑๑๘; ๑๔๐/๑๓๓; ๑๔๒/๑๓๗; ๔๓๕/๓๘๕; ๔๔๑/๓๘๘; ๔๕๙/๓๙๘
อนนฺตรา	๕๗/๔๔; ๖๗/๔๗; ๘๒/๕๒; ๘๔/๕๓; ๑๒๓/๖๖; ๑๔๓/๗๓; ๑๔๘/๗๕; ๑๕๓/๗๗; ๑๙๗/๙๐; ๒๐๙/๙๔; ๒๑๔/๙๖; ๒๑๙/๙๘; ๒๒๗/๑๐๑; ๓๓๑/๒๗๐; ๓๘๙/๓๓๓
อนาคตํ	๘๘/๒๐; ๙๑/๒๑; ๙๙/๒๔
อพฺยากตา	๑/๒๙; ๖/๓๐; ๑๓/๓๑; ๒๙/๓๔; ๓๕/๓๖; ๓๘/๓๗; ๖๗/๔๗; ๔๕/๔๐; ๖๑/๔๕; ๘๔/๕๓; ๙๐/๕๕; ๑๐๑/๕๙; ๑๑๑/๖๓; ๑๑๙/๖๕; ๑๓๘/๗๐; ๑๔๗/๗๔; ๑๕๓/๗๗; ๑๖๓/๘๐; ๑๗๕/๘๔; ๑๘๙/๘๘; ๑๙๕/๙๐; ๒๐๙/๙๕; ๒๑๙/๙๙; ๒๒๗/๑๐๑
อรณํ	๖๒/๑๒ ๘๔/๕๓; ๑๒๓/๖๗; ๑๓๑/๖๙; ๑๔๘/๗๕; ๑๕๓/๗๗; ๑๘๗/๘๘; ๑๙๒/๘๙; ๑๙๗/๙๑; ๒๑๔/๙๖; ๒๑๙/๙๘
อรหา	๔๔๕/๓๙๐
อรูปี	๓๐๘/๒๔๙; ๓๐๘/๒๕๐; ๔๐๔/๓๕๕
อรูปานํ	๔๒๖/๓๗๔
อรูปาวจรานํ	๓๔๗/๒๘๒
อรูปาวจรา	๓๐๙/๒๕๑; ๓๖๘/๓๐๒; ๓๘๕/๓๒๓; ๔๐๔/๓๕๕
อรูปาวจเร	๑๙๖/๑๕๙; ๑๙๘/๑๖๐; ๒๒๓/๑๙๐; ๒๔๓/๒๑๐
อรูเป	๓๙/๓๘; ๔๓/๔๙; ๙๙/๕๘; ๑๐๕/๖๑; ๑๐๙/๖๓; ๑๗๓/๘๓; ๑๙๕/๑๕๘; ๔๒๖/๓๗๕
อวเสสา	๒๐/๓๒; ๒๙/๓๔; ๙๔/๑๑๗; ๙๕/๑๑๙; ๑๒๕/๑๒๘; ๑๔๑/๑๓๓;

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
	๑๖๓/๑๔๐; ๑๖๕/๑๔๑;
	๑๗๓/๑๔๓; ๑๘๕/๑๔๖
อวเสโส	๑๐๐/๑๒๔; ๑๔๐/๑๓๑
อวิมุตฺตํ	๖๑/๑๒
อวีติกฺกนฺตํ	๑๐๔/๒๕
อสญฺญสตฺตานํ	๓๙/๓๘; ๔๙/๔๒;
	๕๕/๔๓; ๖๑/๔๕;
	๖๖/๑๔; ๖๗/๔๗;
	๗๐/๑๕; ๗๖/๑๗;
	๗๗/๕๐; ๘๔/๕๓;
	๑๐๕/๑๗; ๑๐๙/๖๒;
	๑๒๑/๖๖; ๑๒๖/๖๗;
	๑๓๑/๖๙; ๑๔๑/๗๒;
	๑๔๘/๗๕; ๑๕๖/๗๘;
	๑๖๙/๘๑; ๑๙๗/๙๑;
	๑๙๙/๙๒; ๒๑๔/๙๗;
	๒๑๗/๙๗; ๒๑๘/๑๘๕;
	๒๓๖/๒๐๖; ๒๗๕/๒๒๖;
	๓๐๓/๒๔๗; ๓๕๗/๒๘๙;
	๓๙๕/๓๓๘; ๔๐๐/๓๕๓
อสญฺญสตฺเต	๓๖/๓๖; ๔๘/๔๑;
	๕๙/๔๕; ๑๐๑/๕๙;
	๑๑๓/๖๔; ๑๖๕/๘๐;
	๑๗๗/๘๕; ๑๘๙/๘๘;
	๑๙๕/๑๕๘
อสญฺญินฺทฺริยมูลกํ	๔๓๔/๔๘๔
อสมาหิตํ	๖๑/๑๒
อโสตกานํ	๒๐๔/๑๖๒
อเหตุกานํ	๑๘๖/๑๔๘; ๑๘๗/๑๕๐;
	๑๘๙/๑๕๓; ๑๙๐/๑๕๔;
	๑๙๒/๑๕๖; ๑๙๓/๑๕๗;
	๒๑๐/๑๗๓; ๒๓๒/๑๙๘

[อิ]

อิตฺถินฺทฺริยมูลกํ	๓๔๗/๒๘๒;
	๓๖๘/๓๐๒; ๓๘๗/๓๓๑;
	๔๑๖/๓๖๘
อิตฺถินฺทฺริยํ	๑/๑๐๓; ๑๐/๑๐๖;
	๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒;
	๙๔/๑๑๗; ๑๐๒/๑๒๔;
	๑๒๔/๑๒๘; ๑๔๐/๑๓๑;
	๑๔๒/๑๓๖; ๑๘๖/๑๔๗;
	๑๘๗/๑๔๙; ๑๘๘/๑๕๑;
	๑๙๕/๑๕๘; ๑๙๖/๑๕๙;
	๑๙๗/๑๖๐; ๒๐๔/๑๖๒;
	๒๑๕/๑๘๐; ๒๓๓/๑๙๙;
	๒๙๙/๒๔๑; ๓๓๗/๒๗๔;
	๓๔๗/๒๘๑; ๓๖๘/๓๐๒;
	๔๐๔/๓๕๕; ๔๑๖/๓๖๖;
	๔๒๓/๓๗๓; ๔๒๘/๓๗๙
อิตฺถิโย	๓๒๙/๒๖๗; ๓๙๖/๓๔๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อิตฺถี	๒/๑๐๓; ๑๐/๑๐๖; ๔๘/๑๑๐; ๕๖/๑๑๓; ๙๔/๑๑๗; ๑๐๒/๑๒๔; ๑๒๔/๑๒๘; ๑๔๐/๑๓๑; ๑๔๘/๑๓๙; ๑๗๐/๑๔๒
อินฺทฺริยํ	๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒; ๕๑/๑๑๓
อินฺทฺริยา	๔/๑๐๕; ๒๖/๑๐๗; ๔๘/๑๑๐; ๕๑/๑๑๓; ๙๐/๑๑๖; ๙๖/๑๒๐; ๙๖/๑๒๒; ๑๐๐/๑๒๔; ๑๐๙/๑๒๕; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๔๑/๑๓๓; ๑๔๒/๑๓๖; ๑๔๓/๑๓๘; ๑๖๓/๑๔๐; ๑๖๕/๑๔๑; ๑๗๓/๑๔๓; ๑๘๕/๑๔๖
อินฺทฺริเย	๑๗๒/๑๔๒; ๑๗๔/๑๔๓

[อุ]

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อุปปชฺชนฺตานํ	๓๓/๓๕; ๓๔/๓๖; ๔๔/๔๐; ๕๕/๔๓; ๗๗/๕๐; ๑๐๕/๖๑; ๑๐๙/๖๒; ๑๒๑/๖๖; ๑๔๑/๗๒; ๑๖๙/๘๒; ๑๘๕/๘๗; ๑๘๖/๑๔๖; ๑๘๗/๑๔๙; ๑๘๘/๑๕๑; ๑๘๙/๑๕๒; ๑๙๑/๑๕๕; ๑๙๒/๑๕๖; ๑๙๓/๑๕๗; ๒๐๗/๙๔; ๒๐๔/๑๖๒; ๒๓๓/๑๙๙; ๓๓๖/๒๗๓; ๓๙๕/๓๓๘
อุปปชฺชนฺตีนํ	๑๘๖/๑๔๗; ๑๘๗/๑๔๙
อุปปตฺติจิตฺตสฺส	๒๗๖/๒๒๗; ๓๔๙/๒๘๓; ๓๖๑/๒๙๔
อุเปกฺขํ	๑๗๗/๑๔๓
อุเปกฺขา	๒/๑๐๓; ๑๗/๑๐๗; ๔๘/๑๑๐; ๖๓/๑๑๔; ๙๔/๑๑๘; ๑๐๙/๑๒๕; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๕๕/๑๓๙; ๑๗๗/๑๕๓
อุเปกฺขาย	๑๘๖/๑๔๙; ๑๘๗/๑๕๐; ๑๘๘/๑๕๑; ๑๘๙/๑๕๓; ๑๙๐/๑๕๔; ๑๙๒/๑๕๖; ๑๙๒/๑๕๗; ๓๐๒/๒๔๖; ๔๐๕/๓๕๗; ๔๒๙/๓๘๑
อุเปกฺขาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๑๙๐/๑๕๔; ๑๙๒/๑๕๗; ๒๐๘/๑๗๐; ๒๓๗/๒๐๗; ๓๔๑/๒๗๖; ๓๕๑/๒๘๕; ๔๐๑/๓๕๓

ปทานุกฺกโม	ปฺเพ/องฺเก
อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๑๙๐/๑๕๔; ๑๙๒/๑๕๗; ๓๔๑/๒๗๖; ๓๕๑/๒๘๕
อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตญาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๑๙๒/๑๕๖
อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ	๓๙๐/๓๓๕
อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตปจฺฉิมจิตฺตํ	๓๐๓/๒๔๗; ๓๐๔/๒๔๘; ๓๓๑/๒๗๐; ๓๗๒/๓๐๗; ๓๘๐/๓๑๘; ๔๐๘/๓๖๐; ๔๑๘/๓๗๐
อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตสทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๑๙๒/๑๕๖
อุเปกฺขาสมฺปยุตฺตสทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๑๙๒/๑๕๖
อุเปกฺขินฺทฺริยมูลกํ	๒๒๘/๑๙๒; ๒๔๘/๒๑๒; ๒๗๒/๓๐๘; ๓๘๑/๓๒๑; ๓๙๑/๓๓๖
อุเปกฺขินฺทฺริยํ	๑/๑๐๓; ๑๗/๑๐๗; ๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒; ๑๙๙/๑๖๑; ๒๑๙/๑๘๗; ๒๐๖/๑๖๗; ๒๓๑/๑๙๕; ๒๓๓/๒๐๐; ๒๙๙/๒๔๒; ๓๑๑/๒๕๕; ๓๓๖/๒๗๓; ๓๕๐/๒๘๕; ๔๐๑/๓๕๓; ๔๑๖/๓๖๗; ๔๒๐/๓๗๒; ๔๒๙/๓๘๒; ๔๓๒/๓๘๔
อุปฺปชฺชติ	๑/๑; ๕๓/๑๐; ๗๒/๑๕; ๘๔/๑๙; ๘๗/๒๐; ๙๓/๒๒; ๑๐๕/๒๕; ๑๘๖/๑๔๖; ๑๘๗/๑๔๙; ๑๘๘/๑๕๑; ๑๘๙/๑๕๒; ๑๙๑/๑๕๕; ๑๙๒/๑๕๖; ๑๙๕/๑๕๘; ๑๙๘/๑๖๐; ๒๓๑/๑๙๖; ๓๖๘/๔๐๒; ๓๘๕/๓๒๒
อุปฺปชฺชนฺติ	๓๓/๓๕; ๓๗/๓๗; ๑๖๓/๘๐; ๑๗๒/๘๓; ๑๙๙/๙๒; ๒๐๙/๙๔; ๒๑๔/๙๗; ๒๑๘/๙๘
อุปฺปชฺชิตฺถ	๔/๒; ๒๖/๕; ๔๕/๔๐; ๕๗/๑๑; ๖๖/๑๔; ๖๙/๔๘; ๗๔/๑๖; ๗๗/๕๐; ๘๗/๒๐; ๘๙/๕๕; ๙๔/๕๗; ๙๕/๒๒; ๑๐๑/๒๔; ๑๑๐/๒๗; ๑๗๕/๘๔; ๑๘๕/๘๗; ๒๑๙/๙๙; ๒๒๒/๙๙; ๒๒๗/๑๐๑; ๒๔๐/๒๐๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อุปฺปชฺชิสฺสติ	๑/๑; ๒๑/๔; ๒๗/๑๑; ๕๗/๔๔; ๖๑/๔๕; ๖๖/๔๗; ๖๗/๔๗; ๗๙/๕๑; ๘๔/๑๙; ๘๔/๕๓; ๑๐๕/๒๕; ๑๘๗/๘๗; ๑๘๙/๘๘; ๑๙๕/๙๐; ๒๙๙/๒๔๑
อุปฺปาทกฺขเณ	๓๓/๓๕; ๓๘/๓๗; ๔๔/๔๐; ๖๓/๑๓; ๖๗/๑๔; ๖๙/๔๘; ๗๐/๑๕; ๗๗/๕๐; ๘๒/๕๒; ๘๓/๑๙; ๘๔/๕๓; ๙๐/๒๑; ๑๐๔/๒๕; ๑๐๕/๖๐; ๑๐๙/๖๒; ๑๑๒/๒๘; ๑๑๕/๒๙; ๑๒๓/๖๖; ๑๓๓/๗๐; ๑๔๐/๗๒; ๑๔๘/๗๕; ๑๕๑/๗๖; ๑๖๙/๘๑; ๑๙๐/๑๕๔; ๑๙๒/๑๕๖; ๑๙๓/๑๕๒; ๑๙๙/๙๒; ๒๐๘/๑๗๐; ๒๑๗/๙๗; ๒๓๕/๒๐๔; ๒๗๖/๒๒๗; ๓๔๐/๒๗๕; ๓๕๐/๒๘๕; ๓๙๐/๓๓๕
ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[ก]	
กามาวจรํ	๓๔๕/๒๗๗; ๓๙๕/๓๓๘
กามาวจรานํ	๒๕๑/๒๑๓; ๔๑๕/๓๖๕
กามาวจเร	๑๙๕/๑๕๘; ๑๙๖/๑๕๙; ๑๙๘/๑๖๐; ๒๔๓/๒๑๐; ๔๒๗/๓๗๗; ๔๒๙/๓๘๑
กายินฺทฺริยํ	๑/๑๐๓; ๘/๑๐๖; ๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒; ๙๔/๑๑๗; ๑๐๐/๑๒๔; ๑๔๒/๑๓๖
กาโย	๘/๑๐๖; ๔๘/๑๑๐; ๕๔/๑๑๓; ๙๔/๑๑๗; ๑๐๐/๑๒๔; ๑๔๐/๑๓๑; ๑๔๖/๑๓๘; ๑๖๘/๑๔๑
กุสลจิตฺตสฺส	๑๑๕/๒๙
กุสลวิปฺปยุตฺตอกุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๑๐๕/๖๐; ๑๐๙/๖๒
กุสลวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๓๓/๓๖; ๓๙/๓๘; ๖๙/๔๘; ๗๗/๕๐; ๘๒/๕๒; ๘๔/๕๓; ๙๙/๕๘; ๑๐๕/๖๑; ๑๓๓/๗๐; ๑๔๑/๗๒; ๑๕๑/๗๖; ๑๖๙/๘๑; ๑๙๙/๙๑;

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
	๑๙๙/๙๒; ๒๐๙/๙๕;
	๒๑๔/๙๗; ๒๑๗/๙๘
กุสลํ	๖๒/๑๒; ๑๑๕/๒๙;
	๒๒๙/๑๐๒
กุสลา	๑/๒๙; ๑๑/๓๑;
	๓๓/๓๕; ๓๕/๓๖;
	๔๕/๔๐; ๖๑/๔๕;
	๗๙/๕๑; ๘๔/๕๓;
	๘๙/๕๕; ๑๐๑/๕๙;
	๑๑๑/๖๓; ๑๑๙/๖๕;
	๑๓๓/๗๐; ๑๓๘/๗๑;
	๑๔๖/๗๔; ๑๕๓/๗๗;
	๑๖๓/๘๐; ๑๗๕/๘๔;
	๑๙๘/๘๘; ๑๙๕/๙๐;
	๒๐๗/๙๓; ๒๑๙/๙๙;
	๒๒๗/๘๓
กุสลากุสลานํ	๑๖๙/๘๒; ๑๗๓/๘๓
กุสลานํ	๑๐๓/๖๐; ๑๐๙/๖๒;
	๑๗๓/๘๐; ๑๙๙/๙๑;
	๑๙๙/๙๒
	[ฆ]
ฆานํ	๒/๑๐๓; ๖/๑๐๖;
	๔๘/๑๑๐; ๕๒/๑๑๓;
	๙๔/๑๑๗; ๑๒๐/๑๒๗;
	๑๔๐/๑๓๑; ๑๔๔/๑๓๘;
	๑๖๖/๑๔๑
ฆานินฺทฺริยมูลกํ	๒๔๓/๒๑๑;
	๓๔๖/๒๘๑; ๓๗๗/๓๑๕;
	๓๘๖/๓๒๙; ๓๙๖/๓๔๕;
	๔๒๗/๓๗๙
ฆานินฺทฺริยํ	๑/๑๐๓; ๖/๑๐๖;
	๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒;
	๙๔/๑๑๗; ๑๒๐/๑๒๗;
	๑๔๐/๑๓๑; ๑๔๒/๑๓๖;
	๑๘๖/๑๔๖; ๑๘๗/๑๔๙;
	๑๙๕/๑๕๘; ๑๙๖/๑๕๙;
	๒๐๔/๑๖๒; ๒๑๔/๑๗๘;
	๒๓๒/๑๙๖; ๒๙๙/๒๔๑;
	๓๓๖/๒๗๓; ๓๕๔/๒๘๘;
	๓๗๖/๓๐๙; ๔๐๔/๓๕๕;
	๔๑๕/๓๖๔
	[จ]
จกฺขุ	๒/๑๐๓; ๔/๑๐๕;
	๒๖/๑๐๗; ๔๘/๑๑๐;
	๕๐/๑๑๒; ๙๔/๑๑๗;
	๙๖/๑๒๒; ๑๑๘/๑๒๖;
	๑๔๐/๑๓๑; ๑๔๒/๑๓๖;
	๑๖๔/๑๔๐
จกฺขุนฺทฺริยมูลกํ	๒๔๒/๒๑๐;
	๓๖๖/๑๙๙; ๓๗๖/๓๑๒;
	๓๙๕/๓๔๑; ๔๐๔/๓๕๗;
	๔๒๔/๓๗๔; ๔๕๖/๓๙๘

ปทานุกฺกโม	ปฬิเพ/องฺเก
จกฺขุนฺทฺริยํ	๑/๑๐๓; ๕/๑๐๖; ๔๘/๑๑๐; ๙๔/๑๑๗; ๙๖/๑๒๒; ๑๑๘/๑๒๖; ๑๔๐/๑๓๑; ๑๔๓/๑๓๘; ๑๘๖/๑๔๖; ๑๙๕/๑๕๘; ๒๐๔/๑๑๒; ๒๒๒/๑๘๗; ๒๓๑/๑๙๔; ๒๙๙/๒๔๑; ๓๑๗/๒๕๗; ๓๔๔/๒๗๗; ๓๕๔/๒๘๘; ๔๐๔/๓๕๕; ๔๑๔/๓๖๔; ๔๒๓/๓๗๓; ๔๓๕/๓๘๕; ๔๔๓/๓๘๙
จตุโวการํ	๓๔๙/๒๘๓
จตุโวการา	๓๙๙/๓๕๑
จตุโวการานํ	๔๙/๔๑; ๙๒/๕๖; ๑๑๕/๖๔; ๑๒๖/๖๗; ๑๕๖/๗๘; ๑๗๙/๘๕; ๑๙๑/๘๙; ๒๒๒/๙๙; ๓๐๔/๒๔๘
จตุโวกาเร	๓๕/๓๖; ๔๘/๔๑; ๕๙/๔๕; ๑๐๒/๕๙; ๑๑๔/๖๔; ๑๖๕/๘๐; ๑๗๗/๘๕; ๒๔๖/๒๑๒
จวนฺตานํ	๓๙/๓๘; ๔๓/๓๙; ๔๙/๔๑; ๗๗/๕๐; ๙๒/๕๖; ๙๙/๕๘; ๑๐๕/๖๑; ๑๐๙/๖๒; ๑๑๕/๖๔; ๑๒๑/๖๖; ๑๔๑/๗๒
จิตฺตสมงฺคีนํ	๗๘/๑๗; ๔๐๑/๓๕๓
จิตฺตสฺส	๓๙/๓๗; ๔๓/๓๙; ๖๑/๔๕; ๖๓/๑๓; ๖๓/๔๖; ๖๙/๑๕; ๖๙/๔๘; ๗๗/๕๐; ๘๒/๕๒; ๘๔/๕๓; ๘๙/๕๕; ๑๐๕/๖๐; ๑๐๙/๖๒; ๑๒๓/๖๖; ๑๓๓/๗๐; ๑๔๑/๗๒; ๑๔๖/๗๔; ๑๕๑/๗๖; ๑๕๓/๗๗; ๑๖๙/๘๒; ๑๘๘/๘๘; ๑๙๐/๑๕๕; ๑๙๑/๘๙; ๑๙๗/๙๐; ๑๙๙/๙๒; ๒๐๗/๙๓; ๒๐๙/๙๕; ๒๑๔/๙๗; ๒๑๙/๙๘; ๓๓๑/๒๗๐
จิตฺตํ	๑/๑; ๑๖/๓; ๒๖/๕; ๓๖/๗; ๕๗/๑๑; ๖๒/๑๒; ๖๗/๑๔; ๘๖/๒๐; ๙๓/๒๒; ๙๙/๒๔; ๑๐๔/๒๕; ๑๑๓/๒๘; ๑๑๕/๒๙

ปทานุกฺกโม	ปฬเพ/องฺเก
[ช]	
ชิวฺหำ	๑๖๗/๑๔๑
ชิวฺหา	๒/๑๐๓; ๗/๑๐๖; ๔๘/๑๑๐; ๕๓/๑๑๓; ๙๔/๑๑๗; ๙๙/๑๒๓; ๑๔๐/๑๓๑; ๑๔๕/๑๓๘; ๑๖๗/๑๔๑
ชิวฺหินฺทฺริยำ	๑/๑๐๓; ๗/๑๐๖; ๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒; ๙๕/๑๑๗; ๑๔๐/๑๓๑; ๑๔๒/๑๓๖
ชีวิตำ	๒/๑๐๓; ๑๒/๑๐๖; ๔๘/๑๑๐; ๕๘/๑๑๓; ๙๔/๑๑๘; ๑๐๔/๑๒๔; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๕๐/๑๓๙; ๑๗๒/๑๔๒
ชีวิตินฺทฺริยมูลกำ	๒๒๖/๑๙๒; ๒๔๖/๒๑๒; ๓๓๙/๒๗๕; ๔๐๘/๓๖๑
ชีวิตินฺทฺริยำ	๑/๑๐๓; ๑๒/๑๐๖; ๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒; ๙๔/๑๑๘; ๑๐๔/๑๒๔; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๔๒/๑๓๖; ๑๘๖/๑๔๗; ๑๘๗/๑๔๙; ๑๘๘/๑๕๑; ๑๘๙/๑๕๓; ๑๙๕/๑๕๘; ๑๙๖/๑๕๙; ๑๙๘/๑๖๐; ๑๙๙/๑๖๑; ๒๙๗/๒๒๒; ๒๙๙/๒๔๑; ๓๓๖/๒๗๓; ๓๖๘/๓๐๒; ๓๘๘/๓๓๑; ๔๑๕/๓๖๕; ๔๒๓/๓๗๓; ๔๒๘/๓๘๐
[ฌ]	
ฌาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๑๙๐/๑๕๐; ๑๙๔/๑๕๘; ๓๔๓/๒๗๗; ๓๖๕/๒๙๖; ๓๘๓/๒๘๗; ๔๐๓/๓๕๕
ฌาณวิปฺปยุตฺตานำ	๑๘๖/๑๔๘; ๑๘๗/๑๔๐; ๑๘๘/๑๕๒; ๑๘๙/๑๕๓; ๑๙๐/๑๕๔; ๑๙๑/๑๕๑; ๑๙๒/๑๕๖; ๑๙๓/๑๕๗; ๒๐๕/๑๖๖; ๒๑๐/๑๗๓; ๒๑๕/๑๘๒; ๒๓๑/๑๙๕; ๒๓๕/๒๐๔
ฌาณสมฺปยุตฺตอุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๑๙๒/๑๕๗
ฌาณสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๑๙๐/๑๕๕; ๑๙๔/๑๕๘; ๒๐๘/๑๗๑; ๓๔๓/๒๗๗; ๓๗๔/๓๐๘
ฌาณสมฺปยุตฺตโสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๑๙๑/๑๕๖

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
ญาณสมฺปยุตฺตานํ	๑๘๖/๑๔๘; ๑๘๗/๑๕๐; ๑๘๘/๑๕๒; ๑๙๑/๑๕๕; ๑๙๓/๑๕๗; ๒๐๕/๑๖๖; ๒๐๗/๑๗๐; ๒๓๑/๑๙๕; ๒๓๖/๒๐๖; ๓๕๓/๒๘๗; ๓๗๔/๓๐๘
[ต]	
ตณฺหา	๙๔/๑๑๗
ตณฺหาโสตํ	๙๕/๑๑๙; ๙๗/๑๒๓
[ท]	
ทิพฺพจกฺขุ	๙๔/๑๑๗; ๙๕/๑๑๘; ๙๖/๑๒๐; ๙๖/๑๒๒
ทิพฺพโสตํ	๙๔/๑๑๗; ๙๕/๑๑๙; ๙๗/๑๒๓
ทุกฺขํ	๒/๑๐๓; ๑๔/๑๐๖; ๔๘/๑๑๐; ๖๐/๑๑๓; ๙๔/๑๑๘; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๕๒/๑๓๙; ๑๗๔/๑๔๓
ทุกฺขินฺทฺริยํ	๑/๑๐๓; ๑๔/๑๐๖; ๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒; ๙๔/๑๑๘; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๔๒/๑๓๗
โทมนสฺสํ	๒/๑๐๓; ๑๖/๑๐๗; ๔๘/๑๑๐; ๖๒/๑๑๓; ๙๔/๑๑๘; ๑๗๖/๑๔๓; ๑๐๘/๑๒๕; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๕๔/๑๓๙
โทมนสฺสินฺทฺริยํ	๑/๑๐๓; ๑๖/๑๐๗; ๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒; ๙๔/๑๑๘; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๔๒/๑๓๗; ๔๓๕/๓๘๕; ๔๔๓/๓๘๙; ๔๕๙/๓๙๖; ๔๗๒/๔๐๔
[ธ]	
ธมฺมา	๑/๒๙; ๖/๓๐; ๑๓/๓๑; ๓๓/๓๕; ๓๕/๓๖; ๔๕/๔๐; ๖๑/๔๕; ๖๗/๔๗; ๗๙/๕๑; ๘๔/๕๓; ๙๐/๕๕; ๑๑๑/๖๓; ๑๑๙/๖๕; ๑๓๓/๗๐; ๑๓๘/๗๑; ๑๕๓/๗๗; ๑๗๕/๘๔; ๑๘๙/๘๘; ๒๐๗/๙๓; ๒๑๙/๙๘; ๒๒๗/๑๐๑
[น]	
นิรุชฺฌติ	๑/๑; ๕๓/๑๐; ๑๐๕/๒๕; ๑๑๑/๒๗; ๑๑๒/๒๘
นิรุชฺฌนฺติ	๙๙/๕๘; ๑๐๓/๖๐; ๑๐๕/๖๑; ๑๑๐/๖๓; ๑๓๓/๗๐; ๑๓๙/๗๑; ๑๔๖/๗๔; ๑๔๘/๗๕; ๑๖๓/๘๐; ๑๗๓/๘๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
นิรุชฺฌมานํ	๑๕/๓; ๑๙/๔;
	๓๕/๖; ๕๕/๑๐;
	๕๙/๑๑; ๗๗/๑๗;
	๙๘/๒๓; ๑๐๓/๒๕
นิรุชฺฌิตฺถ	๗/๒; ๒๗/๕;
	๖๙/๑๕; ๑๑๑/๒๗;
	๑๑๑/๖๓; ๑๑๙/๖๕;
	๑๑๓/๒๘; ๑๓๓/๗๐;
	๑๓๙/๗๑; ๑๕๓/๗๗;
	๑๗๕/๘๔; ๑๘๕/๘๗;
	๑๙๙/๙๑; ๑๙๙/๙๒
นิรุชฺฌิสฺสติ	๑/๑; ๒๑/๔;
	๗๓/๑๖; ๘๔/๑๙;
	๙๔/๒๒; ๑๐๕/๒๕;
	๑๑๓/๒๘
นิรุชฺฌิสฺสนฺติ	๑๒๓/๖๖; ๑๔๓/๗๓;
	๑๔๘/๗๕; ๑๕๓/๗๗;
	๑๘๗/๘๗; ๑๘๙/๘๘;
	๑๙๕/๙๐; ๒๐๙/๙๔;
	๒๑๔/๙๗; ๒๑๙/๙๙;
	๒๒๗/๑๐๑
นิรุทฺธํ	๑๙/๔; ๓๙/๗;
	๑๐๓/๒๕
นิโรธสมาปนฺนานํ	๖๔/๓; ๖๖/๑๔;
	๖๙/๔๘; ๗๐/๑๕;
	๗๗/๑๗; ๘๐/๕๑;
	๘๔/๕๓; ๑๐๕/๖๐;
	๑๓๓/๗๐; ๑๔๓/๗๓;
	๑๔๘/๗๕; ๑๖๙/๘๑;
	๑๙๙/๙๑; ๑๙๙/๙๒;
	๒๐๙/๙๕; ๒๑๔/๙๗;
	๒๑๘/๑๘๕; ๓๔๐/๒๗๕;
	๓๔๑/๒๗๖; ๓๗๑/๓๐๗

[ป]

ปจฺจุปฺปนฺนํ	๘๙/๒๑; ๑๐๐/๒๔
ปจฺฉิมกุสลจิตฺตสฺส	๑๑๕/๒๙
ปจฺฉิมจิตฺตสมงฺคีนํ	๖๓/๔๖; ๖๗/๔๗;
	๗๙/๑๘; ๘๔/๕๓;
	๘๘/๕๕; ๙๓/๕๖;
	๓๑๒/๒๕๖; ๓๑๒/๒๕๗;
	๓๓๐/๒๖๙; ๔๐๘/๓๖๐
ปจฺฉิมจิตฺตสฺส	๖๓/๑๒; ๖๗/๑๔;
	๗๓/๑๖; ๑๒๘/๖๘;
	๑๔๘/๗๕; ๑๕๒/๗๖;
	๑๕๗/๗๘; ๑๙๓/๙๐;
	๑๙๗/๙๑; ๒๑๔/๙๗;
	๒๑๗/๙๘; ๒๒๒/๑๐๐;
	๓๗๐/๓๐๖; ๓๘๐/๓๑๘;
	๓๘๙/๓๓๓; ๔๐๒/๓๕๔

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปจฺจุปฺปนฺนภวิกานํ	๓๐๘/๒๔๙; ๓๖๖/๒๙๗; ๓๘๗/๓๒๙; ๓๙๒/๓๔๕; ๔๐๔/๓๕๕		๑๔๐/๑๓๓; ๑๔๒/๑๓๗; ๑๘๖/๑๔๘; ๑๘๗/๑๕๐; ๑๘๘/๑๕๒; ๑๙๑/๑๕๕; ๑๙๓/๑๕๗; ๑๙๕/๑๕๙; ๑๙๙/๑๖๑; ๒๑๗/๑๘๕; ๒๑๙/๑๘๗; ๒๓๐/๑๙๒; ๒๓๑/๑๙๔; ๒๕๐/๒๑๓; ๒๗๐/๒๒๓; ๓๓๑/๒๕๖; ๓๓๖/๒๗๓; ๓๔๓/๒๗๗; ๓๕๓/๒๘๗; ๓๕๕/๒๘๘; ๓๖๘/๓๐๒; ๓๗๔/๓๐๙; ๓๘๔/๓๒๒; ๓๙๒/๓๓๗; ๔๐๑/๓๕๓; ๔๐๓/๓๕๕; ๔๑๕/๓๖๖; ๔๒๒/๓๗๓; ๔๓๐/๓๘๒; ๔๓๔/๓๘๔
ปชหติ	๒๒๙/๑๐๒		
ปชหิตฺถ	๔๔๔/๓๙๐		
ปญฺจโวการา	๓๔๕/๒๗๗; ๓๙๙/๓๕๑		
ปญฺจโวการานํ	๔๙/๔๑; ๙๒/๕๖; ๑๑๕/๖๔; ๑๒๖/๖๗; ๑๕๖/๗๘; ๑๗๘/๘๕; ๑๙๑/๘๙; ๒๒๒/๙๙; ๒๙๙/๒๔๒	ปฏิลภิสฺสนฺติ	๕๗/๔๔; ๖๑/๔๕; ๖๓/๔๖; ๖๗/๔๗; ๘๒/๕๒; ๘๔/๕๓; ๙๒/๕๖; ๑๒๓/๖๖; ๑๔๓/๗๓; ๑๔๘/๗๕; ๑๕๑/๗๖; ๑๕๓/๗๗; ๑๘๗/๘๗; ๑๙๑/๘๙; ๑๙๗/๙๑; ๒๐๙/๙๔; ๒๑๔/๙๖; ๒๑๗/๙๗; ๒๑๙/๙๙; ๒๒๗/๑๐๑; ๔๕๑/๓๙๓
ปญฺจโวการเร	๓๓/๓๕; ๔๘/๔๑; ๕๙/๔๕; ๑๐๒/๕๙; ๑๑๔/๖๔; ๑๖๕/๘๐; ๑๗๗/๘๕; ๑๙๕/๑๕๘; ๒๔๒/๒๑๐		
ปญฺญา	๒/๑๐๔; ๒๒/๑๐๗; ๔๘/๑๑๑; ๖๘/๑๑๔; ๙๔/๑๑๘; ๑๑๔/๑๒๕; ๑๔๐/๑๓๓; ๑๖๐/๑๔๐; ๑๘๒/๑๔๕		
ปญฺญาจกฺขุ	๙๖/๑๒๐; ๙๖/๑๒๒		
ปญฺญินฺทฺริยं	๑/๑๐๓; ๒๒/๑๐๗; ๔๘/๑๑๑; ๕๐/๑๑๒; ๙๔/๑๑๘; ๑๑๔/๑๒๕;		

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปริชานาติ	๔๓๕/๓๘๕
ปริชานิตฺถ	๔๔๗/๓๙๑
ปรินิพฺพายิสฺสนฺติ	๒๘๑/๒๒๘;
	๒๙๙/๒๔๑; ๓๕๗/๒๘๙;
	๓๖๘/๓๐๒; ๓๘๕/๓๒๒;
	๔๐๖/๓๕๖; ๔๒๙/๓๘๑
ปวตฺเต	๓๔/๓๖; ๓๗/๓๗;
	๙๙/๕๘; ๑๐๕/๖๑;
	๑๑๐/๖๓; ๑๖๙/๘๒;
	๑๙๐/๑๕๔; ๑๙๒/๑๕๖;
	๑๙๓/๑๕๗
ปุคฺคลา	๔๓๙/๓๘๖; ๔๔๓/๓๘๙
ปุถุชฺชนา	๔๕๑/๓๙๓; ๔๘๐/๔๐๙
ปุริสํ	๑๗๑/๑๔๒
ปุริสานํ	๑๘๖/๑๔๗; ๑๘๗/๑๔๙;
	๑๘๙/๑๕๒; ๒๘๓/๒๓๒
ปุริสินฺทฺริยมูลกํ	๒๔๕/๒๑๑;
	๓๓๘/๒๗๕; ๒๔๘/๒๘๓;
	๓๗๙/๓๑๘; ๓๙๙/๓๓๓;
	๔๒๙/๓๘๒
ปุริสินฺทฺริยํ	๑/๑๐๓; ๑๑/๑๐๖;
	๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒;
	๙๔/๑๑๗; ๑๐๓/๑๒๔;
	๑๒๕/๑๒๘; ๑๔๐/๑๓๒;
	๑๔๒/๑๓๖; ๑๘๖/๑๔๗;
	๑๘๗/๑๔๙; ๑๘๘/๑๕๑;

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
	๑๘๙/๑๕๒; ๑๙๕/๑๕๘;
	๑๙๖/๑๕๙; ๑๙๘/๑๖๐;
	๒๐๔/๑๖๓; ๒๓๓/๑๙๙;
	๒๙๙/๒๔๑; ๓๑๑/๒๕๔;
	๓๓๖/๒๗๓; ๓๔๗/๒๘๑;
	๓๖๘/๓๐๒; ๓๘๘/๓๓๑;
	๔๐๔/๓๕๖; ๔๒๘/๓๗๙;
	๔๒๙/๓๘๑
ปุริโส	๒/๑๐๓; ๑๑/๑๐๖;
	๔๘/๑๑๐; ๕๗/๑๑๓;
	๙๔/๑๑๗; ๑๐๓/๑๒๔;
	๑๒๕/๑๒๘; ๑๔๐/๑๓๒;
	๑๔๙/๑๓๙; ๑๗๑/๑๔๒
	[ภ]
ภงฺคกฺขเณ	๓๙/๓๗; ๖๔/๑๓;
	๖๙/๔๘; ๗๐/๑๕;
	๗๗/๕๐; ๘๒/๕๒;
	๘๓/๑๙; ๘๔/๕๓;
	๘๘/๒๒; ๑๐๒/๒๔;
	๑๐๓/๖๐; ๑๐๖/๒๖;
	๑๐๙/๖๒; ๑๑๒/๒๘;
	๑๒๓/๖๗; ๑๓๓/๗๐;
	๑๔๐/๗๒; ๑๔๘/๗๔;
	๑๕๑/๗๖; ๑๕๓/๗๗;
	๑๕๗/๗๘; ๑๖๙/๘๑;

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
	๑๙๓/๙๐; ๑๙๗/๙๑;
	๑๙๙/๙๒; ๒๐๙/๙๕;
	๒๑๔/๙๗; ๒๑๗/๑๘๔;
	๒๒๒/๑๐๐; ๒๒๙/๑๐๒;
	๒๓๕/๒๐๔; ๓๐๘/๒๔๙;
	๓๓๙/๒๗๕; ๓๕๑/๒๘๖;
	๓๘๙/๓๓๓; ๔๐๑/๓๕๓
ภาวิตฺถ	๔๔๓/๓๘๙; ๔๔๗/๓๙๑

[ม]

มคฺคสมงฺคิโน	๔๓๙/๓๘๖
มคฺคํ	๔๘๒/๔๑๑
มนํ	๑๖๙/๑๔๒
มนินฺทฺริยं	๑/๑๐๓; ๙/๑๐๖;
	๕๐/๑๑๒; ๔๘/๑๑๐;
	๙๔/๑๑๗; ๑๐๑/๑๒๔;
	๑๔๐/๑๓๑; ๑๔๒/๑๓๖;
	๑๘๖/๑๔๘; ๑๘๗/๑๕๐;
	๑๙๐/๑๕๕; ๑๙๑/๑๕๖;
	๑๙๒/๑๕๗; ๑๙๔/๑๕๘;
	๑๙๕/๑๕๙; ๑๙๘/๑๖๐;
	๒๐๗/๑๗๐; ๒๑๘/๑๘๖;
	๒๓๑/๑๙๖; ๒๙๙/๒๔๒;
	๓๘๙/๓๓๔; ๔๐๐/๓๕๓;
	๔๒๐/๓๗๒; ๔๒๙/๓๘๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
มโน	๒/๑๐๓; ๙/๑๐๖;
	๔๗/๑๑๐; ๕๕/๑๑๓;
	๙๔/๑๑๗; ๑๐๑/๑๒๔;
	๑๔๐/๑๓๑; ๑๔๗/๑๓๘;
	๑๖๙/๑๔๑

[ร]

รูปาวจรํ	๓๐๙/๒๕๑; ๓๔๕/๒๗๗;
	๓๖๘/๓๐๒; ๓๘๕/๓๒๒;
	๔๐๔/๓๕๕
รูปาวจรา	๓๕๗/๒๘๙
รูปาวจรานํ	๔๒๙/๓๘๑

[ว]

วิกฺขิตฺตํ	๖๑/๑๒
วีตโทสํ	๖๑/๑๒
วีตโมหํ	๖๑/๑๒
วีตราคํ	๖๑/๑๒
วิมุตฺตํ	๖๑/๑๒
วีติกฺกนฺตํ	๒๐/๔; ๔๐/๗;
	๖๐/๑๑; ๘๓/๑๙;
	๑๐๔/๒๕
วีริยं	๒/๑๐๔; ๑๙/๑๐๘;
	๔๘/๑๑๐; ๖๕/๑๑๔;
	๙๔/๑๑๘; ๑๑๑/๑๒๕;
	๑๔๐/๑๓๒; ๑๕๗/๑๔๐;
	๑๗๙/๑๔๔

ปทานุกฺกโม	ปฺเพ/องฺเก
วีริยินฺทฺริยํ	๑/๑๐๓; ๑๙/๑๐๗; ๕๐/๑๑๒; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๔๒/๑๓๗
เวทนาย	๖๒/๑๒
[ส]	
สฆานกา	๓๐๐/๒๔๓; ๓๐๙/๒๕๒; ๓๒๗/๒๖๔; ๔๒๗/๓๗๘
สฆานกานํ	๑๘๖/๑๔๖; ๑๘๗/๑๔๙; ๑๘๗/๑๕๐; ๒๑๔/๑๗๙; ๔๑๔/๑๘๐; ๒๓๒/๑๙๖; ๒๓๖/๒๗๓; ๓๖๗/๓๐๐; ๓๙๖/๓๔๔
สจกฺขุกา	๒๙๙/๒๔๒; ๓๐๘/๒๕๐; ๓๙๕/๓๔๐; ๔๒๖/๓๗๖
สจกฺขุกานํ	๑๘๖/๑๔๖; ๒๓๑/๑๙๓; ๓๔๕/๒๗๗; ๓๗๖/๓๐๙
สจิตฺตกานํ	๑๘๖/๑๔๖; ๑๘๗/๑๕๐; ๑๘๙/๑๕๔; ๑๙๐/๑๕๕; ๑๙๒/๑๕๗; ๒๐๙/๑๗๓; ๒๓๔/๒๐๑; ๒๓๖/๒๐๖
สจฺฉิกริตฺถ	๔๔๗/๓๙๑
สจฺฉิกโรติ	๔๓๖/๓๘๖
สจฺฉากาสิ	๔๔๖/๓๙๑
สญฺญินฺทฺริยํ	๕๐/๑๑๒
สติ	๒/๑๐๔; ๒๐/๑๐๗; ๔๘/๑๑๐; ๖๖/๑๑๔; ๙๔/๑๑๘; ๑๑๒/๑๒๕; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๕๘/๑๔๐; ๑๘๐/๑๔๔
สตินฺทฺริยํ	๒๐/๑๐๗; ๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒; ๙๔/๑๑๘; ๑๑๒/๑๒๕; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๔๒/๑๓๗
สทฺธา	๒/๑๐๔; ๑๘/๑๐๗; ๔๘/๑๑๐; ๖๔/๑๑๔; ๙๔/๑๑๘; ๑๑๐/๑๒๕; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๕๖/๑๔๐; ๑๗๘/๑๔๔
สทฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๑๙๐/๑๕๔; ๑๙๓/๑๕๗; ๒๒๐/๑๘๘; ๒๓๘/๒๐๘; ๓๔๒/๒๗๖; ๓๕๒/๒๘๖; ๓๘๓/๓๒๑; ๔๐๒/๓๕๔
สทฺธาสมฺปยุตฺตอุเปกฺขาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๑๙๒/๑๕๖
สทฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส	๑๙๐/๑๕๔; ๒๐๘/๑๗๑; ๓๔๒/๒๗๖; ๓๕๒/๒๘๖; ๓๘๓/๓๒๑
สทฺธินฺทฺริยมูลกํ	๒๔๙/๒๑๒; ๓๕๒/๒๘๗; ๓๘๓/๓๒๒; ๔๒๑/๓๗๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สทฺธินฺทฺริยं	๑/๑๐๓; ๑๘/๑๐๗; ๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒; ๙๔/๑๑๘; ๑๑๐/๑๒๕; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๔๒/๑๓๗; ๑๘๗/๑๕๐; ๑๙๑/๑๕๕; ๑๙๙/๑๖๑; ๒๐๖/๑๘๖; ๒๓๑/๑๙๕; ๒๖๗/๒๒๒; ๒๙๙/๒๔๒; ๓๓๖/๒๗๓; ๔๐๑/๓๕๓; ๔๑๕/๓๖๖; ๔๒๐/๓๗๒; ๔๒๙/๓๘๒
สมาธิ	๒/๑๐๔; ๒๑/๑๐๗; ๔๘/๑๑๑; ๖๗/๑๑๔; ๙๔/๑๑๘; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๕๙/๑๔๐; ๑๘๑/๑๔๔
สมาธึ	๑๘๑/๑๔๔
สมาธินฺทฺริยं	๑/๑๐๓; ๒๑/๑๐๗; ๔๘/๑๑๑; ๕๐/๑๑๒; ๙๔/๑๑๘; ๑๑๓/๑๒๕; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๔๒/๑๓๗
สมฺปยุตฺตปจฺจิมจิตฺตํ	๓๓๑/๒๗๐
สราคจิตฺตสฺส	๑๑๔/๒๘
สราคปจฺจิมจิตฺตสฺส	๑๑๔/๒๘
สราคํ	๖๑/๑๒; ๑๑๔/๒๘
สเหตุกานํ	๑๘๖/๑๔๘; ๑๘๗/๑๕๐; ๑๘๙/๑๕๓; ๑๙๑/๑๕๕; ๑๙๓/๑๕๗; ๒๑๐/๑๗๓; ๓๔๒/๒๗๖
สุขํ	๒/๑๐๓; ๑๓/๑๐๖; ๔๘/๑๑๐; ๕๙/๑๑๓; ๙๔/๑๑๘; ๑๐๕/๑๒๕; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๕๑/๑๓๙; ๑๗๓/๑๔๒
สุขาย	๖๒/๑๒
สุขินฺทฺริยं	๑/๑๐๓; ๑๓/๑๐๖; ๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒; ๙๔/๑๑๘; ๑๔๐/๑๓๒; ๑๔๒/๑๓๖
สุทฺธาวาสํ	๔๙/๔๑; ๕๕/๔๓; ๙๒/๕๖; ๑๑๕/๖๔; ๑๒๑/๖๖; ๑๔๑/๗๒; ๑๕๖/๗๘; ๑๗๙/๘๕; ๒๐๗/๙๔; ๒๒๒/๙๙; ๒๗๒/๒๒๓; ๔๒๖/๓๗๔; ๔๓๑/๓๘๓
สุทฺธาวาเส	๓๕๗/๓๘๙
โสตํ	๒/๑๐๓; ๕/๑๐๖; ๔๘/๑๑๐; ๕๑/๑๑๓; ๙๔/๑๑๗; ๙๗/๑๒๓; ๑๑๙/๑๒๗; ๑๔๐/๑๓๑; ๑๔๓/๑๓๘
โสตินฺทฺริยं	๑/๑๐๓; ๕/๑๐๔; ๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒; ๙๔/๑๑๗; ๙๗/๑๒๓;

ปทานุกฺกโม ปพฺเพ/องฺเก

๑๑๙/๑๒๗; ๑๔๐/๑๓๑;
๑๔๒/๑๓๖; ๑๗๖/๑๔๖;
๑๙๕/๑๕๙; ๓๐๘/๒๔๙;
๒๔๔/๑๒๗; ๓๕๔/๒๗๘;
๔๐๔/๓๕๕; ๔๒๓/๓๗๓;
๔๓๕/๓๘๕

โสมนสฺสวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ๑๙๐/๑๕๔;
๑๙๑/๑๕๖; ๒๐๘/๑๗๐;
๒๓๕/๒๐๓; ๓๔๐/๒๗๕;
๓๕๐/๒๘๕; ๓๙๐/๓๓๔

โสมนสฺสสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส ๑๙๐/๑๕๔;
๑๙๑/๑๕๑; ๓๕๐/๒๘๕

โสมนสฺสสมฺปยุตฺตญาณวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส
๑๙๑/๑๕๕

โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺจิมจิตฺตสมงฺคีนํ
๓๙๑/๓๓๕

โสมนสฺสสมฺปยุตฺตปจฺจิมจิตฺตํ
๓๓๐/๒๔๗; ๓๐๕/๒๔๘;
๓๓๐/๒๖๙; ๓๗๐/๓๐๖;
๓๘๑/๓๒๐; ๓๙๐/๓๓๔;
๔๐๘/๓๖๐

โสมนสฺสสมฺปยุตฺตสหฺธาวิปฺปยุตฺตจิตฺตสฺส
๑๙๑/๑๕๕

ปทานุกฺกโม ปพฺเพ/องฺเก

โสมนสฺสสมฺปยุตฺตสหฺธาสมฺปยุตฺตจิตฺตสฺส
๑๙๑/๑๕๕

โสมนสฺสํ ๒/๑๐๓; ๑๕/๑๐๗;
๔๘/๑๑๐; ๖๑/๑๑๓;
๙๔/๑๑๘; ๑๐๗/๑๒๕;
๑๔๐/๑๓๒; ๑๕๓/๑๓๙;
๑๗๕/๑๔๓

โสมนสฺสินฺทฺริยมูลกํ ๒๒๗/๑๙๒;
๒๔๗/๒๑๒; ๓๘๑/๓๒๐;
๔๐๙/๓๖๑; ๔๓๑/๓๘๓

โสมนสฺสินฺทฺริยํ ๑/๑๐๓; ๑๕/๑๐๗;
๔๘/๑๑๐; ๕๐/๑๑๒;
๙๔/๑๑๘; ๑๔๐/๑๓๒;
๑๔๒/๑๓๗; ๑๘๖/๑๔๗;
๑๘๗/๑๔๙; ๑๘๘/๑๕๑;
๑๘๙/๑๕๒; ๑๙๑/๑๕๕;
๑๙๕/๑๕๘; ๑๙๖/๑๕๙;
๑๙๘/๑๖๐; ๒๐๙/๑๗๑;
๒๑๔/๑๗๙; ๒๓๑/๑๙๔;
๒๖๘/๒๒๒; ๒๙๙/๒๔๑;
๓๓๑/๒๕๕; ๓๓๖/๒๗๓;
๓๕๐/๒๘๕; ๓๘๘/๓๓๒;
๔๑๕/๓๖๕; ๔๒๓/๓๗๓;
๔๒๙/๓๘๑

โสธนปตฺตํ

อสุทฺธปาจา	สุทฺธปาจา	องฺเก/ปนฺติยํ
๑. อุปฺปาทนิโรธกาลสมฺโพธวาร	๑. อุปฺปาทนิโรธกาลสมฺเภทวาร	๑/๙
๑. ปจฺจุปนฺนวาร	๒. อตีตวาร	๓๘๙/๑
๒. ปวตฺติ	๒. ปวตฺติ	๒๕๓/๑
๒. สุตฺตนฺตจิตฺตปสฺสกวิเสส	๒. สุตฺตนฺตจิตฺตมิสฺสกวิเสส	๒๘/๒๑
๔. อนาคตวาร	๓. อนาคตวาร	๒๒๘/๘
๙. นิรุฌฺชมานุปฺปนฺนวาร	๙. นิรุชฺฌมานุปฺปนฺนวาร	๑๐/๑๕

พิมพ์ที่ :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดมหาธาตุ ฯ กท. ๑๐๒๐๐
๒๒๔๘๒๑๔, ๒๒๑๘๘๒